

บทที่ 3

ปรากฏการณ์ในสังคมเมืองกับทฤษฎีทางสังคมวิทยา

ทฤษฎีที่นำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมในสังคมที่มีสภาวะแวดล้อมแบบเมืองหรือสังคมวิทยาเมือง ได้แก่ ทฤษฎีต่าง ๆ ที่ใช้พินิจศึกษา "สังคมวิทยา" นั้นเอง ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวได้แก่ (1) ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้วยสัญลักษณ์ (2) ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (3) ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (4) ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย (4.1) ทฤษฎีวิวัฒนาการ (4.2) ทฤษฎีวิวัฒนาการ (4.3) ทฤษฎีขัดแย้ง เป็นต้น (5) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเสถียรภาพทางสังคมหรือสังคมพิกการ เช่น (5.1) ทฤษฎีอโนมี (5.2) ทฤษฎีโครงสร้างและการหน้าที่ (6) ทฤษฎีการเบี่ยงเบนทางสังคม เช่น (6.1) ทฤษฎีดึงเครียด (6.2) ทฤษฎีของเมอร์ตัน (6.3) การเบี่ยงเบนตามทฤษฎีขัดแย้ง (6.4) ทฤษฎีตีตราและหรือตราบาป (6.5) การเบี่ยงเบนจากทฤษฎีเรียนรู้ (6.6) ทฤษฎีความขัดแย้งของกลุ่ม (7) เงื่อนไขตามธรรมชาติของสังคมมนุษย์ภายใต้สิ่งแวดล้อมแบบเมือง รวมถึงทฤษฎีจากศาสตร์สาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการใช้ทฤษฎีจากศาสตร์สาขาอื่น ๆ ตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่า "ความจริงที่ปรากฏ" ส่วนเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทั้งหมดมาน้อยตามกาลหรือมีลักษณะเป็นการผสมผสานเข้าระหว่างกันของสหวิทยาการ (interdisciplinary hybrid)

1. ทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์หรือทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism)

ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้วยสัญลักษณ์ เกี่ยวข้องกับ "การกระทำระหว่างกันทางสังคม" หรือ "ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม" (interaction) ระหว่างปัจเจกบุคคลโดยสัญลักษณ์ (หรือซิมบออล 'ลึค;Symbolic) สัญลักษณ์ได้แก่ คำพูด ท่าทาง รวมถึงสิ่งของ วัตถุ เรื่องราวต่างๆ ที่มีความหมายในการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งสมาชิกสังคมมีส่วนร่วมในความเข้าใจถูกต้องตรงกันในสัญลักษณ์ดังกล่าว สัญลักษณ์ที่สำคัญที่สุดคือ คำพูด ด้อยคำ ภาษา (words) เช่น ถ้ามีผู้ใคร่ร้องตะโกนคำว่า "ไฟไหม้" คำๆ เดียวครอบคลุมข่าวสารที่ว่า ไฟกำลังไหม้สิ่งสำคัญบางอย่าง และท่านอาจได้รับอันตราย ดังนั้น คำว่า "ไฟไหม้" จะก่อให้เกิด "การกระทำระหว่างกันทางสังคม" หรือพฤติกรรม (Behavior) ในรูปแบบต่างๆ เช่น ร่วมมือกันดับไฟแข่งขันกันหนีตาย แย่งกันหนี (นำไปสู่ความขัดแย้ง) ฯลฯ นอกจากนั้นกริยาท่าทางสีหน้ายังเป็นเครื่องบ่ง

บอกถึง ข่าวสาร ความหมายต่างๆ (message; เมสเสจ) และบุคคลได้เรียนรู้ความหมาย ข่าวสารทั้งจากใบหน้า กริยา ท่าทางของบุคคลอื่นๆ ส่งผลทำให้สมาชิกในสังคมเดียวกันเข้าใจ สิ่งดังกล่าวตรงกัน แม้บุคคลในสังคมอื่น ถ้าได้รับการอบรมเรียนรู้ทางสังคมย่อมเข้าใจสิ่ง ดังกล่าวได้เช่นกัน

ความเข้าใจตรงกัน (common understanding) ในถ้อยคำข่าวสาร กริยา ท่าทาง ภาษา เป็นผลมาจากการเรียนรู้ ตั้งแต่เกิดจนกว่าจะตายไปด้วยกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Socialization) ทั้งทางสังคม ทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังนั้นทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้วยสัญลักษณ์ จึงเกี่ยวข้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning theory) ต่างๆ อีกด้วย ดังนั้น บิดามารดาผู้ปกครองและสมาชิกครอบครัวจึงเป็นบุคคลสำคัญ (significant others) เพราะมีอิทธิพลในการเรียนรู้ในกระบวนการเรียนรู้ภาษาและสัญลักษณ์ ต่างๆ ในวัยเด็ก ทั้งนี้เด็กได้เรียนรู้การประเมินของตนเอง ขณะที่เรียนรู้ประเมินสิ่งของ วัตถุ เรื่องราวอื่นๆ ประกอบเข้าด้วยกัน เช่น บิดามารดาถ่ายทอดคำว่า "อย่าเล่นของสกปรก" เด็ก จะเกิดการปฏิสัมพันธ์ด้วยสัญลักษณ์ที่เรียกว่า "สังกัดของตนเอง"(Self-concept) เกี่ยวกับวัตถุ หรือสิ่งของ (Object) ที่ "สกปรก"

การที่ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ด้วยสัญลักษณ์นิยมนำไปใช้อธิบายพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล (มีบ้างที่นำไปอธิบายกลุ่มและสังคม) ทฤษฎีดังกล่าวจึงจัดเป็นการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทาง สังคมเมือง ระดับจุลภาค (microscopic level of urban analysis) จากการศึกษาสังคมเมืองมี ลักษณะซับซ้อนจึงยังผลให้ทฤษฎีนี้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตภายใต้วิถีชีวิตแบบ เมือง

2. ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theory)

ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคมเป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่นักสังคมวิทยานิยมนำมาอธิบาย พฤติกรรมของปัจเจกบุคคล โดยเฉพาะใน "การปฏิสัมพันธ์หรือการกระทำระหว่างกัน" ระหว่าง ปัจเจกบุคคลต่างๆ ในบางกรณีรวมถึงระหว่างกลุ่มต่างๆ (Kammeryer กับพวกหน้าที่ 22) ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคมหรือทฤษฎีแลกเปลี่ยน "แรงจูงใจที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม ของมนุษย์ขึ้นอยู่กับภาระ "ต้นทุนกับรางวัล" (costs and rewards) โดยการกระทำของ มนุษย์ (human action) มีต้นทุนหรือการลงทุนบางอย่าง เพราะฉะนั้นเมื่อแสดงพฤติกรรม ออกมา จำต้องมีรางวัลเป็นการตอบแทน ในทางกลับกันถ้าการกระทำมีต้นทุนสูงแต่ไม่ได้รับ รางวัลเป็นการตอบแทนอย่างใดอย่างหนึ่ง ปัจเจกบุคคลจะไม่แสดงออกซึ่งการกระทำดังกล่าว

ซ้ำอีก" (Kammeryer กับพวก, 1994 หน้า 22 อ้างถึง Blau, 1964; Cook et al., 1990; Ekeh, 1974; Homans, 1973)

ตัวอย่างเช่น การที่ชายผู้หนึ่งเอื้อเฟื้อเด็กหรือสตรีหรือคนชรา โดยการสละที่นั่งให้ การกระทำ (action) สละที่นั่งให้เป็นการลงทุนเพราะชายผู้นั้นต้องยืน รางวัลที่ได้รับ เช่น คำว่า ขอบคุณครับ ขอบคุณค่ะ หรือชอบใจพ้อหนุ่ม หรือรอยยิ้มพร้อมแสดงความชื่นชมในการมีน้ำใจ การกระทำระหว่างกันดังกล่าวจะทำให้ชายผู้นั้นให้ความเอื้อเฟื้อในคราวต่อไป เพราะการกระทำของเขาได้รับรางวัลเป็นการตอบแทน ในทางกลับกัน หากการกระทำ (action) ของชายผู้นั้นแค่เด็กหรือสตรีคนชราเมินเฉย ชายผู้นั้นอาจมีความรู้สึกว่าการกระทำดังกล่าว (action) ให้โทษแก่เขา ๆ อาจจะไม่แสดงการกระทำดังกล่าวซ้ำอีก

ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนสามารถนำไปใช้อธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งเกิดจากการกระทำระหว่างกัน (interaction) อันเป็นความสัมพันธ์ระหว่างทุนของการกระทำกับรางวัลที่ได้รับ ทั้งนี้ รางวัลอาจเป็นทั้งโดยสัญลักษณ์ เช่น ความชื่นชมยินดี รอยยิ้ม ความรัก เกียรติยศ การยอมรับนับถือ หรือโดยรางวัลซึ่งเป็นวัตถุ เช่น ของขวัญ ของกำนัล ฯลฯ ทั้งนี้ "การกระทำ (action) ถ้าต้องลงทุนมาก (more costs) เช่น เสียเวลามาก ต้องพยายามมาก เสียเงินเสียทองมาก เสียพลังงานมาก แต่รางวัล (rewards) จากความสัมพันธ์ดังกล่าวมีน้อย ความสัมพันธ์ก็อาจจะสิ้นสุดลงตามหลักทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม" (Kammeryer กับพวก, 1994, หน้า 22)

สิ่งสำคัญของทฤษฎีแลกเปลี่ยนได้แก่ "ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน" (reciprocity; เวส เซพรอส'ซีที) หรือการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์

การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ "คือการยอมรับความคิดทางสังคมที่ว่า ถ้าท่านให้บางสิ่งแก่บางคน ๆ นั้น จักต้องให้บางสิ่งที่มีมูลค่าเท่ากันหรือเกือบเท่ากันเป็นการตอบแทน" (Kammeryer กับพวก, 1994, หน้า 23 อ้างถึง Gouldner, 1960) ซึ่งเราจะพบได้จากผู้ตีแลกเปลี่ยนความสุภาพ หนุ่มสาวแลกเปลี่ยนความรัก สามภริยาแลกเปลี่ยนความเอาใจใส่ เพื่อนบ้านแลกเปลี่ยนสิ่งของ การให้สิ่งของหรือการให้เงินช่วยงานศพ งานบวช งานแต่ง ฯลฯ สิ่งที่เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนต้องมีมูลค่าเท่ากันหรือเกือบเท่ากัน ความสัมพันธ์จักดำเนินไปโดยราบรื่น หากทว่า ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ให้สิ่งที่เป็นสื่อกลางของกลไกแลกเปลี่ยนเท่ากับเป็นการยุติความสัมพันธ์ตามกลไกดังกล่าว

ถึงแม้ว่าทฤษฎีการแลกเปลี่ยนอาจนำไปใช้อธิบาย ปรัชญาการณทางสังคมในระดับกลุ่มและสังคมต่าง ๆ อยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่เน้นปรัชญาการณทางสังคมระดับบุคคล ดังนั้นทฤษฎี

จึงจัดเป็นการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมระดับ จุลภาค (microscopic level of sociological analysis) อีกทฤษฎีหนึ่งนอกเหนือจากทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้วยสัญลักษณ์ จากหลักการของทฤษฎีนี้จัดได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญของชาวเมือง ซึ่งต่างจากชนบทที่เน้นวัฒนธรรมเกี่ยวกับชนบทธรรมเนียมประเพณี

3. ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural-functional Theory)

ทฤษฎีโครงสร้างมักเรียกสั้นๆ ว่า ทฤษฎีการหน้าที่ (functional theory) หรือลัทธิการหน้าที่ (functionalism) ทฤษฎีนี้เห็นว่า กิจกรรมทุกรูปแบบในสังคม (หรือทุกโครงสร้างของสังคม) ก่อให้เกิดผลต่อสังคมนั้น ทั้งในเชิงปฏิฐาน (เชิงบวก) หรือในเชิงนิเสธ (เชิงลบ) (Kammerlyer กับพวก, 1994, หน้าที่ 23 อ้างถึง Alexander and Colomy, 1990: Colomy 1990; Maryanski and turner, 1991; R-1992)

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ประกอบด้วยโครงสร้าง (Structure) และหน้าที่ (Function) โครงสร้างสังคม (A social structure) (เป็นแนวคิดพื้นฐานของสังคมวิทยา) ได้แก่ รูปแบบของกฎเกณฑ์การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (หรือการกระทำระหว่างกันทางสังคม) หรือ ความสัมพันธ์ทางสังคมที่เป็นหลักอยู่ (a regular pattern of social interaction or persistent social relationships) (Kammerlyer กับพวก, 1994, หน้าที่ 22)

ตัวอย่างของโครงสร้างทางสังคม (Social structure) ได้แก่ โครงสร้างทางสังคม ประกอบด้วยครอบครัว ศาสนา การศึกษา การสาธารณสุขและการแพทย์ การจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม สันทนาการ เป็นต้น โครงสร้างทางเศรษฐกิจประกอบด้วย ระบบเศรษฐกิจของสังคม เป็นแบบเกษตรกรรม อุตสาหกรรมหรืออุตสาหกรรมบริการ (ภายหลังอุตสาหกรรม) และโครงสร้างย่อยอื่นในรูปของระบบการผลิต การบริโภคการจำหน่ายจ่ายแจก ฯลฯ โครงสร้างทางการเมือง (ประกอบด้วยการเมืองที่มีอำนาจมาก การมีอำนาจน้อย การไร้ซึ่งอำนาจ การได้มาและการใช้อำนาจ นำไปสู่ระบบหรือรูปแบบการเมืองต่าง ๆ นับตั้งแต่หมู่เหล่า ชนเผ่า กษัตริย์ ตักตินา ประชาธิปไตย สังคมนิยม ชาตินิยม และคอมมิวนิสต์ เป็นต้น) รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมดังกล่าวเป็นโครงสร้างที่ปรากฏขึ้นในสังคม

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่สนใจว่า ทำไมโครงสร้างทางสังคมจึงเกิดขึ้น และมีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์อะไร หรือทำหน้าที่อะไรให้แก่สังคม หน้าที่ (A function) รวมถึงโครงสร้างหน้าที่ ได้แก่วัตถุประสงค์เชิงปฏิฐานหรือผลที่เกิดตามมาภายหลัง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อความอยู่รอดของสังคม หรือความอยู่รอดของระบบครอบครัวในสังคม จักพบหน้าที่ของระบบ ซึ่ง

ครอบครัวรวมถึงการสร้างสมาชิกใหม่เอาใจใส่ดูแลขณะยังเยาว์วัยให้การอบรมทางสังคม ให้การฝึกอบรมตามทิศทางที่สังคมกำหนดคาดหวัง หากสังคมขาดระบบครอบครัวซึ่งทำหน้าที่ดังกล่าว จักทำให้สังคมไม่สามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ นักทฤษฎีโครงสร้างยุคแรกๆ เชื่อว่าโครงสร้างสังคมทุกสิ่งมีหน้าที่อันก่อให้เกิดการสร้างสรรคในเชิงปฏิฐานต่อสังคมอย่างต่อเนื่อง (Kammerer กับพวก, 1994, หน้า 24 อ้างถึง Mallinowski, 1925/1955) นักทฤษฎีการหน้าที่ในสมัยปัจจุบันนี้ยังให้ความสนใจโครงสร้างต่างๆ ที่ก่อให้เกิดหน้าที่เชิงปฏิฐาน แต่ได้เน้นถึงโครงสร้างบางอย่างที่เป็นอันตรายต่อความอยู่รอดและความเป็นอยู่ที่ดีของสังคมเรียกว่า "การหน้าที่ผิดปกติ" "ความผิดปกติของการหน้าที่" (dysfunctional) ตัวอย่างเช่น การขลิบอวัยวะเพศหญิงในวัยเด็กของชาวโซมาเลีย เป็นพิธีกรรมความเชื่อที่ก่อการทารุณกรรมแก่เด็กหญิงโซมาเลียอย่างมาก จนกระทั่งปัจจุบันเกิดขบวนการทางสังคมเพื่อต่อต้านการดังกล่าว เป็นตัวอย่างของ "การหน้าที่ผิดปกติอย่างหนึ่ง" หรือระบบการสมรสและครอบครัวเป็นระบบสร้างสมาชิกใหม่ (เด็ก) ให้สังคมก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรมอัตราการตายของทารกแรกเกิด และมารดาขณะท้องและขณะคลอดสูงมาก ส่งผลให้สังคมต่างๆ ส่งเสริมให้ระบบครอบครัวผลิตเด็กให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ หน้าที่ของครอบครัวในขณะนั้นจึงถือว่าเป็นปกติ ต่อมาช่วงศตวรรษที่ 20 อัตราการตายของทารกและเด็กลดลงอย่างรวดเร็วในหลายประเทศ ขณะที่ระบบครอบครัวยังสร้างสมาชิกใหม่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดปัญหาในการเลี้ยงดู ทำให้มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าระบบการสมรสและครอบครัวเป็น "การมีหน้าที่ผิดปกติ" "ความผิดปกติของการหน้าที่" (dysfunctional) การที่มีเด็กจำนวนมากถูกมองว่ามีผลต่อการอยู่รอดของสังคม (Kammerer กับพวก, 1994, หน้า 24)

การหน้าที่ชัดแจ้ง (manifest function) กับการหน้าที่แฝง (latent function)

สำหรับโครงสร้างทางสังคมที่มีการหน้าที่ชัดแจ้งได้แก่ โครงสร้างต่างๆ อันเป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกสังคมโดยทั่วๆ ไป ทั้งทางสังคม ทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง และทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฯลฯ สำหรับโครงสร้างทางสังคมที่วัตถุประสงค์มีความชัดเจนน้อย ไม่ได้คาดหวังหรือไม่ได้คาดคิดมาก่อน เรียกว่า โครงสร้างสังคมที่มีการหน้าที่แฝง เช่น องค์การอาชญากรรมมีเป้าหมายคือการแสวงหารายได้จากกิจกรรมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย จัดเป็นโครงสร้างที่มีหน้าที่แฝง เพราะเป็นโครงสร้างที่มีหน้าที่สนองตอบคนบางส่วน of สังคมเท่านั้น เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับยาต่างๆ เช่น ยาเสพติด โสเภณี การพนัน การให้บริการกับสิ่งดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย

นักทฤษฎีการหน้าที่วิเคราะห์องค์การอาชญากรรมดังกล่าวว่า "ทำไมอาชญากรรมยังมีอยู่ในสังคมทั้งๆ ที่ ผู้ปกครองหรือรัฐบาลส่วนใหญ่ หน่วยงานและตัวแทนที่ใช้กฎหมายส่วนใหญ่ รวมถึงพลเมืองส่วนใหญ่เรียกร้องให้ยุติอาชญากรรมดังกล่าว" คำตอบก็คือ "อาชญากรรมต่างๆ เป็นเสมือนโครงสร้างของสังคม ซึ่งทำหน้าที่ให้การบริการต่างๆ อันเป็นที่ต้องการใช้บริการของผู้ที่อาศัยอยู่ในสังคม จากมุมมองทางแนวนี้ อาชญากรรม (เป็นเสมือนโครงสร้าง) คือ การมีการหน้าที่" (Kammeryer กับพวก , 1994, หน้าที่ 25)

จากทฤษฎีต่าง ๆ ที่นักสังคมวิทยานำมาอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมมนุษย์ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับโครงสร้างสังคม (Social structure) ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เพื่อทำให้ความต้องการต่างๆ ของมนุษย์ได้รับการบำบัด เมื่อวิเคราะห์โครงสร้างทางสังคม/มนุษย์มุ่งหวังเพื่อได้รับประโยชน์จากการดังกล่าว อย่างไรก็ตาม โครงสร้างสังคมนอกจากให้ประโยชน์ตามที่มนุษย์มุ่งหวังแล้ว ยังได้ให้ผลในทางกลับกันคือในทางที่เป็นโทษอันเป็นที่มาของปัญหาสังคมอีกด้วย ดังจะพบได้จากกรณีดังต่อไปนี้

- (1) สถานภาพและบทบาทขัดกัน
- (2) สถานภาพและบรรทัดฐานขัดกัน
- (3) การเน้นหรือให้ความสำคัญของจุดมุ่งหวังในชีวิตมากเกินไป
- (4) การบังคับใช้ทางสังคมในรูปของการให้รางวัลและการลงโทษ
- (5) การจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคมกับปัญหา ความเป็นธรรม ความเสมอภาค ฯลฯ
- (6) ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม (ความคิด บรรทัดฐาน วัตถุประสงค์ ฯลฯ)

จากตัวอย่างกรณีโครงสร้างทางสังคมหรือกระบวนการทางสังคม ที่ยังผลในเชิงนิเสธหรือเชิงลบหรือในทางที่ก่อให้เกิดโทษ ซึ่งนำไปสู่การเกิดปัญหาสังคมค่านัย (1) สถานภาพและบทบาทขัดกัน (2) สถานภาพและบรรทัดฐานขัดกัน (3) การเน้นหรือการให้ความสำคัญของจุดมุ่งหมายในชีวิตมากเกินไป (4) การบังคับใช้ทางสังคมในรูปของการให้รางวัลและการลงโทษ ฯลฯ นับได้ว่าเป็นปัญหาสังคมที่มีสาเหตุมาจาก "กลไกทางสังคม" เอง อนึ่งในการศึกษาโดยทั่วไปพบว่าสังคมเมือง ได้รับผลในเชิงนิเสธมากกว่าสังคมชนบทเพราะองค์ประกอบของสังคมมีความซับซ้อนหลากหลายมากกว่าชนบท

สำหรับ "กลไกทางสังคม" เป็นสิ่งที่ทำให้สังคมมนุษย์ (Human Societies) ดำเนินการเคลื่อนไหว เสมือนสิ่งมีชีวิต ไปตามสภาพของแต่ละสังคม ทำให้มนุษย์ที่อยู่รวมกันเป็นสังคม (ตั้งแต่กลุ่ม 2 คน กลุ่ม 3 คน กลุ่มขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ (ระดับต่ำกว่าชาติ ระดับชาติ ระดับโลก) มีการกระทำระหว่างกันทางสังคม (Social interaction) ในรูปของ

กระบวนการทางสังคม (Social process) นับตั้งแต่การร่วมมือ การแข่งขัน ความขัดแย้ง การปรับปรน และการกลืนกลาย ฯลฯ เป็นไปตามที่สังคมนั้นๆ คาดว่าควรจะเป็น ซึ่งกลไกทางสังคมดังกล่าว ปรากฏอยู่ในทุกมิติของสังคมมนุษย์ นับตั้งแต่มิติทางสังคม ครอบครัว ศาสนา การศึกษา นันทนาการ สาธารณสุขและการแพทย์ การจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม ฯลฯ) มิติทางเศรษฐกิจ (ระบบการผลิต การบริโภค การจำหน่ายจ่ายแจก ฯลฯ) มิติทางการเมืองและการทหาร (การมีอำนาจมาก การมีอำนาจน้อย การไร้อำนาจ การได้มาซึ่งอำนาจการใช้อำนาจ นำไปสู่การจัดรูปแบบองค์กรทางการเมืองต่างๆ นับตั้งแต่หมู่บ้าน เผ่าชน ทาส ศักดินา รัฐ โบราณ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประชาธิปไตย สังคมนิยม ชาตินิยม ฟาสซิสต์ มาร์กซิสต์ นาสีซิสต์ คอมมิวนิสต์ เผด็จการ อำนาจนิยมและเสรีนิยม เป็นต้น) มิติทางวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อมรวมถึง ทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาพภูมิศาสตร์อีกด้วย ทั้งนี้การกระทำระหว่างกันดังกล่าวเกิดขึ้นทั้งระดับบุคคล กลุ่ม สังคม บุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับบุคคล กลุ่มกับสังคม สังคมกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม สังคมกับสังคม บุคคลกับสังคม สังคมกับบุคคล ฯลฯ การกระทำระหว่างกันดังกล่าวจักดำเนินไปตาม "กลไกทางสังคม" ของสังคมนั้นๆ

"กลไกทางสังคม" ที่สมาชิกสังคมไม่ว่าบุคคล กลุ่ม รวมถึงสังคมนำไปใช้ในการกระทำระหว่างกันทางสังคม ได้แก่ บรรทัดฐานทางสังคม (social norms) สถานภาพและบทบาท (statuses and roles) การบังคับใช้ทางสังคม (social sanctions) ซึ่งประกอบด้วยการให้รางวัลและการลงโทษ (rewards and punishments) รวมถึงสังคมประเพณีหรือการเรียนรู้ทางสังคม (socialization) ทั้งทางสังคม ทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอันเกี่ยวเนื่องกับปัจจัยทางภูมิศาสตร์ของสังคมนั้นๆ เป็นต้น ทั้งนี้ กลไกทางสังคมตามนัย-ยะข้างต้นทำหน้าที่ต่างกันแต่ได้ประสานหน้าที่ต่าง ๆ เข้าด้วยกันเสมือนเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นทำหน้าที่ต่าง ๆ ในการบรรเลงเพลงหนึ่งๆ ทำให้การประสานเข้าด้วยกันเกิดความไพเราะ ชวนฟัง กลไกทางสังคมต่างๆ ที่ประสานเข้าด้วยกันก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน กล่าวคือจักนำไปสู่ความเป็นระเบียบของสังคม (social order) ดังที่พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน บัญญัติว่า โซ-เชิล,ออร์เดอะ (Social order) "ระเบียบสังคมแบบอย่างที่ดีอันข้างคงที่ อันเป็นผลมาจากการกระทำระหว่างกันทางสังคม ระเบียบสังคมเป็นเครื่องกำหนดให้ส่วนต่างๆ ในโครงสร้างสังคมดำเนินไปตามหน้าที่และมีความสัมพันธ์กัน เพื่อประโยชน์ของสังคมนั้นๆ" (ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา, 2524 หน้า 353)

"กลไกทางสังคม" ที่สมาชิกสังคมไม่ว่าบุคคล กลุ่ม รวมถึงสังคมนำไปใช้ในการกระทำระหว่างกันทางสังคม ได้แก่ บรรทัดฐานทางสังคม (social norms) สถานภาพและบทบาท

(statuses and roles) การบังคับใช้ทางสังคม (social sanctions) ซึ่งประกอบด้วยรางวัลและการลงโทษ (rewards and punishments) รวมถึงสังคมประเพณีหรือการเรียนรู้ทางสังคม (socialization) ทั้งทางสังคม ทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง ทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี การใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

แต่ในทางปฏิบัติ สังคมโดยทั่วไป (ยกเว้นสังคมในอุดมคติ) เราจักพบปรากฏการณ์ทางสังคม ในรูปของความผิดปกติ (abnormality) หรือพยาธิวิทยาทางสังคม (social pathology) หรือปัญหาสังคม (social problems) ที่มีสาเหตุมาจาก โครงสร้างสังคม (social structure) อันเกิดจากการกระทำระหว่างกันทางสังคม (social interaction) หรือกระบวนการทางสังคม (norms conflict) สถานภาพและบทบาทขัดกัน (status and roles conflict) เป็นต้น และการดังกล่าวพบมากในสังคมแบบเมือง

การขัดกันของบรรทัดฐาน (norms conflict)

บรรทัดฐานเป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมอันประกอบเข้าด้วยกันเป็นสังคม คาดหวังให้สมาชิกในสังคมประพฤติปฏิบัติตาม ดังที่พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ให้ความหมายไว้ว่า "Social norms บรรทัดฐานทางสังคม แนวทางหรือวิถีทางของการกระทำหรือความประพฤติเฉพาะอย่าง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทางสังคมตามความคาดหวังของกลุ่ม หรือตามค่านิยมของสังคมนั้นๆ" (ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา, 2524 หน้า 353)

ทั้งนี้ บรรทัดฐานทางสังคมซึ่งประกอบด้วยวิถีประจําจารีต และกฎหมาย จักนำไปสู่การมีระเบียบของสังคม (social order) บรรทัดฐานจึงเป็นกลไกทางสังคมที่สำคัญประการหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในทุกสังคมและเป็นสิ่งจำเป็นประการหนึ่งของทุกสังคม เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมเป็นระเบียบดังกล่าวข้างต้น อย่างไรก็ตามพบว่า บรรทัดฐานสังคมก่อให้เกิดปัญหาสังคมเนื่องจาก การขัดกันของบรรทัดฐาน (norms conflict) โดยเฉพาะในช่วงของระยะสังคมเปลี่ยนผ่าน (Transitional society period) จากสังคมโซเชียน เอ ไปเป็นสังคมโซเชียน บี หรือจากสังคมชนบท ไปเป็นแบบเมืองจากสังคมก่อนอุตสาหกรรม ไปเป็นสังคมอุตสาหกรรมหรือสังคมด้อยพัฒนา พัฒนาน้อยหรือกำลังพัฒนาไปเป็นสังคมพัฒนา ซึ่งในช่วงระยะเวลาดังกล่าวจักเกิดการขัดกันของบรรทัดฐานของสังคม ระหว่างแบบเดิมกับแบบใหม่ส่งผลให้เกิดมาตรฐาน (standard) มากกว่าหนึ่งมาตรฐาน จากมาตรฐานเดียว (single standard) ไปเป็นทวีมาตรฐาน (double standard) เป็นต้น หรือในกรณีของสังคมสมัยใหม่สังคมซับซ้อน พหุสังคม สังคมทวิวัฒนธรรม ซึ่งสังคมดังกล่าวจะประกอบด้วยสมาชิกกลุ่มสังคมที่หลากหลายทั้งด้านเชื้อชาติ

ศาสนา ระดับการศึกษา วัฒนธรรม เพศ อายุ ชนชั้น ฯลฯ จักเกิดการขัดกันของบรรทัดฐานซึ่งนำไปสู่การเกิดปัญหาสังคมประเภทต่างๆ ตามมาเป็นต้น ซึ่งสังคมเมืองเป็นตัวอย่างที่ดีของทวีมาตรฐาน ซึ่งในความเป็นจริงเป็นมากกว่าทวีมาตรฐานนั้นคือพหุมาตรฐาน(plural standard) **สถานภาพและบทบาทขัดกัน (statuses and roles conflict)**

สถานภาพ (statuses) คือตำแหน่งของบุคคลหรือสมาชิกสังคมหรือกลุ่มหรือสังคม บทบาท (roles) คือการหน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำหรือกลุ่มต่างๆ หรือสังคม (ทั้งระดับต่ำกว่าชาติ ระดับชาติ และระดับโลก) บทบาทจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับบรรทัดฐานของสังคม (social norms) กำหนด ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม และแม้แต่สังคมเดียวกัน เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไป การดั่งกล่าวย่อมแตกต่างกันไปด้วย ดังนั้น เราจักพบว่ากลไกทางสังคม ระหว่าง (1) สถานภาพ (2) บทบาท และ (3) บรรทัดฐานทางสังคม จักต้องพึ่งพิงอาศัยกัน ทั้งนี้ บุคคลที่เป็นสมาชิกสังคมจะมีตำแหน่ง (status) โดยต้องมีบทบาท (role) ตามสถานภาพหรือตำแหน่ง บทบาทหรือหน้าที่จะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับบรรทัดฐานทางสังคม (social norms) การที่บุคคลอยู่ในสังคมจะส่งผลให้บุคคลนั้น มีสถานภาพหรือตำแหน่งมากมายในมิติต่างๆ ทั้งทางสังคม (ครอบครัว ศาสนา การศึกษา นันทนาการ สาธารณะสุข และการแพทย์ การจัดลำดับชั้นทางสังคม ฯลฯ) มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางการเมืองและการทหาร มิติทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และมิติทางทรัพยากรธรรมชาติและภูมิศาสตร์ ฯลฯ เช่น สถานภาพทางเพศ อายุ สามี ภรรยา บุตร ธิดา ปู่ ย่า ตา ทวด อาชีพ เชื้อชาติ ฯลฯ ในแต่ละสถานภาพจะมีบทบาทหรือหน้าที่กำกับ ดังนั้น จากการที่บุคคล กลุ่ม สังคม มีตำแหน่งหรือสถานภาพ (Statuses) มากมาย จักมีบทบาทหรือหน้าที่ (Roles) มากมายกำกับในแต่ละสถานภาพ ซึ่งหน้าที่ดำเนินไปตามครรลองของบรรทัดฐาน จึงไม่เป็นการแปลกหรือผิดปกติแต่อย่างใด ที่จะเกิดการขัดกันของกลไกทางสังคมที่เกี่ยวข้องเนื่องจากสถานภาพและบทบาทขัดกัน และในหลายกรณี การดั่งกล่าวก่อให้เกิดปัญหาสังคม เช่น การกระทำระหว่างกันทางสังคม (1) ของลูกซึ่งเป็นตำรวจกับบิดาซึ่งเป็นโจร (2) ภรรยาเป็นโสเภณีเพื่อหาเงินเลี้ยงสามีพิการ (3) สามีเป็นกรรมการคุมการสอบขณะที่ภรรยาเข้าสอบแข่งขันหรือสอบคัดเลือก (4) เรือล่มพ้อแม่ลูก คิดอยู่บนแพยางกลางทะเล และกำลังจะอดอาหารตาย ฯลฯ

จากตัวอย่างดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาความยุ่งยากในการแสดงบทบาทตามสถานภาพหนึ่ง ขณะที่ละเว้นบทบาทของอีกสถานภาพหนึ่ง เป็นต้น โดยเฉพาะการดำรงชีวิตในวิถีชีวิตแบบเมืองจักประสบปัญหามาก

การที่สังคมปลูกฝังจุดมุ่งหวังในชีวิต (cultural goals) แต่ไม่ได้ปลูกฝังความคิดในการหาทางออกเมื่อผิดหวัง

การปลูกฝังความมุ่งหวังในชีวิตให้สมาชิกสังคม เป็นสิ่งปกติที่ปรากฏในทุกสังคมทั้งนี้ ตัวแทนสังคมกรรม นับตั้งแต่ครอบครัว (บิดา มารดา ปู่ย่า ตาทวด ญาติพี่น้อง) เพื่อนพ้องน้องพี่ ครูอาจารย์ เพื่อนบ้าน รวมถึงสังคมระดับต่างๆ ได้ทำหน้าที่ปลูกฝังสมาชิกสังคมให้มีจุดมุ่งหวังในชีวิตในทุกมิติของสังคมทั้งมิติทางสังคม เศรษฐกิจการเมืองการทหาร วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฯลฯ ทำให้สมาชิกสังคมพยายามกระทำการต่างๆ เพื่อบรรลุความต้องการ ซึ่งจักนำมาซึ่งการยอมรับนับถือจากสมาชิกสังคม มีเกียรติยศชื่อเสียง และจากปรากฏการณ์สังคม พบว่า สมาชิกสังคมจำนวนไม่น้อยที่ต้องประสบกับความผิดหวัง และหากทว่าสังคมมิได้ปลูกฝังพฤติกรรมที่ควรจะเป็น เมื่อประสบความผิดหวัง อาจนำไปสู่การกระทำที่นำมาซึ่งความทุกข์ ความเดือดร้อน สิ่งไม่พึงประสงค์ สิ่งไม่พึงปรารถนาในรูปของปัญหาสังคมต่างๆ ตามมา เช่น โรคจิต โรคประสาท ยาเสพติด อาชญากรรม และการฆ่าตัวตาย เป็นต้น ดังพบได้จากปรากฏการณ์ทางสังคมต่างๆ มากมาย เช่น การฆ่าตัวตายของนักเรียนนักศึกษา เมื่อผิดหวังในผลการศึกษา การก่ออาชญากรรมโดยการฆ่าผู้อื่นหรือทำร้ายตนเอง เมื่อผิดหวังในความรัก การเสพยาเสพติดเพราะผิดหวังในหน้าที่การงานหรือความรัก ฯลฯ ผลการศึกษาโดยทั่วไป พบว่าเป็นปรากฏการณ์ที่มีมากในชุมชนเมือง

การบังคับใช้ทางสังคมหรือสิทธิานุมัติทางสังคม (social sanction)

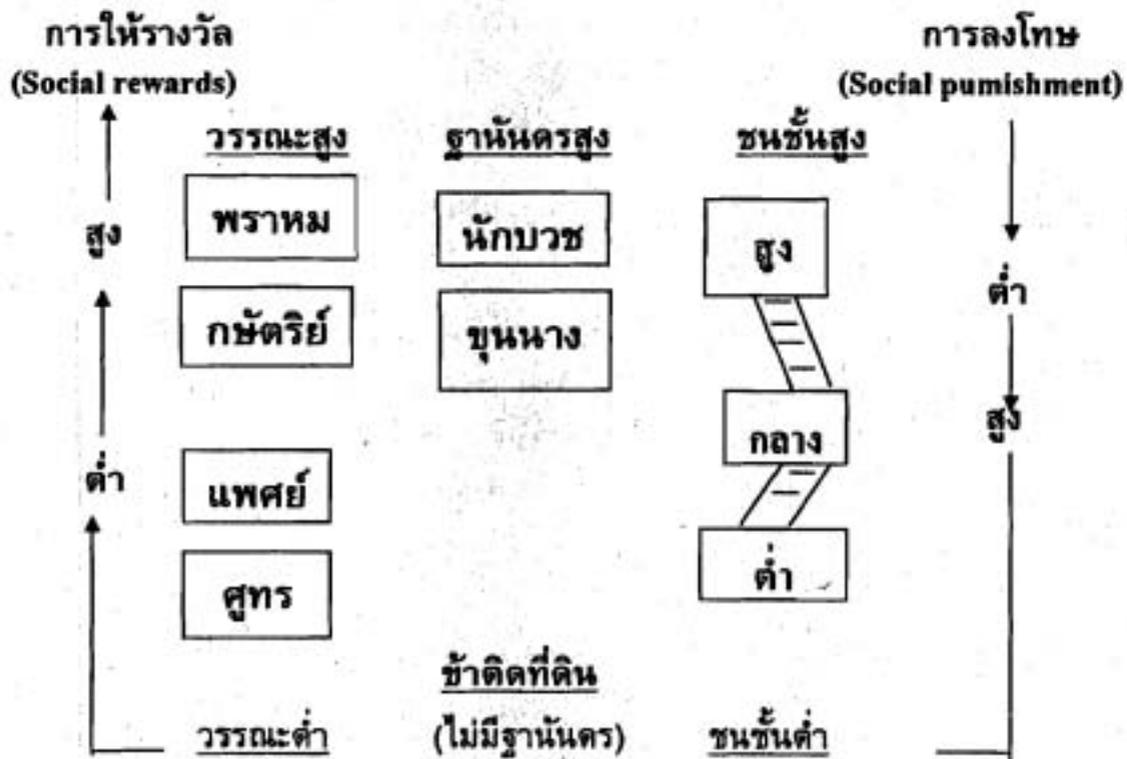
สิทธิานุมัติทางสังคม เป็นกลไกทางสังคมอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องในกระบวนการทางสังคมหรือโครงสร้างสังคม หากสังคมขาดสิทธิานุมัติทางสังคม บรรทัดฐานทางสังคม รวมถึงสถานภาพและบทบาทไม่สามารถที่จะทำหน้าที่ในสังคมมนุษย์ได้สมบูรณ์ โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดระเบียบสังคม (social order) ทั้งนี้ เพราะสิทธิานุมัติทางสังคม มีหน้าที่ให้รางวัลและลงโทษสมาชิกสังคม โดยหน้าที่ในการให้รางวัลจะกระทำเมื่อสมาชิกสังคมมีบทบาทตามสถานภาพภายใต้บรรทัดฐานทางสังคมกำหนด และลงโทษเมื่อละเว้นหรือมีพฤติกรรมผิดบรรทัดฐานที่สังคมกำหนด ดังพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ได้อธิบายหน้าที่ของสิ่งดังกล่าวไว้ว่า "โซเชิต, แชนซ์ชัน" (Social Sanction) สิทธิานุมัติทางสังคมการชูว่าจะลงโทษหรือการสัญญาว่าจะให้รางวัล ที่กลุ่มกำหนดไว้สำหรับความประพฤติของสมาชิก เพื่อชักนำให้กระทำความข้อบังคับและกฎเกณฑ์ของกลุ่ม สิทธิานุมัติทางกฎหมายก็เป็นรูปหนึ่งของสิทธิานุมัติทางสังคม" (ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา, 2524 หน้า 361-362)

ดังนั้น เราจึงพบว่า สิทธิานุมัติทางสังคมเป็นกลไกทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งใน

การจัดระเบียบสังคม ซึ่งการดังกล่าวจึงจัดเป็นสิ่งที่ยังประโยชน์หรือเป็นคุณแก่สังคมมนุษย์แต่ในทางกลับกันพบว่า มีปรากฏการณ์ทางสังคมมิใช่น้อย เป็นปรากฏการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ ไม่พึงปรารถนาของสังคม ที่ปรากฏออกมาในรูปของปัญหาสังคมที่มีสาเหตุมาจากสิทธิทางสังคม อาทิเช่น ความไม่เท่าเทียมกันในการใช้สิทธิทางสังคม (ไม่เว้นแม้แต่ในทางกฎหมาย) ทั้งนี้ ชนชั้นสูงจะได้สิทธิทางสังคมในเชิงบวกหรือเชิงปฏิฐานคือได้รับรางวัลสูง แต่จะได้สิทธิทางสังคมในเชิงนิเสธหรือเชิงลบ คือ ได้รับโทษต่ำในขณะที่ชนชั้นต่ำหรือชั้นล่างของสังคมจะได้สิทธิทางสังคมในเชิงปฏิฐาน คือ ได้รับรางวัลต่ำ แต่จะได้สิทธิทางสังคมเชิงนิเสธ คือ ได้รับโทษสูงเช่นเดียวกันกับการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม ประเภทวรรณะ (caste) และฐานันดร (estate) กล่าวคือ วรรณะสูงจะได้รับสิทธิทางสังคมเชิงปฏิฐานสูง ในเชิงนิเสธต่ำ วรรณะต่ำจะได้รับสิทธิทางสังคมเชิงปฏิฐานต่ำ แต่เชิงนิเสธสูง (ดูแผนภูมิแสดงความไม่เท่าเทียมกันในการใช้สิทธิทางสังคม ประกอบ)

แผนภูมิแสดงความไม่เท่าเทียมกัน

ในการใช้สิทธิทางสังคมด้วยการให้รางวัลและการลงโทษ

ตัวอย่างเช่น การฆ่าตัดคอนในกรณีที่มีการประกาศสงครามกับยาเสพติด พบว่า ผู้ที่ถูกฆ่าส่วนใหญ่เป็นชนชั้นระดับต่ำของสังคม (ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ผลิตหรือตัวแทนจำหน่าย) หรือตัวอย่างกรณีที่ตำรวจปฏิบัติกับเศรษฐกิจระดับดีและคนขับรถแท็กซี่ หรือ ครูอาจารย์ปฏิบัติกับลูกศิษย์ที่ร่ำรวยกับลูกศิษย์ที่ยากจน แม้กระทั่งการให้บริการต่างๆ ของทั้งพนักงานในภาครัฐและเอกชน ก็มีแนวโน้มไปในลักษณะเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามสำหรับการจัดระเบียบสังคมแล้ว สิทธาอนุมัติทางสังคมเป็นสิ่งจำเป็นที่จะยังให้เกิดประโยชน์ดังกล่าว นอกเหนือจากปัญหาสังคมอันเกิดจากสิทธาอนุมัติทางสังคมดังกล่าวแล้วยังมีอื่นๆ อีก เช่น การสังคมประเทหรือสังคมกรรม การให้รางวัลและการลงโทษแก่สมาชิกใหม่ที่น่าไปสู่ปัญหาสังคม หรือการให้รางวัลในทางที่ส่งผลให้เกิดโทษตามมา หรือการลงโทษ ที่แทนที่จะทำให้สมาชิกสังคมไม่กล้าแสดงพฤติกรรมเช่นนั้นอีก กลับทำให้เกิดพฤติกรรมดังกล่าวเหมือนเดิม หรือมากกว่าเดิมในรูปของพฤติกรรมก้าวร้าว หรือในทางกลับกัน คือ ก่อให้เกิดอารมณ์เก็บกด จนกระทั่งทำให้นुकฤทธิภาพเป็นแบบหนีโลก แบบที่รุนแรงได้แก่การทำอหิวาตกรรม เขตเมืองจัดเป็นชุมชนที่ประสบความยุ่งยากในเรื่องดังกล่าวโดยเฉพาะเมืองกำลังพัฒนาที่กำลังอยู่ในระยะสังคมเปลี่ยนผ่าน (transitional society) จึงมีความขัดแย้งระหว่างค่านิยมชนบทรรมนิยมแบบประเพณี (traditional values) กับค่านิยมสมัยใหม่ (modern values) ซึ่งยึดหลักตรรกนิติอำนาจ (rational legal authorities) ที่มีลักษณะมีเหตุผล (rationalism) สภาวะดังกล่าวบรรทัดฐานทางสังคม (social norms) มักจะเป็นแบบทวิมาตรฐาน (double standard) หรือพหุมาตรฐาน (plural standard) ฯลฯ เป็นต้น

4. ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับสังคมเมือง (Social Change and Urban Society)

การเปลี่ยนแปลงเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นเป็นปกติธรรมดา เกิดขึ้นทั้งระดับบุคคล กลุ่ม (ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่) องค์กร สถาบัน และสังคมทั้งสังคมซึ่งยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคม ครอบครัว ศาสนา การศึกษา นันทนาการ สาธารณสุข และการแพทย์ การจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม ค่านิยม บรรทัดฐาน ฯลฯ) ทางเศรษฐกิจ (การผลิต การบริโภค การจำหน่ายจ่ายแจก ฯลฯ) ทางการเมือง (การมีอำนาจมาก การมีอำนาจน้อยและการไร้อำนาจ ฯลฯ) รวมถึงทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น

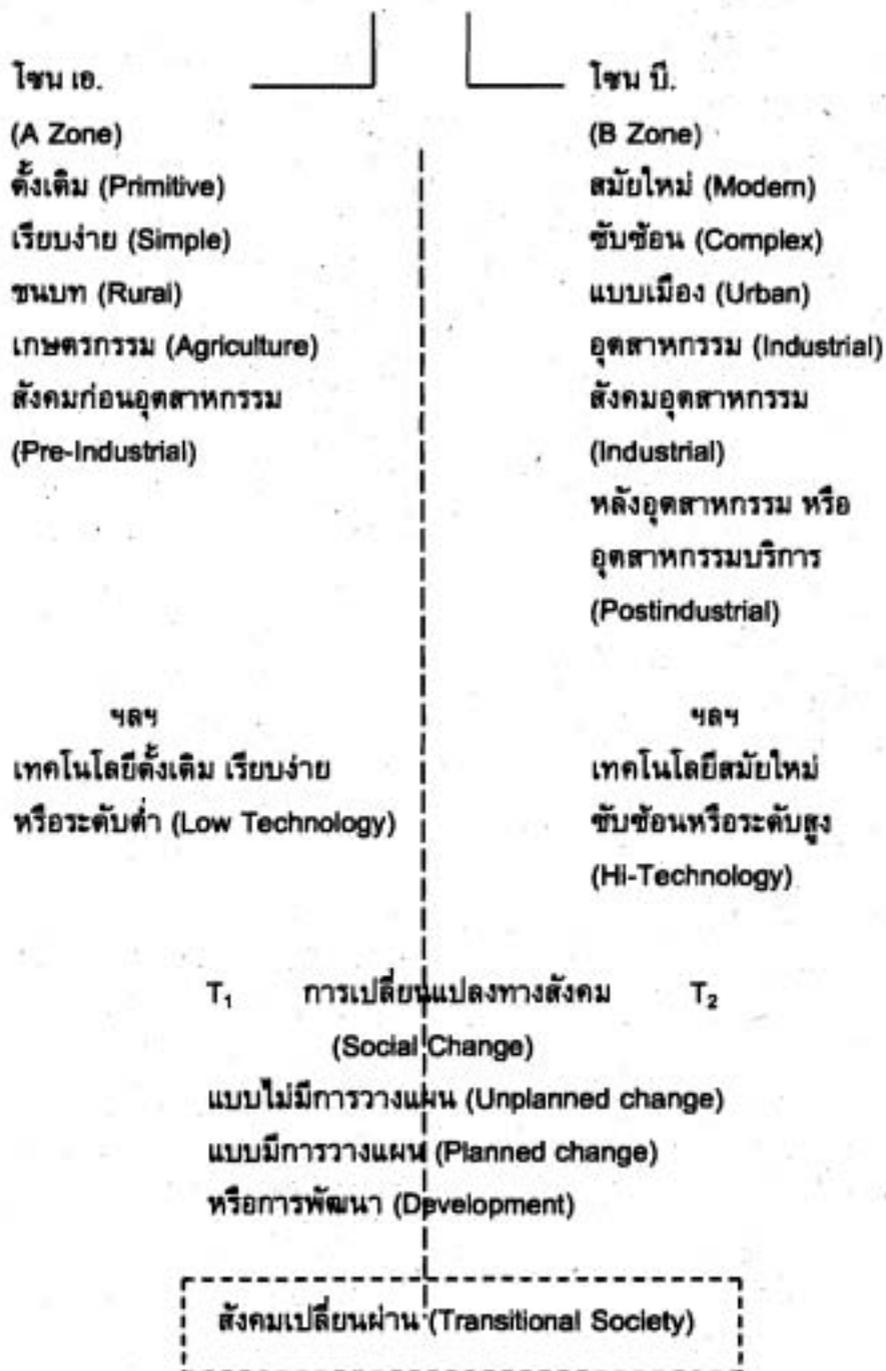
การเปลี่ยนแปลงระดับบุคคลในทางชีวภาพจะพบได้จาก การเกิด การเจ็บ การแก่และการตาย ในระดับกลุ่ม องค์กร สถาบันและสังคมจักพบได้จากรูปแบบต่างๆ กัน เช่นในทาง

สังคมจะพบได้จาก การเปลี่ยนแปลงจากสังคมเรียบง่าย (Simple society) เป็นสังคมซับซ้อน (Complex society), จากสังคมดั้งเดิม (Primitive society) เป็นสังคมสมัยใหม่ (Modern society) จากสังคมชนบท (Rural society) เป็นสังคมแบบเมือง (Urban society) จากสังคมเกษตรกรรม (Agricultural society) เป็นสังคมอุตสาหกรรม (Industrial society) จากสังคมก่อนอุตสาหกรรม (Pre-industrial society) เป็นสังคมอุตสาหกรรม (Industrial society) และสังคมภายหลังอุตสาหกรรมหรือสังคมอุตสาหกรรมบริการ (Postindustrial society) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงตามนัยดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอีกสองหนึ่งด้วย สภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงเรียกว่า สังคมเปลี่ยนผ่าน (Transitional society)

สำหรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นไปได้ทั้งการเปลี่ยนแปลงแบบไม่มีแผน (unplanned change) และหรือการเปลี่ยนแปลงแบบมีแผน (planned change) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของกาลเวลา สถานที่ และสภาพของสังคมนั้นๆ อนึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นไปได้ทั้งในทางที่ดีขึ้น และหรือในทางที่ไม่พึงปรารถนา สำหรับการเปลี่ยนแปลงแบบมีการวางแผน (planned change) เรียกว่า การพัฒนา (development) ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น (change to better) แต่ในทางที่เป็นจริงหาได้เป็นดังเช่นว่าเสมอไป (ดูแผนภูมิแสดงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ประกอบ)

แผนภูมิแสดงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

สังคม (Society)

อนึ่ง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากโซน เอ. (Zone A) ไปเป็นสังคม โซน บี. (Zone B) จักมีการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ของสังคมตามไปด้วยทั้งมิติทางสังคม (ครอบครัว ศาสนา การศึกษา นันทนาการ การจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม ฯลฯ) มิติทางเศรษฐกิจ (การผลิต การบริโภค และการจำหน่ายจ่ายแจก ฯลฯ) มิติทางการเมืองการทหาร (ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับอำนาจการได้มาและการใช้อำนาจ นำไปสู่การจัดองค์กรทางการเมืองจากหมู่เหล่าชนเผ่า กษัตริย์ คักดินา ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ เป็นต้น) มิติทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (จากเรียบง่ายดั้งเดิม เป็นซับซ้อน สมัยใหม่ เป็นต้น) รวมถึงมิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

การเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ อาจเกิดพร้อมกันทุกมิติหรืออาจเกิดขึ้นในบางมิติ ซึ่งผลสุดท้ายการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ จักส่งผลกระทบต่อถึงกันทั้งหมด อาทิเช่น การเปลี่ยนแปลงในมิติทางการเมืองย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฯลฯ ตามไปด้วย การเปลี่ยนแปลงในมิติทางเศรษฐกิจหรือในมิติทางสังคม ต่างก็ส่งผลกระทบต่อในทำนองเดียวกัน

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในบางส่วน (บางมิติ) หรือทั้งหมดนอกจากจะนำมาซึ่งสิ่งพึงประสงค์ของมนุษย์แล้ว ยังก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาด้วย อาทิเช่น ปัญหาผู้สูงอายุ เช่น ชนกลุ่มน้อย หรือชนต่างวัฒนธรรม ปัญหาชุมชนแออัด การว่างงาน ฯลฯ ซึ่งปัญหาดังกล่าวไม่มีนัยสำคัญในสังคม โซน เอ แต่เป็นปัญหาอย่างมีนัยสำคัญในสังคม โซน บี เป็นต้น

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ (1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพซึ่งประกอบด้วย สภาพ ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นต้น (2) การเปลี่ยนแปลงประชากรอันประกอบด้วย การเกิด การตาย และการย้ายถิ่น (3) การอยู่อย่างโดดเดี่ยวและการมีการติดต่อสัมพันธ์ (4) โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม (5) ทัศนคติและคุณค่า (6) การเล็งเห็นความจำเป็นของการเปลี่ยนแปลงและ (7) พื้นฐานทางวัฒนธรรม เป็นต้น

จากการที่การเปลี่ยนแปลงต่างส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกัน การเปลี่ยนแปลงจึงส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Environment) นิเวศวิทยา (Ecology) การพัฒนา (Development) ประชากร (Demography) วัฒนธรรม (Culture) รวมถึงโครงสร้างต่างๆ ของสังคม เป็นต้น

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงจึงเป็นที่ยอมรับของนักปราชญ์ ทั้งโลกตะวันออก และโลกตะวันตก

ในโลกตะวันออกจักพบได้จาก จักรวรรดิสุทรในพระพุทธศาสนา ซึ่งแบ่งสังคมออกเป็น 8 กัปปิ หรือ 8 สมัย นับแต่ธรรมราชสมัย กระทั่งถึงภัทรกัปปิ หรือพบได้จากความเชื่อของฮินดู ที่ว่า "ชีวิตสังคมเสื่อมแล้วเจริญ" ส่วนบุคคล "ชั่วเจ็ดที ดีเจ็ดหน" (คณาจารย์ภาคสังคมวิทยา ,2538,หน้า 309)

ในโลกตะวันตกจักพบได้จาก ปราชญ์กรีกโบราณนามว่า เฮอราโคลดัส กล่าวไว้ว่า "ทุกสิ่งเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ" (คณาจารย์ภาคสังคมวิทยา,2538, หน้า 310) หรือ ไวท์เฮด (1861-1974) ปราชญ์ร่วมสมัยชาวอังกฤษ กล่าวว่า "การเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมชาติของทุกอย่าง" ทั้งโลกกายภาพและโลกแห่งนามธรรม หรือทั้งทางวัตถุและอวัตถุนั่นเอง (คณาจารย์ภาคสังคมวิทยา, 2538, หน้า 307) ข้อที่หน้าสังเกตของการเปลี่ยนแปลง "การเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องน่าสพรึงกลัวของพวกที่มีแนวคิดแบบอนุรักษนิยม เพราะกลัวความเสื่อม กลัวความไม่ดีและกลัวการสูญเสียชีวิต"

จากทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จักพบว่า หลังจากเมืองที่เกิดขึ้นมาเป็นครั้งแรกในโลกเมื่อ 5,500 ปีมาแล้ว (Kingsley David, 1969) (นับถึงปัจจุบัน 2008-1969 = 39+5500 = 5539 ปีมาแล้ว) ซึ่งซอร์เบอร์ (Sjoberg) เรียกว่า "เมืองก่อนอุตสาหกรรม" (Pre-industrial city) ในระยะแรกอาจเป็นเมืองขนาดเล็กเป็นแบบตั้งเต็มเรียบง่าย ต่อมาเปลี่ยนไปเป็นแบบซับซ้อนหรือทันสมัยมากขึ้น ต่อมาประมาณกลางศตวรรษที่ 18 (ค.ศ.1750) เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมส่งผลให้เมืองเปลี่ยนแปลงไปเป็นเมืองอุตสาหกรรม (Industrial city) ซึ่งมีความซับซ้อนในมิติต่างๆ ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การทหาร วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี กลไกทางสังคมฯลฯ และมีความทันสมัยเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม ต่อมาเมื่อผ่านไประยะหนึ่งมีการพัฒนาเทคโนโลยีที่ซับซ้อนทันสมัยยิ่งขึ้น ยังผลให้โครงสร้างอาชีพในเมืองเปลี่ยนไปทำให้เกิดเมืองที่เรียกว่า เมืองหลังอุตสาหกรรมหรือเมืองอุตสาหกรรมบริการ (Postindustrial city) ผนวกกับการเพิ่มขึ้นของประชากร ทำให้จากเมืองหรือนคร (City) เปลี่ยนไปเป็นมหานคร (Metropolis) และอภิมหานคร (Megalopolis) เป็นต้น

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (Theories of Change)

สำหรับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง Kammeyer, Ritzer และ Yetman ได้จำแนกออกเป็น 3 ทฤษฎีได้แก่ (1) ทฤษฎีวิวัจจักร (Cyclic Theory) (2) ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionary Theory) และ (3) ทฤษฎีขัดแย้ง (Conflict Theory) (Kammeyer กับพวก หน้า 623)

4.1 ทฤษฎีวิวัจจักร (Cyclic Theory)

แนวความคิดการเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีวิวัจจักรเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงในรูปของวงกลมมากกว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงที่จะมุ่งไปในทิศทางหนึ่ง ทั้งนี้ จะเห็นได้จากกระบวนการๆ เปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์ของประเทศกรีก (Greeks) โรมัน (Romans) และจีน (Chinese) (กรีกปัจจุบันได้แก่ กรีก ส่วนโรมันในปัจจุบันได้แก่ อิตาลี สำหรับจีนในปัจจุบันได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน) จักพบว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงมีลักษณะเป็นวงกลมหรือวัฏจักรมากกว่า เจริญก้าวหน้าหรือเสื่อม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะมีลักษณะของการเสื่อมแล้วเจริญฯ แล้วเสื่อมหมุนเวียนกันไป เมื่อพิจารณาหรือวิเคราะห์จากประวัติความเป็นมาจากอดีตถึงในปัจจุบัน มิได้เปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อมเพียงอย่างเดียว หรือเปลี่ยนแปลงไปในทางเจริญก้าวหน้าเพียงอย่างเดียว

สำหรับกระบวนการเปลี่ยนแปลง ตามทฤษฎีวิวัจจักรเป็นที่ยอมรับทั้งในโลกตะวันออกซึ่งจะพบได้จากจักรวัติสูตรในพระพุทธศาสนา และจากแนวความคิดของฮินดู และในโลกตะวันตกจาก แนวความคิดของเฮอราโกลดัส และไวท์เฮดตั้งได้กล่าวมาแล้ว

ทฤษฎีวิวัจจักรที่ปรากฏในโลกตะวันออก พบได้จากจักรวัติสูตร ในพระพุทธศาสนาซึ่งจำแนกสังคมออกเป็น 8 กัปป์หรือ 8 สมัย ประกอบด้วย (1) ชรรณราชสมัย (2) อทินนาทานสมัย (3) ปานาติมาตสมัย (4) มุสาวาทสมัย (5) ปิสฺถาวาจาสมัย (6) กาเมสุฉาจารย์สมัย (7) อุกุศลสมัย และ (8) ภัทรกัปป์ เมื่อพิจารณากระบวนการเปลี่ยนแปลงจะพบว่ามีลักษณะเป็นรูปวงกลมหรือ "วัฏจักร" (1) ชรรณราชสมัยซึ่งมีทิศทางมุ่งสู่ความเจริญ เป็น (2) แล้วเสื่อมลงจนกระทั่ง (7) กาเมสุฉาจารย์สมัย ถือว่าเสื่อมถึงที่สุด และ (8) ภัทรกัปป์ เป็นสภาวะที่เจริญ (คณาจารย์ภาคสังคมวิทยา, 2538, หน้า 309-312)

ทฤษฎีวิวัจจักรที่ปรากฏในโลกตะวันตก พบได้จากแนวความคิดของ ฮีเซียด (Hesiod), อีสป (Aesop), และเอสคิลุสที่กล่าวถึง "ผลดีปัจจุบันเกิดจากผลดีในอดีต, ฆ่าฟันกันในปัจจุบันเกิดจากการฆ่าฟันกันในอดีต, ความทุกข์ในปัจจุบันเกิดจากความทุกข์ในอดีต" และโซโลคิน (Pitirim Solokin; 1889-1968) เป็นนักคิดที่เกิดในรัสเซียแล้วอพยพมาอาศัยอยู่ในอเมริกา แนวความคิดของเขาคือ "สังคมนุษย์วนเวียนอยู่กับสังคมสามระบบ" โดย (1) ระบบแรกเรียกว่า อายนะ (Sensate) หรือ A sensate culture เป็นระบบสังคมวัฒนธรรมวัตถุ (materialistic culture) ที่เน้นคุณค่าวัตถุนิยมและคุณค่าของความบันเทิง (2) วัฒนธรรมประเภทที่ 2 ได้แก่ เหนืออายคนะ (Ideational) หรือวัฒนธรรมเหนืออายคนะ (Ideational

culture) เป็นระบบสังคมที่เน้นคุณค่า วัตถุประสงค์ จิตวิญญาณ ให้ความสำคัญ คุณค่า ศาสนา สูงสุด (3) วัฒนธรรมประเภทที่ 3 ได้แก่ แบบอุดมคติ (Idealistic) เป็นการผสมผสานเข้าด้วยกันระหว่างวัฒนธรรมอวัตถุและวัฒนธรรมวัตถุ หรือจิตนิยมกับวัตถุนิยมหรืออายคนะผสมเหนืออายคนะ สำหรับตัวอย่างของวัฒนธรรมในสังคมแบบต่างๆ โซโลคิน กล่าวไว้ว่า

A sensate culture	ได้แก่สังคมต่างๆ ในยุโรปและอเมริกา
Ideational Culture	ได้แก่สังคมยุโรปยุคกลาง
Idealistic culture	ได้แก่สังคมยุโรปช่วงศตวรรษที่ 13-14

หรือระหว่าง ค.ศ.1200-1400 ตามความคิดของโซโลคินจากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาของมนุษย์ชาติล้วนตกอยู่ในวังวนของวัฒนธรรมทั้งสามประเภทดังกล่าวแล้ว นั่นคือวัฒนธรรมมีความเจริญงอกงามรุ่งเรืองแล้วเสื่อม หลีกทางให้วัฒนธรรมอีกประเภทหนึ่งเข้ามาแทนที่ โซโลคิน ทำนายโลกตะวันตกที่ปัจจุบันมีลักษณะอัครอายคนะ ("over-ripe sensate culture) พร้อมทั้งจะหลีกทางให้วัฒนธรรมเหนืออายคนะและแบบอุดมคติเข้ามาแทนที่ เพราะการพัฒนามากเกินไปทำให้ "คนชาติจริยธรรม คุณธรรม ศีลธรรม" "การมองมนุษย์เป็นเสมือนเครื่องจักร" "การใช้กำลังเพื่อจัดระเบียบสังคม" "ครอบครัวแตกแยก" "ทำเนียงปริมาณมากกว่าคุณภาพ" และการเพิ่มขึ้นของการฆ่าตัวตาย โรคจิตโรคประสาทอาชญากรรม (คณาจารย์ภาคสังคมวิทยา, 2538, หน้า 310-311 และ Kammeyer กับพวก, 1994 หน้า 632-624)

นอกจากแนวความคิดของโซโลคินแล้ว ยังมีท่านอื่นๆ อีก อาทิเช่น เพลโต (Plato) ได้จำแนกการปกครอง ที่เรียกว่า "อภิชนาธิปไตย" ออกเป็น 5 ยุค ประกอบด้วย (1) ราชาธิปไตย (2) วีรชนาธิปไตย (3) คณาธิปไตย (4) ประชาธิปไตย และทฤษนาธิปไตย เป็นการจำแนกการปกครองจากราชาแห่งปราชญ์ ซึ่งเพลโต ถือว่า เจริญที่สุด ถึง ทฤษน ซึ่งเสื่อมที่สุด (คณาจารย์ภาคสังคมวิทยา, 2538, หน้า 310-311)

จากตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงสังคมตามทฤษฎีวิวัฒนาการสามารถนำไปอธิบาย "การเกิด การเปลี่ยนแปลงและการเสื่อมสลาย" ของเมืองได้ในรูปของ "การเกิด การเจริญเติบโต การเสื่อมและการล่มสลาย" ซึ่งสาเหตุของการดังกล่าวมีทั้งที่จากปราศจากการวางแผน (unplanned) และหรือจากการวางแผน (planned change) ที่เรียกว่าการพัฒนา (development) ทั้งนี้เริ่มจากวัฒนธรรมทางวัตถุที่เกิดจากการสร้างเมืองจากเมืองเล็ก เป็นเมืองใหญ่ เป็นนคร จากนครเป็นมหานคร และจากมหานครอาจเสื่อมโทรมจากการสงคราม และมลายสิ้นไปในท้ายที่สุด ดังเช่น "กรุงศรีอยุธยา" ที่มีอายุถึง 417 ปีแต่สิ่งที่ปรากฏในปัจจุบัน ความเป็นเมืองศูนย์กลางที่แผ่อำนาจครอบคลุมไพศาลแทบไม่หลงเหลือเลยเมืองในอดีตเป็นจำนวนมาก "การ

เกิด การเจริญเติบโต และการเสื่อมและการล่มสลาย" เป็นไปตามทฤษฎีวิวัฒนาการ การล่มสลาย ส่วนหนึ่งมาจากปัจจัยจากจุลชีววิทยา ที่ก่อให้เกิดโรคระบาดต่างๆ ตามมา อาทิเช่น อหิวาตกโรค กาฬโรค เป็นต้น

สำหรับวัฒนธรรมทางวัตถุ ในรูปของสถาบันต่างๆ ในมิติทางสังคมทางเศรษฐกิจ ทางอำนาจ ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฯลฯ ก็มีลักษณะเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ วัฒนธรรมทางวัตถุเช่นกัน

4.2 ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionary Theory)

ตรงกันข้ามกับทฤษฎีวิวัฒนาการ ทฤษฎีวิวัฒนาการ มีลักษณะของกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มุ่งไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ทั้งนี้ Gerhard and Jean Lenski เรียกกระบวนการดังกล่าวว่า "กระบวนการสะสมการเปลี่ยนแปลง" (Process of cumulative change) (Kammeyer กับพวก, 1994 หน้า 624 อ้างถึง Lenski and Lenski, 1982, หน้า 56) ทฤษฎีนี้เป็นที่นิยมมากในตะวันตก ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีดังกล่าวเป็นกระบวนการเปลี่ยนจากเรียบง่ายไปหาความซับซ้อนมุ่งสู่ความก้าวหน้า ซึ่งจะเห็นได้จากแนวความคิดของค็องดอร์เซ (Condorcet) ที่เห็นว่า "มนุษยชาติเมื่อพ้นจาก ความดุร้าย (savage) ป่าเถื่อน (barbarian) ย่อมเข้าสู่อารยธรรม (Civilization) ก้าวหน้าสู่ความสมบูรณ์พร้อมทางด้านศีลธรรม รวมทั้งสติปัญญาและกายภาพ (คณาจารย์ภาคสังคมวิทยา, 2538, หน้า 313)

สำหรับลักษณะการเปลี่ยนแปลงเชิงทฤษฎีวิวัฒนาการ ตามแนวความคิดของเทกการ์ท (Teggart) มี 4 ประการ คือ (1) เกิดเป็นปกติวิสัยโดยธรรมชาติ (2) กระบวนการเปลี่ยนแปลงเป็นไปช้าๆ แบบค่อยเป็นค่อยไป (3) มุ่งหมายไปในทิศทางที่ก้าวหน้าดีกว่าเดิม (4) จุดมุ่งหมายถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว (เป็นแนวคิดเสริมของอริสโตเติล) (5) มีความเชื่อว่าของใหม่ดีกว่าของเก่า (คณาจารย์ภาคสังคมวิทยา, 2538, หน้า 313)

ดังแนวความคิดของเฮอเบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer 1820-1903) ที่ว่า "เป็นวิวัฒนาการของกระบวนการเติบโต" สังคมเหมือนสิ่งมีชีวิต เกิดแล้ว โต โตแล้วตายเป็นวิวัฒนาการแบบเอกทิศ (Unilinear) แต่มีผู้แย้งว่าแนวคิดของสิ่งมีชีวิต ไม่อาจนำมาใช้ในกรณีของสังคมมนุษย์ได้ (คณาจารย์ภาคสังคมวิทยา, 2538, หน้า 315)

ทฤษฎีวิวัฒนาการตามแนวความคิดของ ออกัสต์ ค็องท์ (Auguste Conte) หนึ่งในบรรดาปรมาจารย์ทางสังคมวิทยา ผู้บัญญัติคำว่า "Sociology" และให้ฉายา "Sociology" ว่า "ราชินีแห่งศาสตร์" (Queen of the Sciences) ได้จำแนกสังคมออกเป็น 3 สภาวะแห่งอารย

ธรรม ได้แก่ (1) เทววิทยาหรือเทวนิยมทางทหาร (2) อภิปรัชญาหรืออภิปรัชญาและกฎหมาย และ (3) ปฏิฐานหรือวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม (คณาจารย์ภาคสังคมวิทยา, 2538, หน้า 314)

จากแนวคิดดังกล่าว จักพบว่าการเกิดเมืองเริ่มต้นจากเป็นแบบเรียบง่ายโดยโครงสร้างของเมืองทั้งมิติทางสังคม ทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง และการทหารรวมถึงเทคโนโลยี และกลไกทางสังคม ฯลฯ เป็นไปในลักษณะไม่ซับซ้อน และเมื่อกาลเวลาเปลี่ยนแปลงไป ความเรียบง่ายดั้งเดิมค่อยๆ หดหายไป โดยมีความซับซ้อน ความทันสมัยในมิติต่างๆ ของสังคมเข้ามาแทนที่ ทำให้เมืองมีวิวัฒนาการค่อยๆ สะสมการเปลี่ยนแปลงจากเมืองก่อนอุตสาหกรรมเป็นเมืองอุตสาหกรรมและเมืองหลังอุตสาหกรรม เป็นลำดับ หรือจาก นครรัฐโบราณ (ancient state city) เป็นนครรัฐที่ทันสมัย (modern state city) ดังเช่น เมืองในรูปแบบของ "มหานคร" (metropolis) หรืออภิมหานคร (megalopolis) สอดคล้องกับแนวความคิดของ ค็องดอร์เซ่ (Condorcet) ที่ว่า "มนุษย์ชาติเมื่อพ้นจากดุร้าย (savage) ป่าเถื่อน (barbarian) ย่อมเข้าสู่อารยธรรม (Civilization) "ก้าวหน้าสู่ความสมบูรณ์พร้อมทางด้านศีลธรรม รวมทั้งสติปัญญาและกายภาพ" (คณาจารย์ภาคสังคมวิทยา, บรรพต วีรสัย, 2538, หน้า 313)

อย่างไรก็ตาม เมืองตามแนวความคิดข้างต้นมีทฤษฎีโต้แย้ง อาทิเช่น "การขาดบูรณาการในการเปลี่ยนแปลงนำไปสู่ "ความเฉื่อย" หรือ "ความล่า" ทางวัฒนธรรม (Cultural Lag) ดังผลการศึกษาของ วิลเลียม เอฟ. อ็อกเบอร์น (William F. Ogburn) ที่พบว่า ความเจริญทางวัตถุ เช่น เทคโนโลยีเกี่ยวกับอาวุธ ซึ่งเกิดจากเมือง ขณะที่จิตใจของมนุษย์เสื่อม โดยใช้กำลัง (force) ตัดสินแทนหลักนิติธรรม (Law) เมื่อขัดแย้ง การดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา ในรูปของการสงคราม ดังพบได้โดยทั่วไป ผลจึงทำให้สิ่งๆ ที่ทำให้เกิดเมืองเป็นสิ่งที่ทำลายเมืองในขณะเดียวกัน ซึ่งแนวความคิดในเชิงนิเสธ จากข้อโต้แย้งข้างต้น เป็นดังนี้

"สำหรับทัศนะเกี่ยวกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงในแบบของ ทฤษฎีวิวัฒนาการ ในเชิงนิเสธหรือทางลบ หรือจุดอ่อนของทฤษฎีนี้ จักพบได้จากหลายประเด็น ดังต่อไปนี้" (คณาจารย์ภาคสังคมวิทยา, 2538, หน้า 315-317)

(1) การเปรียบเทียบสังคมเป็นเสมือนสิ่งมีชีวิต โดยกระบวนการเติบโตเป็นวิวัฒนาการแบบเอกเทศ (unilinear) คือ เกิดแล้วโต ๆ แล้วตาย มีผู้มีความเห็นแย้งว่าไม่อาจนำมาใช้ในการนิยามของสังคมมนุษย์

(2) ความคิดที่เห็นว่า "การเปลี่ยนแปลงไปสู่ความก้าวหน้า" มีตัวอย่างที่พิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นของไม่แน่นอนว่าจัก "ก้าวหน้าเสมอไป" เช่น เฝ้ามายา รู้จักใช้วงล้อ (wheel) ในรูปของ

เด็กเล่นเท่านั้น (หรือการใช้ดินปืนในรูปของดอกไม้ไฟในประเทศจีนในอดีต) ขณะที่อียิปต์ วงล้อก่อให้เกิดอารยธรรมสร้างพีรามิดและจีนสร้างกำแพงยาว 1,500 ไมล์

(3) การวิวัฒนาการไม่เป็นเอกเทศเสมอไป ซึ่งสังเกตเห็นได้จากประเทศจีนกับการปกครอง ประชาธิปไตยและสังคมนิยมแบบมาร์กซ์ เป็นต้น

(4) ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมไม่ได้เป็นแบบลัทธิคาร์วินที่ว่า "ผู้รอดคือผู้ชนะ" (Survival of the fittest) เท่านั้น ทั้งนี้เพราะการกระทำระหว่างกันทางสังคมของมนุษย์ในปัจจุบันเน้นความร่วมมือ (Cooperation) มากกว่าการแข่งขัน (Competition)

(5) ทฤษฎีวิวัฒนาการไม่ได้ระบุถึงปลายทางของผลว่าจะเป็นอย่างไร และผลโน้มนำของการเปลี่ยนแปลงไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน คือ ความก้าวหน้าตามความคิดเดิม

(6) การขาดการบูรณาการในเรื่องการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความก้าวหน้า นำไปสู่ "ความเฉื่อย" หรือ "ความล่า" ทางวัฒนธรรม หรือ วัฒนธรรมล่า (Cultural Lag) ดังผลการศึกษาในเรื่องดังกล่าวของ William F. Ogburn เช่น เทคโนโลยีเกี่ยวกับอาวุธ (ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ) ก้าวหน้า ขณะที่ศีลธรรมหรือจิตใจ (ซึ่งเป็นวัฒนธรรมอวัตถุ) กลับต่ำลงส่งผลทำให้เกิดปัญหาโดยเฉพาะในสังคมเมือง ซึ่งมีสาเหตุมาจากความล่าทางวัฒนธรรม หรือวัฒนธรรมล่า (Cultural lag) ตามแนวความคิดของอ็อกเบิร์น (William F. Ogburn)

4.3 ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory)

เมื่อเราพิจารณาถึงทฤษฎีขัดแย้ง จักพบว่า การขัดแย้งเป็นสิ่งปกติที่เกิดขึ้นตราบใดที่ผลประโยชน์ไม่ตรงกัน ดังจะเห็นได้จากความขัดแย้งระหว่างปัจเจกบุคคลระหว่างกลุ่มระหว่างสังคมระดับต่าง ๆ ทั้งระดับต่ำกว่าชาติมีครอบครัวเป็นตัวอย่างเบื้องต้น ระดับประเทศ รวมถึงระดับโลก หรือระหว่างปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มในรูปของขบวนการทางสังคมกับสังคมหรือประเทศ เป็นต้น หรือแม้แต่ในบุคคลคนเดียวกัน ยังมีความขัดแย้งระหว่างอารมณ์กับอารมณ์ ความขัดแย้งเป็นการต่อสู้ให้ได้มาซึ่งอำนาจและความชอบธรรม ดังจะเห็นจากความขัดแย้งระหว่างเจ้านายกับลูกน้อง ผู้ปกครองหรือรัฐกับผู้ถูกปกครองหรือประชาชน ชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่ ศาสนาที่ต่างกันหรือศาสนาเดียวกันแต่ต่างนิกายกัน ฯลฯ

ดาร์เรนดอร์ฟ (Dahrendorf) ได้จำแนกลักษณะของความขัดแย้งและบทบาทของความขัดแย้งในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมออกเป็น 4 ประการ (Kammeyer) กับพวก, 1994 หน้า 626 อ้างถึง Dahrendorf, 1959, หน้า 162) คือ

- (1) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง โดยทุกสังคมมีวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลง

(2) ความขัดแย้งทางสังคมมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง โดยทุกสังคมได้แสดงให้เห็นชัดถึงการทำให้เกิดความสมานฉันท์ (dissensus) และความขัดแย้ง (Conflict)

(3) การสนับสนุนส่งเสริมการแตกแยกและการเปลี่ยนแปลงมีอยู่ในทุกหน่วยย่อยของสังคม

(4) การใช้กำลังบังคับของสมาชิกสังคมเป็นพื้นฐานของทุกสังคม

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงจึงเป็นสิ่งที่ยากจะหลีกเลี่ยง เพราะได้มีการนำความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจไปใช้ในทางที่ผิด เช่น ในการนำการจัดระเบียบบริหารราชการ (Bureaucracy) ไปใช้ ซึ่งเป็นการนำสิ่งดังกล่าวไปบังคับใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์การอุตสาหกรรมต่าง ๆ ในหลาย ๆ กรณีศึกษาพบว่า มีการต่อสู้ระหว่าง ลูกจ้างกับการจัดการในความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ทำให้ความขัดแย้งและสิ่งที่เป็นผลมาจากความขัดแย้งอันได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

ลัทธิการก่อการร้ายเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงการขัดแย้ง ทั้งนี้ กลุ่มต่างๆ ที่มีความขัดแย้งโดยเฉพาะผู้อ่อนแอทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ได้นำลัทธิดังกล่าวมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อจักทำให้การเปลี่ยนแปลงสัมฤทธิ์ผล อย่างไรก็ตามวิธีการของลัทธิดังกล่าวแม้จะก่อให้เกิดความตื่นตระหนกอย่างมากที่สุด คือ การถล่มอาคาร เวิลด์เทรด เซ็นเตอร์ (World Trade Center) แต่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมยังอยู่ในขอบเขตจำกัด

จากความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีขัดแย้งดังกล่าว พบว่าการขัดแย้งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในทางที่เจริญหรือในทางที่เป็นคุณ ขณะเดียวกันการขัดแย้งก่อให้เกิดความเสื่อมหรือการเป็นโทษตามมาดังพบได้จาก ปัญหาที่เมืองต่างๆ ในปัจจุบันวิกฤตกังวลเกี่ยวกับ "การก่อการร้าย" ที่นับว่าจะเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณหรือจำนวนและความรุนแรง

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการขัดแย้ง จักพบได้จากเมืองในสังคมต่างๆ ตามแนวความคิดของ คาร์ล มาร์กซ์ เริ่มจากเมืองเล็กในสังคมทาส (Slavery) ในสังคมลัทธิศักดินา (Feudalism) เมืองใหญ่ของนคร (City) เช่น ในสังคมทุนนิยม (Capitalism) และสังคมนิยมแบบมาร์กซ์ (Marxist Socialism) ก่อนที่จะเข้าสู่สภาพของสังคมไร้รัฐหรืออรัฐนิยม การเปลี่ยนแปลงตามนัยดังกล่าวพบว่าเป็นผลมาจากการขัดแย้งและผลของการเปลี่ยนแปลง ก่อให้เกิดชุมชนแบบเมืองที่มีความเจริญเติบโตเป็นลำดับ ในมุมมองนี้ การขัดแย้งก่อให้เกิดประโยชน์สร้างความเจริญเติบโตให้เมือง ส่วนการเป็นโทษ พบได้จากกรณีการก่อการร้ายดังกล่าวแล้ว

แหล่งที่มาของการเปลี่ยนแปลง (Source of Change)

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เน้นที่มาของการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันไป อาทิเช่น

(1) คาร์ล เรนดอร์ฟ (Dahrendorf) เน้นการขัดแย้ง ซึ่งเป็นผลมาจากอำนาจ (2) โซโลกิน (Solokin) ความขัดแย้งเป็นสิ่งปกติที่เกิดจากการทำหน้าที่ของระบบสังคม (3) คาร์ล มาร์กซ์ ที่มาของการเปลี่ยนเป็นผลมาจากความขัดแย้งของชนชั้น ซึ่งมีผลประโยชน์ขัดกัน (ตรงกันข้าม) (4) นักทฤษฎีการหน้าที่ซึ่งที่มาของการเปลี่ยนแปลงว่ามีหลายแห่ง ทั้งปัจจัยภายใน (เช่น ความตึงเครียดในระบบ) และปัจจัยภายนอก (เช่น การเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือการสงครามกับสังคมอื่น)

สำหรับ Kammeyer Ritzer และ Yetman เห็นว่าแหล่งที่มาของการเปลี่ยนแปลงที่เป็นปัจจัยสำคัญมากได้แก่ (1) เทคโนโลยี (Technology) (2) อุดมการณ์ต่างๆ (Ideologies) และ (3) การแข่งขัน (Competition) และความขัดแย้ง (Conflict) (Kammeyer กับพวก, 1994 หน้า 628)

เทคโนโลยี (Technology)

เทคโนโลยี เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีที่เกิดจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากเทคโนโลยีแบบเรียบง่าย ไปเป็นเทคโนโลยีแบบซับซ้อนในรูปของเครื่องยนต์กลไก ซ้ำยังก่อให้เกิดการสร้างกฎเกณฑ์ต่างๆ อาทิเช่น การจัดระเบียบบริหารงานแบบราชการใหม่ๆ ขึ้นในสังคม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งในเชิงปฏิฐานหรือการที่เป็นคุณและเชิงนิเสธ หรือเชิงลบดัง ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรม หรือวัฒนธรรมล่า (Cultural lag) ของอ็อกเบิร์ต (William F. Ogburn) คือ การที่วัฒนธรรมทางวัตถุที่เกิดจากเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การปรับตัวเกิดปัญหา เพราะบรรทัดฐานบทบาท รวมถึงค่านิยมแบบเก่าหรือแบบเดิม ไม่สามารถนำไปปรับเข้ากับสถานการณ์ใหม่ที่เกิดจากเทคโนโลยีดังกล่าว ปัญหาการปรับตัวดังกล่าวนำไปสู่ปัญหาต่างๆ ตามมา และบุคคลในสังคมต้องพยายามหาวิธีปรับค่านิยมบรรทัดฐานและบทบาท อันเป็นวัฒนธรรมอวัตถุให้เข้ากันได้กับวัฒนธรรมทางวัตถุอันได้แก่ เทคโนโลยีดังกล่าวแล้ว ตัวอย่างเช่น การพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ประเทศต่างๆ เพื่อจุดมุ่งหมายในทางการเมืองโดยไร้เหตุผล

เทคโนโลยีเป็นที่มาของการเปลี่ยนแปลง ทั้งในเชิงลบและเชิงบวก อ็อกเบิร์ต (Ogburn) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีทำให้เกิดผลในเชิงลบ ได้แก่ (1) ก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ (Social problems) ที่ส่งผลกระทบต่อผู้คนในสังคม ส่วนการส่งผลในเชิงบวกคือ (2) เทคโนโลยีทำให้มีทางเลือกของบุคคลในสังคมเพิ่มขึ้น ตัวอย่างเช่น คอมพิวเตอร์ อาจส่งผลให้เกิดปัญหาการว่างงาน (เมื่อบุคคลปรับตัวเข้ากับคอมพิวเตอร์ไม่ได้) และอาจส่งผล

ให้เกิดตำแหน่งงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมากมาย ทำให้บริษัทที่นำคอมพิวเตอร์มาใช้ลดจำนวนบุคลากรซึ่งเป็นการลดต้นทุน แต่สามารถเก็บ รักษา ค้นคว้าข้อมูล ติดต่อซื้อขายทาง อี-เมลล์ หรือ อี-คอมเมิร์ซ หรือแม้แต่การศึกษา อี-เลิร์นนิ่ง ขณะเดียวกันคอมพิวเตอร์อาจถูกนำไปใช้ในการก่ออาชญากรรมทางเพศ ทางเศรษฐกิจ แม้แต่ในทางทหารเครื่องคอมพิวเตอร์สามารถใช้เป็นอุปกรณ์ในการฆ่าคนได้เป็นจำนวนมาก

นอกจากนั้นเทคโนโลยีส่งผล (3) รูปแบบของการกระทำระหว่างกันทางสังคม เช่น รถไถนา เครื่องเกี่ยวข้าวทำให้การร่วมมือเอาแรงกัน (การลงแขก) สูญหายไป "เกมส์กต" ทำให้เด็ก ๆ ขาดประสบการณ์ในการเล่น ซึ่งจะมีรูปแบบของการกระทำระหว่างกันทางสังคมต่างๆ อาทิเช่น การร่วมมือ การแข่งขัน การขัดแย้ง การโอนอ่อนผ่อนปรนเข้าหากัน การกลืนกลาย ฯลฯ หรือแม้แต่ควาโอเอเกะ ส่งผลต่อรูปแบบความบันเทิงเกี่ยวกับการแสดงและดนตรี

อุดมการณ์ (Ideology)

อุดมการณ์เป็นสิ่งต่อต้านหรือส่งเสริมการเปลี่ยนแปลง ก่อนจะตอบตามดังกล่าวสมควรที่จักต้องพิจารณา ความหมายของคำว่าอุดมการณ์ สำหรับคำว่า อุดมการณ์ พจนานุกรม ศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า "Ideology คตินิยม หรืออุดมคติวิทยาแบบอย่างความคิดเห็น ความเชื่อรวมทั้งวิธีการคิดอันเป็นลักษณะของกลุ่มคน เช่น ชาติ ชั้นชน วรรณะ กลุ่มวิชาชีพ หรือกลุ่มอาชีพ นิเวศศาสตร์ พรรคการเมือง ฯลฯ คตินิยมเหล่านี้จะมีลักษณะอย่างไร ย่อมแล้วแต่สภาพทางภูมิศาสตร์และดินฟ้าอากาศกิจกรรมที่ทำกันจนเคยชินและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนเหล่านี้ คตินิยมของกลุ่มคนเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องแตกต่างกันโดยเด็ดขาด แต่อาจจะมีส่วนคล้ายกัน เช่น บุคคลสองคนที่อยู่ในชาติเดียวกัน แต่มีอาชีพต่างกัน อาจยึดคตินิยมแห่งชาติเดียวกัน แต่ต่างกัน ในคตินิยมทางอาชีพ" (ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา, หน้า 181) สำหรับตัวอย่าง อุดมการณ์ทางสังคม โดยเฉพาะทางศาสนา เช่น คตินิยมแคทอลิก (Catholicism) ทางการเมืองและหรือเศรษฐกิจ เช่น อุดมการณ์ทุนนิยม (Capitalism) สังคมนิยม (Socialism) ฟาสซิสต์ (Fascism) นาซี (Nazism) มาร์กซิสต์ (Marxism) หรือ อุดมการณ์เกี่ยวกับ "ชีวิตและความตาย" เช่น การทำแท้ง (abortion) มีทั้งผู้สนับสนุน (Propegandizes) และผู้ต่อต้าน (Antiabortionists) โดยยกเหตุผลประกอบอุดมการณ์ของกลุ่มคน

อุดมการณ์เป็นสิ่งต่อต้านการเปลี่ยนแปลง

แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงจะเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่สำหรับบางคนบางกลุ่มบางสังคม ซึ่งได้รับประโยชน์จากสิ่งที่เป็นอยู่มีอยู่จะต่อต้านการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง ในบางกรณีได้

นำอุดมการณ์ไปเป็นสิ่งสกัดกั้นการเปลี่ยนแปลง ตัวอย่างเช่น ในสังคมยุโรปยุคกลางพระได้ใช้อุดมการณ์ทางศาสนาเป็นสิ่งสร้างอำนาจให้กับพวกเขา และหนึ่งข้อขัดขวางการพัฒนาทางเศรษฐกิจ โดยการให้คำจำกัดความ "การให้กู้เงินเพื่อกินดอกเบี้ย (usury) เป็นบาป ความชั่วร้าย ไร้ศีลธรรม (sinful)" (Kammeyer กับพวก, 1994 หน้าที่ 631) ซึ่งคำจำกัดความหรือความหมายดังกล่าว เป็นการต่อต้านการพัฒนาเศรษฐกิจขณะนั้น อันได้แก่ลัทธิเสรีนิยมทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Liberal Capitalism) ซึ่งเป็นลัทธิที่เปิดโอกาสให้ผู้ลงทุนหรือผู้ประกอบการแสวงหากำไรสูงสุด เพื่อนำกำไรไปลงทุนขยายกิจการให้เจริญก้าวหน้า แต่ในท้ายที่สุดก็เกิดอุดมการณ์โปรเตสแตนต์ (Protestantism) ซึ่งส่งเสริมระบบทุนนิยมให้เจริญก้าวหน้า (ตามแนวความคิดของ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ดังนั้นจึงจักเห็นได้ว่า ไม่มีอุดมการณ์ใดสามารถต่อต้านการเปลี่ยนแปลงได้ แม้แต่อุดมการณ์ทางศาสนา อุดมการณ์เป็นสิ่งส่งเสริมการเปลี่ยนแปลง

จากการที่อุดมการณ์สามารถขัดขวางการเปลี่ยนแปลง อุดมการณ์สามารถนำมาใช้เพื่อส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงได้ โดยเฉพาะเทคโนโลยีและอุดมการณ์ที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีสามารถนำมาใช้แก้ปัญหา และยังส่งเสริมขบวนการทางสังคม เช่น ขบวนการเกี่ยวกับสิทธิสตรีในประเทศสหรัฐอเมริกา จักมีอุดมการณ์ของความเท่าเทียมกันทางเพศสนับสนุน ส่งผลให้สตรีมีสถานภาพสูงขึ้นสามารถเข้าสู่ตำแหน่งหน้าที่การงานต่างๆ ที่ในอดีตมีความเชื่อว่าผู้ชายเท่านั้นเหมาะสม เช่น เข้าเรียนในโรงเรียนทหาร การขับขี้อากาศยาน วิศวกร (หญิง) ตำรวจ (หญิง) แม้แต่เรื่องเกี่ยวกับรักร่วมเพศ เกย์ เลสเบียนส์ มีแนวโน้มที่จะได้รับการยอมรับและสิทธิเท่าเทียมกับรักร่วมเพศ (heterosexuals) (Kammeyer กับพวก, 1994 หน้าที่ 632)

บทบาทของการแข่งขัน (Competition) และความขัดแย้ง (Conflict) ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลง

ก่อนที่จะเราจะพิจารณาบทบาทของการแข่งขันที่มีต่อการเปลี่ยนแปลง โคร์ขอนำคำจำกัดความหรือความหมายของการแข่งขันมาพิจารณาก่อน สำหรับคำว่า การแข่งขัน (COMPETITION) พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า "การดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้ได้มาหรือเพื่อเป็นเจ้าของสิ่งที่มีอยู่จำกัด สิ่งเหล่านี้อาจจะเป็นวัตถุสิ่งของหรือไม่ใช่วัตถุ เช่น ความนิยมนับถือทางสังคม ยศถาบรรดาศักดิ์ ฯลฯ ก็ได้ สาเหตุสำคัญของการแข่งขันอยู่ที่การมีผลประโยชน์ขัดกันในทางที่ความสำเร็จของฝ่ายหนึ่ง จะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งไม่สามารถบรรลุถึงความสำเร็จได้ การแข่งขันไม่จำเป็นต้องมีการขัดกัน บุคคลอาจจะแข่งขันกัน

อย่างรู้สึกตัวแต่ไม่มีการขัดกัน เช่น ในการแข่งขันเกมกีฬา หรือในการแข่งขันที่คู่แข่งกันเป็นเพื่อนกัน"

จากคำจำกัดความและหรือความหมายดังกล่าว เราจึงพบว่า ปรากฏการณ์การกระทำระหว่างกันของมนุษย์ในสังคม ในรูปของการแข่งขัน เราจึงพบเห็นได้โดยทั่วไป เช่นระหว่างปัจเจกบุคคลในรูปของหนึ่งหญิงสองชาย หรือหนึ่งชายสองหญิงหรืออื่นๆ ในกรณีเพื่อให้ได้มาซึ่งการเป็นเจ้าของ ย่อมมีฝ่ายที่ประสบความสำเร็จ และฝ่ายที่ต้องประสบการสูญเสีย ดังนั้นการแข่งขันจึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือ การแข่งขันระหว่างกลุ่มระหว่างองค์การระหว่างสถาบัน ระหว่างสังคมระดับประเทศหรือในระดับโลก ตัวอย่างการแข่งขันในระดับโลก อาทิเช่น กลุ่มตลาดร่วมยุโรปกับกลุ่มนาฟต้า กลุ่มสนธิสัญญาเนโต้ (NATO) กับสนธิสัญญาออร์ซอร์ (Warsaw) ภายใต้สภาวะสงครามเย็น ซึ่งเป็นการแข่งขันทั้งทางเศรษฐกิจ และการทหาร การแข่งขันระดับโลกในยุคลัทธิอาณานิคม (Colonialism) ระหว่างรัฐศูนย์กลางต่างๆ (Core states) ซึ่งร่ำรวย อาทิเช่น ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส สเปน ฮอลันดา โปรตุเกส เพื่อไล่ล่าหาอาณานิคมเป็นของตน ประเทศอาณานิคมดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปเป็นรัฐพึ่งพา (Peripheral state) ซึ่งยากจน เพราะเกิดการแลกเปลี่ยนในรูปของความไม่เท่าเทียมกัน (unequal exchange) คือซื้อถูกขายแพง

สำหรับบทบาทของการขัดแย้งกับการเปลี่ยนแปลง การขัดแย้ง (CONFLICT) พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า "กระบวนการกับสถานการณ์ซึ่งบุคคลหรือกลุ่มไม่ต่ำกว่าสองคนหรือสองกลุ่มแสวงหาทางทำลายความมุ่งหมายของกันและกัน กัดกันมิให้แต่ละฝ่ายได้รับความพอใจในผลประโยชน์ของตน จนอาจถึงขั้นทำอันตรายกันและกันได้" การขัดแย้งอาจเป็นไปในรูปของ

- (1) ความขัดกันทางชั้นชน (CLASS CONFLICT) เช่น กรรมกรกับนายจ้าง
- (2) ความขัดกันทางวัฒนธรรม (CULTURAL CONFLICT) ระหว่างตะวันตก กับ ตะวันออก
- (3) ความขัดกันทางสังคม (SOCIAL CONFLICT) คู่กรณี มีความคิดเห็น อุดมการณ์ วัฒนธรรม ผลประโยชน์ ฯลฯ ตรงกันข้าม
- (4) ความขัดกันทางเชื้อชาติ (RACE CONFLICT) เป็นต้น

ดังนั้น เราจึงพบว่า การขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เป็นปัจจัยสำคัญ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมทุกระดับ ทั้งระดับบุคคล สังคมระดับต่ำกว่าชาติในรูปขององค์การ สถาบัน ชุมชน สังคมระดับประเทศและสังคมระดับโลก ดังเราจะพบการขัดแย้งระหว่างคนงาน

กับการจัดการการบริหาร ความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์ของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน และในประเทศชาติรวมถึงในโลก ความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์ของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน และในประเทศชาติรวมถึงในโลก ความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับเพื่อนร่วมงานคนอื่นๆ ในองค์การหรือสถาบัน ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายค้านในการบริหารราชการแผ่นดิน ความขัดแย้งระหว่างประเทศต่างๆ ทั้งในทางสังคม ทางเศรษฐกิจและทางการเมือง รวมถึงทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (เช่นเรื่องเกี่ยวกับมลภาวะ อาวุธนิวเคลียร์ รวมถึงการผลิตหรือการจำกัดอาวุธรูปแบบต่างๆ ฯลฯ)

ความขัดแย้งดังกล่าวจัดได้ว่ามีบทบาทที่สำคัญยิ่งที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของบุคคล กลุ่ม ชุมชน องค์การ สถาบัน และสังคมทั้งสังคมในทุกระดับ ทั้งระดับต่ำกว่าชาติ ระดับชาติ และระดับโลก และพบว่าในสังคมแบบเมืองจกมีเหตุหรือปัจจัยที่ส่งเสริมความขัดแย้งเป็นอย่างมาก

5. ทฤษฎีการเสีระบบทางสังคมหรือสังคมพิการกับสังคมเมือง

(Social Disorganization and Urban Society)

การเสีระบบทางสังคมหรือสังคมพิการหรือความไม่เป็นระเบียบของสังคมหมายถึง การที่ระบบสังคม (1) ทางสังคม อาทิเช่น ครอบครัว ศาสนา การศึกษา นันทนาการ สาธารณสุขและการแพทย์ การควบคุมทางสังคม บรรทัดฐานทางสังคม การจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม, ระบบความสัมพันธ์ทางสังคม ฯลฯ บกพร่องนำไปสู่การเกิดปัญหาต่างๆ ตามมา (2) ทางเศรษฐกิจ อาทิเช่น ระบบการผลิต การบริโภค การจำหน่ายจ่ายแจกบกพร่องนำไปสู่ปัญหาต่างๆ ตามมา (3) ทางการเมือง อาทิเช่น การมีอำนาจมาก การมีอำนาจน้อย การไม่มีอำนาจ การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับอำนาจ การได้มาซึ่งอำนาจ การใช้อำนาจ นำไปสู่การจัดองค์กรทางการเมืองในรูปหมู่เหล่า ชนเผ่า ลัทธิศักดินา ระบบทาส ระบบกษัตริย์ ประชาธิปไตยรูปแบบต่างๆ ลัทธิสังคมนิยม ชาตินิยมแบบสุดโต่งหรือรุนแรงในรูปของลัทธิฟาสซิสต์ มาร์กซิสม์ และลัทธิคอมมิวนิสต์ ฯลฯ บกพร่องนำไปสู่ปัญหาสังคมอันเกี่ยวเนื่องกับมิติทางการเมืองเกิดขึ้น (4) ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในรูปของการประดิษฐ์ คิดค้น การขอยืม บกพร่องนำไปสู่ปัญหาต่างๆ ตามมา ฯลฯ

เพื่อความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวยิ่งขึ้น จึงนำความหมายของเสีระบบทางสังคม ทางเศรษฐกิจและทางการเมือง เพื่อประกอบการพิจารณาทำความเข้าใจ สำหรับความหมายแรกได้แก่

SOCIAL DISORGANIZATION "การเสียระบบทางสังคม ความระส่ำระสาย การขาด
คอนการขัดกัน หรือการขาดสมานฉันท์ ภายในกลุ่มสังคมหนึ่งหรือในสังคมหนึ่งซึ่งมีผลกระทบ
กระเทือนต่อวิถีชีวิตความเคยชิน ต่อสถาบันสังคม หรือการควบคุมทางสังคมทำให้ชีวิตสังคม
ไม่อาจดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ถ้าหากไม่มีการปรับปรุงแก้ไขเรื่องสำคัญบางเรื่องที่เกี่ยวข้อง
โดยที่ชีวิตสังคมจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง และมีพลังบางอย่างขัดแย้งกันเสมอ การเสียระบบจึง
เป็นเรื่องที่พบในทุกสังคม จะต่างกันก็ตรงจะมีมากหรือน้อยเท่านั้น อย่างไรก็ตามค่านิยมมักจะใช้ใน
กรณีที่พลังที่ก่อให้เกิดความปั่นป่วน วุ่นวาย มีความรุนแรงกว่าพลังที่ก่อให้เกิดเสถียรภาพหรือ
เป็นอันตรายแก่พลังนี้ ในสภาพสังคมที่เสียระบบกระบวนการควบคุมทางสังคมจะทำงานไม่
ได้ผล คนจะเสื่อมความเชื่อในกฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณี สถาบัน ตลอดจนตัวบุคคลที่
มีอำนาจมาแต่เดิม ผลประโยชน์และความคิดเห็นของคนกลุ่มต่างๆ อาจจะขัดแย้งกัน การ
เปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นทำให้คนแตกแยกออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายที่ต้องการรักษา
สถานะเดิม และฝ่ายที่ต้องการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นที่ต่างกันอย่างนี้ทำให้เกิดความแตกแยกใน
สังคม และแสดงให้เห็นปัญหาความเสียระบบทางสังคม" (พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับ
ราชบัณฑิตยสถาน, 2524, หน้า 343) การเสียระบบทางสังคมต่าง ๆ จักพบได้จากความ
พยายามที่มีการจัดระเบียบทางสังคมใหม่

สำหรับความหมายต่อมาเป็นการเสียระบบสังคมเกี่ยวเนื่องกับเศรษฐกิจ หรือ
ECONOMIC DISORGANIZATION พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้
ความหมายว่า "การเสียระบบทางเศรษฐกิจ การเสื่อมสลายของระบบการผลิต การแจกกระจาย
และการบริโภคโภคทรัพย์ที่ใช้อยู่ในสังคม"(พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับ
ราชบัณฑิตยสถาน, 2524, หน้า 125) ตัวอย่างการเสียระบบทางเศรษฐกิจที่นำไปสู่ปัญหา
สังคมต่างๆ ตามมา เราจักพบได้จากกรณีภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ตั้งแต่
ปลายปี พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา ซึ่งยังผลให้ประเทศไทยประสบปัญหาสังคมนานับประการ
นับตั้งแต่การว่างงาน ความยากจน โสเภณี การฆ่าตัวตาย ฯลฯ รวมถึงส่งผลต่อปัญหาทาง
การเมือง นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลชุดต่อมา

ความหมายประการที่สาม ได้แก่การเสียระบบทางสังคมอันเกี่ยวเนื่องกับทางการเมือง
หรือ POLITICAL DISORGANIZATION การเสียระบบทางการเมือง "การเสื่อมสลายของระบบ
อำนาจการได้มาซึ่งอำนาจ การใช้อำนาจ การมีอำนาจมาก การมีอำนาจน้อยการไร้อำนาจ ที่ใช้
อยู่ในสังคม" การเสียระบบทางสังคมอันเกี่ยวเนื่องจากการเมือง นำไปสู่ปัญหาต่างๆ ตามมา

ดังจับพบได้จาก การเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ 24 มิถุนายน 2475 เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 และเหตุการณ์ 17-20 พฤษภาคม 2535 หรือที่เรียกว่า "พฤษภาทมิฬ" เป็นต้น ซึ่งการเสีระบบทางการเมืองได้ส่งผลต่อการเสีระบบทางสังคมและทางเศรษฐกิจ ฯลฯ อีกโสดหนึ่งด้วย

การเสีระบบทางสังคมอีกประเด็นหนึ่งเกิดจาก บรรทัดฐานทางสังคมไม่สามารถทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบซึ่งมีศัพท์เฉพาะว่า ANOMIE "อโนมี เป็นคำภาษาฝรั่งเศส หมายถึง ความไร้บรรทัดฐาน ความเสีระบบทางสังคมและส่วนตัวบุคคล การทำให้เสีกำลังใจ ฯลฯ" (พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2524, หน้า 20) ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และแนวความคิดตามทฤษฎีอโนมีดังจะพบได้ต่อจากนี้

5.1 ทฤษฎีอโนมี (ANOMIE THEORY) โดย เอมีลี เดอร์โคม (EMILE DURKHEIM)

ผลงานของเดอร์โคมที่มีชื่อเสียงมากได้แก่ "การแบ่งแรงงานในสังคม" (The Division of Labour in Society: เตอะ ดิวิชัน ออฟ เลเบอร์ อิน โซไซตี้)

ผลของการปฏิวัติอุตสาหกรรมนำไปสู่การทำงานในระบบโรงงาน (Factory System) ซึ่งเป็นระบบการทำงานที่มนุษย์จะต้องทำงานร่วมกับเครื่องจักร ทำให้มีการปรับปรุงวิธีการทำงานของมนุษย์ให้เข้ากับเครื่องจักรด้วยการนำเอาแนวความคิดของ โทเลอร์ (Taylor) เกี่ยวกับการศึกษาเวลากับการเคลื่อนไหวของงาน (Time and Motion Study) ความรู้เกี่ยวกับการจัดการในองค์การของ ฟาร์โย (Henry Fayol) และการแบ่งกิจกรรมต่างๆ ในองค์การของ เอ็นตัน มาโย (Enton Mayo) มาใช้เพื่อใ้มนุษย์ใ้ทำงานกับเครื่องจักรอย่างมีประสิทธิภาพ การดังกล่าวส่งผลทำให้เกิดการแบ่งแยกแรงงาน (Division of Labour) ออกเป็นส่วนต่างๆ แล้วทำการบรรจุคนที่มีความสามารถในงานนั้นๆ เข้าทำงานตามตำแหน่งที่ได้แบ่งแยกแล้ว โดยคำนึงถึง การบรรจุคนที่มีความสามารถใ้ตรงกับงาน (Put the right man on the right job) อันจะใ้ห้องค์การหรือสังคมนั้นมีศักยภาพประสิทธิภาพและความมั่นคง

อย่างไรก็ตามการแบ่ง (แยก) แรงงานในสังคมโดยเฉพาะเป็นส่วนย่อยต่างๆ มากเกินไปหรือมีความสลับซับซ้อนเกินไป จักก่อให้เกิด (1) ศักยภาพ ประสิทธิภาพและความมั่นคงลดลง ส่งผลใ้การปฏิบัติงานในองค์การหรือสังคมมีความราบรื่นเรียบร้อยลดตามไปด้วย ทำให้กระทบกระเทือนต่อความสมดุลทางสังคม (2) การแบ่ง (แยก) แรงงานเป็นส่วนย่อยมากเกินไปก่อให้เกิดภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจทั้งทางระบบการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจกหรือแม้แต่ระบบการบริโภค โดยเฉพาะเกิดการต่อสู้ทางชนชั้น เพราะการแบ่งงานดังกล่าวก่อให้เกิด

ความไม่เท่าเทียมกันในตัวของมันเองอยู่แล้ว เช่น ในรูปของกลุ่มคนงานเสื้อคอปกขาว (White collar workers) กับกลุ่มเสื้อคอปกสีน้ำเงิน (Blue collar workers) (3) การต่อสู้ตามนัย (2) จักนำไปสู่ความเสื่อมทางศีลธรรมทั้งระดับบุคคล กลุ่มสังคม สถาบัน องค์กร และสังคมทั้งสังคม

สภาวะตามนัยข้างต้นจักก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผิดปกติหรือวิปริตไปจากธรรมดาในรูปของ สภาวะผิดปกติ (Abnormality) โดยแต่ละส่วนของสังคมหรือแต่ละหน่วยของสังคมจะมีการรวมตัวเรียกร้อง และแสดงให้เห็นความสำคัญของกลุ่มคน อาทิเช่นในเรื่องเกี่ยวกับรายได้กับอาชีพอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ตัวอย่างเช่น ฝ่ายบุคลากร ตำรวจ ทหาร ครู อาจารย์ ข้าราชการ พนักงาน รัฐวิสาหกิจ หรือแม้แต่ผู้ใช้แรงงาน ต่างก็อ้างความสำคัญในอาชีพและหรือวิชาชีพของตน การต่อสู้จักนำไปสู่สภาวะของการไร้บรรทัดฐานทางสังคมซึ่งการไร้บรรทัดฐานทางสังคมจักนำไปสู่สภาวะอโนมี (ANOMIE)

ปรากฏการณ์ทางสังคมในรูปของอโนมี คือ การที่บรรทัดฐานทางสังคมด้อยประสิทธิภาพที่จะควบคุมพฤติกรรมของบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน และสังคม จะทำให้สังคมเข้าสู่สภาวะของความไม่เป็นระเบียบของสังคม หรือการเสียระบบสังคมหรือสังคมพิการ ในรูปของครอบครัว ศาสนา การศึกษา นันทนาการ สาธารณสุขและการแพทย์ การผลิต การบริโภค การจำหน่ายจ่ายแจก รวมถึงระบบของอำนาจ ฯลฯ พิกัด เป็นต้น

ความพิการของสังคมจักนำไปสู่การจัดระเบียบสังคมใหม่ หรือกระบวนการสร้างสังคมใหม่ (Social reconstruction) (ดู W.I. Thomas and Florian Znaniecki ในวราคม ที่สุกะ 2528, หน้า 52-53)

5.2 ทฤษฎีโครงสร้างและการหน้าที่ (Structural Functional Theory)

ทฤษฎีโครงสร้างและการหน้าที่มีผู้สนับสนุนมาก สำหรับหลักการตามทฤษฎีนี้ Lauer จำแนกออกเป็น 7 ประการ (คณาจารย์ภาคสังคมวิทยา, 2538 หน้า 317 อ้างถึง Lauer หน้า 65) (1) เป็นการมองภาพรวมของสังคมทั้งสังคมทั้งระบบ ซึ่งประกอบด้วยส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัน เช่น ระบบการผลิต การบริโภค การจำหน่ายจ่ายแจก สื่อสาร การสืบแทนทางคน และวัฒนธรรม ป้องกันทั้งภายในและภายนอก รวมถึงระบบการควบคุมทางสังคม เป็นต้น ทั้งนี้แต่ละระบบล้วนมีหน้าที่และบทบาทในสังคม ระบบดังกล่าวจึงถูกสร้างขึ้นมา (2) ความสัมพันธ์ (ของแต่ละระบบ) มีลักษณะเป็นแบบสองทางหรือแบบบุคคลวิถี (two ways process) และต่างมีผลซึ่งกันและกัน (reciprocal) เช่น ระบบสังคมย่อมส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจย่อมมีผลต่อระบบสังคม ระบบสังคมย่อมมีผลต่อระบบการเมืองระบบการเมืองย่อมส่งผลต่อ

ระบบสังคม และระบบเศรษฐกิจกับการเมืองต่างส่งผลในทำนองเดียวกัน (3) ความสมดุลย์เป็นแบบพลวัต (Dynamic equilibrium) คือการเปลี่ยนแปลงสามารถปรับตัวให้เข้ากับระบบโดยมีการเปลี่ยนแปลงแต่เพียงเล็กน้อย (4) กระบวนการทำให้เป็นสถาบัน บูรณาการที่สมบูรณ์ไม่อาจกระทำให้เกิดขึ้นได้ ดังนั้นทุกระบบสังคมย่อมมีข้อปัญหา และมีการปฏิบัติที่เบี่ยงเบน (deviants) แตกต่างออกไปจากระบบบรรทัดฐาน (norms) แต่การเบี่ยงเบน (deviance) นั้นจะค่อยๆ กลายเป็นที่ยอมรับด้วยกระบวนการที่ทำให้เป็นส่วนหนึ่งของสภาพการณ์หรือรูปแบบที่ยอมรับได้ (institutionalization) (5) ใช้วิธีการปรับตัวแทนการปฏิวัติ การเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีนี้เป็นกระบวนการที่เป็นไปอย่างช้าๆ ด้วยวิธีการปรับตัว ซึ่งไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงอย่างกระทันหันที่เรียกว่า การปฏิวัติ (revolutionary) (6) การแบ่งแยกเป็นส่วนๆ การเปลี่ยนแปลงเป็นผลจากการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยการแบ่งแยกเป็นส่วน ๆ จากเดิม (differentiation) ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อระบบการเจริญเติบโต และโดยนวัตกรรมภายในสังคม (ปัจจัยภายใน) นั้นๆ (คณาจารย์ภาคสังคมวิทยา, 2538 หน้า 318 อ้างถึง Parsons, 1937) ฉันทานุมัติหมายถึง सहजหรือความเห็นพ้องต้องกัน หรือความสมานฉันท์ระบบต่างๆ (เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น) สามารถที่จะมีบูรณาการ (ผสมผสานเข้ากันได้) ด้วยการยึดคุณค่าหรือค่านิยม (Value) เหมือนๆ กัน โดยการมีฉันทานุมัติ (Consensus) ร่วมกัน (คณาจารย์ภาคสังคมวิทยา, 2538 หน้า 318)

ทฤษฎีการหน้าที่ไม่สนใจตั้งคำถามว่า สังคมจะผ่านกระบวนการในรูปใดไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเป็นมาในอดีตและการวาดหวังความเป็นไปในอนาคต แต่สนใจเฉพาะบทบาทของแต่ละระบบโดยเฉพาะอย่างยิ่ง "การหน้าที่" หรือการให้ประโยชน์ต่างๆ เช่นการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคมเป็น วรณะ ฐานันดร และชนชั้น มีผลต่อการจัดการให้บุคคลทำหน้าที่การงานหรือประกอบอาชีพเป็นแบบใด โครงสร้างสังคม (Social structure) ที่เกี่ยวกับการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม (Social stratification) ดังกล่าวจะพบว่า ระบบการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคมมีหน้าที่ (Function) เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของคนในสังคม และยังมีหน้าที่อย่างอื่นอีก เช่น จัดลำดับความสูงต่ำของคนในสังคม อันเป็นการจัดระเบียบสังคมเป็นต้น หรือระบบครอบครัว ซึ่งจัดเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างสังคม อันเป็นการจัดระเบียบสังคม เป็นต้น หรือระบบครอบครัว ซึ่งจัดเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างสังคมมีหน้าที่ (Functional) เช่นสังคมประภค (Socialization) การสืบแทนทางคนและวัฒนธรรม เป็นต้น

ข้อสังเกตเกี่ยวกับทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่

ทั้งทัลดคอร์ท ปาร์สันและรอเบิร์ต เมอร์ตัน นักสังคมลือชื่อชาวอเมริกัน และท่าน อื่นๆ

ที่เห็นด้วยกับทฤษฎีนี้ แต่ทว่าได้มีข้อสังเกตต่างๆ ที่ควรพิจารณาดังต่อไปนี้ (คณาจารย์ภาคสังคมวิทยา, 2538 หน้า 319) (1) การหน้าที่แฝง (latent function) ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่หรือคงสภาพอยู่ อาทิเช่น ระบบสังคม (ได้แก่ครอบครัว ศาสนา การศึกษา สันทนาการ ฯลฯ) ระบบเศรษฐกิจ (อันได้แก่การผลิต การบริโภคการจำหน่ายจ่ายแจก ฯลฯ) ระบบการเมือง (อันได้แก่ การมีอำนาจมากการมีอำนาจน้อย การไร้อำนาจ รูปแบบการเมืองการปกครองต่างๆ ฯลฯ) ระบบวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ซึ่งมีการขยายตัวเจริญเติบโตและส่งผลกระทบต่อระบบต่างๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลง) ไม่ใช่จะมีหน้าที่หรือ "การหน้าที่" เฉพาะที่เป็นประโยชน์เท่านั้น หากทว่าอาจมีการหน้าที่ หรือ "การมีประโยชน์" แฝงไว้ก็ได้ อาทิเช่น การจัดงานวันเกิดเพื่อการฉ้อราษฎร์บังหลวง เปิดสถานบริการให้ความบันเทิง แต่ขายบริการทางเพศ ขายยาเสพติดเปิดนวดแผนโบราณบังหน้า (การขายบริการทางเพศ) (2) การไม่มีคุณค่าหรืออาจเป็นโทษ (nonfunctional or dysfunctional) เช่น ความฟุ่มเฟือยในการจัดงาน ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับการแต่งงาน งานบวช งานศพ งานวันเกิด การมุ่งผลิตอาวุธและสะสมอาวุธรูปแบบต่างๆ ขบวนการทางการเมืองรูปแบบต่างๆ ที่ก่อความหายนะในสังคม (3) เป็นประโยชน์ต่อคนส่วนน้อยแต่เป็นโทษต่อคนส่วนใหญ่ หรือเป็นประโยชน์เฉพาะส่วนในระบบ แต่ให้โทษทั้งระบบ เช่น สมาคมแพทย์อเมริกัน มีอิทธิพลต่อการกำหนดจำนวนนักศึกษาแพทย์ ส่งผลทำให้ผลิตแพทย์ได้น้อย ส่งผลให้แพทย์ได้รับค่าตอบแทนสูง เพราะค่ารักษาแพงซึ่งเป็นผลดีหรือเป็นประโยชน์เฉพาะส่วนในระบบ แต่ผลเสียตกแก่สังคมทั้งหมด หรือเป็นการให้โทษทั้งระบบในกรณีอื่นๆ เช่น การเรียกร้องค่าแรงค่าจ้าง เงินเดือนของกลุ่มวิชาชีพต่างๆ ที่มีอิทธิพลในสังคมสูง (4) มีประโยชน์แต่ไม่จำเป็น เช่น วิถีทัศน์ รดยนต์ส่วนตัว หากพิจารณาถึงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของมนุษย์ย้อนกลับไปมากเท่าใด จักพบสิ่งที่มีประโยชน์แต่ไม่จำเป็นมากยิ่งขึ้นเป็นเงาตามตัว (5) ความสัมพันธ์ของระบบต่างๆ ในสังคมย่อมมีทั้ง सहจิต หรือความสมานฉันท์ หรือฉันทานุมิตีหรือความเห็นพ้องต้องกัน (Consensus) และความขัดแย้งหรือความแตกต่างหรือนานาามติ (Conflict) มิใช่มีเฉพาะความสมานฉันท์ (Consensus) เท่านั้น ดังนั้นสังคมที่มีเฉพาะความสมานฉันท์จัดเป็นแนวความคิดของสังคมแบบเก่าโดยเฉพาะในยุคก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรม

6. ทฤษฎีการเบี่ยงเบนทางสังคมกับสังคมเมือง (Social Deviance and Urban Society)

นักสังคมวิทยาสนใจปรากฏการณ์ทางสังคมของมนุษย์ในสังคมทั้งที่ปกติและผิดปกติ สำหรับสิ่งผิดปกติในสังคมมนุษย์ จักพบว่า มนุษย์จำนวนมิใช่น้อยมีการกระทำระหว่างกันทาง

สังคมในรูปของสิ่งปกติ เช่น การแสดงพฤติกรรมแปลกแยกไปจากผู้อื่น หรือการมีหรือการสร้างค่านิยม บรรทัดฐาน วัฒนธรรมในรูปของอนุวัฒนธรรมหรือปฏิวัณวัฒนธรรม ที่ไม่สอดคล้องกับค่านิยมหรือบรรทัดฐานของคนส่วนใหญ่ของสังคม นอกจากนั้นทำไมมนุษย์บางคนจึงเป็นอาชญากร โสเภณี ดิตยา ดิตเหล่า หรือไปสัมพันธ์กับพวกนอกกฎหมายและมีการกระทำที่ต่อต้านสังคม ทฤษฎีที่จะคลี่คลายหรือตอบปัญหาตามนัยข้างต้น ได้แก่ " ทฤษฎีการเบี่ยงเบน " (Theories of Deviance)

สำหรับทฤษฎีเบี่ยงเบนที่ใช้อธิบายพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางสังคมหรือพฤติกรรมผิดสังคม มีหลายทฤษฎี อาทิเช่น ทฤษฎีดึงเครียด ทฤษฎีเบี่ยงเบนของเมอร์ตัน ทฤษฎีขัดแย้ง ทฤษฎีตีตราหรือตราบาป ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ทางสัญลักษณ์ ทฤษฎีความสัมพันธ์ ทฤษฎีอนุวัฒนธรรม ทฤษฎีอโนมี เป็นต้น ทั้งนี้จักได้อธิบายเป็นลำดับต่อไป

6.1 ทฤษฎีดึงเครียด (Strain Theory)

หลักการของทฤษฎี (ทำให้) ดึงเครียดเป็นการศึกษาการเบี่ยงเบนจากวัฒนธรรมและโครงสร้างสังคมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นการศึกษาการเบี่ยงเบนในระดับมหัพภาค (Macroscopic level) ทฤษฎีดึงเครียดเกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง หรือการขาดความเท่าเทียม หรือการขาดสมดุลระหว่าง "วิธีการที่จะได้รับการสนองตอบ" หรือการได้รับการบำบัดความต้องการตามค่านิยมทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ (Kammyer 1994, หน้า 159)

ในสังคมอเมริกัน "ค่านิยมทางวัฒนธรรม" (Culture value) คือ "ความสำเร็จทางเศรษฐกิจหรือวัตถุ" (material or economic success) แต่มีโช้วทุกคนจะได้รับโอกาสเช่นว่านั้นเหมือนกันหรือเท่าเทียมกัน ผู้คนมากมายที่อยู่ในชนชั้นระดับต่ำเกือบทั้งหมดของสังคมไม่มีโอกาสดังกล่าว ส่งผลให้คนจนที่ยอมรับจุดมุ่งหวังในชีวิต (Culture goal) คือต้องการเป็นคนร่ำรวย (getting rich) แต่ปฏิเสธวิธีการทางสังคม (Institutionalized means) เพราะวิธีการดังกล่าวเป็นสิ่งยากสำหรับคนจนในการเข้าถึงความร่ำรวย เพราะในความเป็นจริงไม่มีความเท่าเทียมในระบบเศรษฐกิจและสังคมอยู่ก่อนแล้ว (Kammyer 1994, หน้า 164)

ในบริเวณถิ่นที่อยู่ของคนยากจนและชนกลุ่มน้อยในเขตเมืองมากมายของประเทศสหรัฐอเมริกา คนวัยหนุ่มสาวเป็นจำนวนมากมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เนื่องจากต้องการประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจ

ด้วยการเข้าศึกษาและการมีอาชีพ เพื่อประสบความสำเร็จมากที่สุด แต่ทั้งสองสิ่งเป็นเรื่องยากเย็นและห่างไกลที่จะไขว่คว้า จึงส่งผลให้คนหนุ่มสาวเหล่านี้ กระทำกิจกรรมนอกกฎหมายเพื่อประสบความสำเร็จในเชิงเศรษฐกิจ เช่น ขายยาเสพติดหรือพร้อมเสี่ยงชีวิตที่จะ

จำหน่ายเสพติดที่เรียกว่า "แคร็ค" (Crack) และยาเสพติดชนิดอื่นๆ เพื่อแลกกับเงินนับ พันดอลลาร์ (ประมาณสี่หมื่นสองพันบาท) คอปปิดาร์ (Kammerer 1994, หน้า 160)

อย่างไรก็ตามการเบี่ยงเบนค่านิยมดังกล่าว เกิดขึ้นแม้ในชนชั้นระดับสูงในสังคมดังจะ พบได้จากผู้จัดการตลาดหุ้นย่านวอลล์ สตรีตพยายามที่จะหาเงินให้ได้จำนวนมากด้วยการ ประกอบกิจกรรมที่ไม่ถูกกฎหมายมากมาย ในกรณีเช่นนี้ ค่านิยมทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับ ความสำเร็จทางเศรษฐกิจประสบความสำเร็จ (เหนือข้อห้าม) ในการทำลายกฎหมาย (Kammerer 1994, หน้า 164)

6.2 ระบบการแบ่งประเภทของเมอร์ตัน (Merton's typology)

ทฤษฎีดังกล่าวไม่สามารถแยกพฤติกรรมผิดกฎหมายระหว่างคนจนกับคนรวยได้ นอกจากนั้นการสนองตอบต่อจุดมุ่งหวังในชีวิตหรือค่านิยมทางวัฒนธรรมมีหลายวิถีทางที่ แตกต่างกันไป และการสนองตอบบางอย่างจัดเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบน

นักสังคมวิทยาชื่อ โรเบิร์ต เค.เมอร์ตัน (Robert K. Merton) ได้ทำการปรับทฤษฎีดังกล่าว โดยทำการแบ่งประเภทของการสนองตอบที่เกิดจากจุดมุ่งหมายในชีวิต หรือค่านิยม ทางวัฒนธรรม (Cultural goals or cultural values) ออกเป็น 5 ประเภท ดังตารางท้ายนี้ (Kammerer 1994, หน้า 26)

ลักษณะการปรับตัวตามแนวความคิด

ของ โรเบิร์ต เค.เมอร์ตัน (Robert K. Merton)

ลักษณะการปรับตัว (Modes of Adaptation)	จุดมุ่งหมายในชีวิต (Cultural goals)	สถาบันหรือวิธีการที่เป็นเครื่องมือนำไปสู่ความสำเร็จ (Institutionalized means)
1. ผู้ยอมปฏิบัติตาม (Conformist)	ยอมรับ (accepted)	ยอมรับ (accepted)
2. ผู้ปฏิบัตินอกคอก (Innovator)	ยอมรับ (accepted)	ไม่ยอมรับ (rejected)
3. ผู้ยึดถือลัทธิพิธี (Ritualism)	ไม่สนใจ (ignored)	ยอมรับ (accepted)

4. ผู้ยอมแพ้ (Retreatism)	ไม่ยอมรับ (rejected)	ไม่ยอมรับ (rejected)
5. ผู้ก่อการกบฏ (Rebellion)	ไม่ยอมรับและต้องการ สิ่งใหม่มาแทนที่ (rejected and replaced)	ไม่ยอมรับและต้องการสิ่ง ใหม่มาแทนที่ (rejected and replaced)

ถอดความจาก WARD, CARTER และ PERRIN ใน SOCIAL DEVIANCE, 1994, หน้า 26 อ้างถึง MERTON, 1938

เมื่อพิจารณาดารวาลักษณะการปรับตัวตามแนวความคิดของโรเบิร์ต เค. เมอร์ตัน (Merton's types of Models of Adaptation) จักพบว่า ลักษณะการปรับตัวหรือแบบของการปรับตัว (Modes of Adaptation) เป็นผลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัว คือ จุดมุ่งหมายในชีวิต (Cultural Goals) บางท่านเรียกว่า ค่านิยมทางวัฒนธรรม (Cultural Values) กับสถาบันหรือวิธีการที่เป็นเครื่องมือนำไปสู่ความสำเร็จ (Institutionalized Means) หรือธรรมเนียมปฏิบัติที่นำไปสู่ความสำเร็จ หรือประเพณีนิยมที่นำไปสู่ความสำเร็จ (Conventionalized Means)

ดังนั้นเราต้องทำความเข้าใจ "จุดมุ่งหมายในชีวิต" (Cultural Goals) เป็นเบื้องต้น และ "สถาบันหรือวิธีการที่เป็นเครื่องมือนำไปสู่ความสำเร็จ" (Institutionalized Means) เป็นประการถัดไป

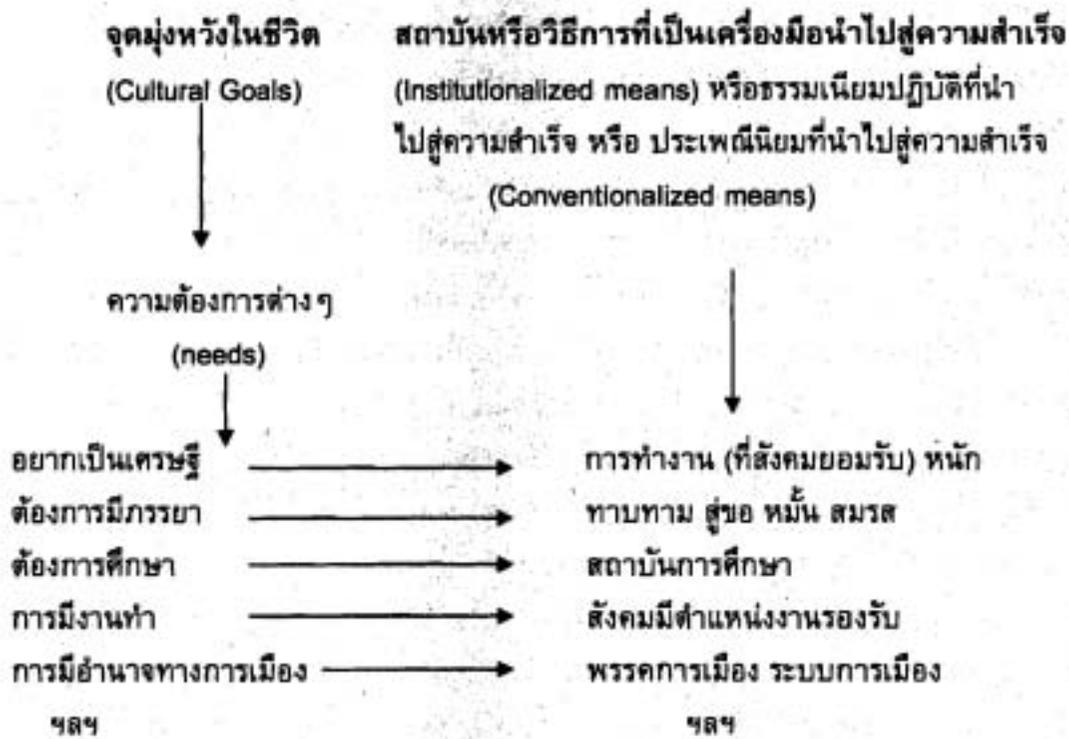
"จุดมุ่งหมายในชีวิต" บางท่านเรียกว่า "ค่านิยมทางวัฒนธรรม" ในแต่ละสังคม จะหล่อหลอมให้สมาชิกสังคมมีจุดมุ่งหมายในชีวิตด้วยกระบวนการสังคมนิยม (Socialization process) ทั้งทางสังคม (นับตั้งแต่เรื่องครอบครัว การศึกษา ศาสนา สันทนาการ สาธารณะสุข และการแพทย์ การจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม ฯลฯ) ทางเศรษฐกิจ (ตั้งแต่ระบบการผลิต การบริโภค การจำหน่ายจ่ายแจก ความมั่งคั่ง ความยากจน ฯลฯ) รวมถึงทางการเมือง (การมีอำนาจมาก การมีอำนาจน้อยหรือการไร้ซึ่งอำนาจ ดังนั้นจุดมุ่งหมายในชีวิตของแต่ละสังคมจึงแตกต่างกันซึ่งขึ้นอยู่กับค่านิยมทางวัฒนธรรมของสังคมที่แตกต่างกันไป และแม้แต่สังคมเดียวกันเมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไป จุดมุ่งหมายในชีวิตย่อมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จุดมุ่งหมายในชีวิตมีพื้นฐานมาจากความต้องการทางจิตวิทยานั้นเอง (ดูบทที่ 1 ประกอบ: มนุษย์กับสังคม)

"สถาบันหรือวิธีการที่เป็นเครื่องมือนำไปสู่ความสำเร็จ" หรือ "ธรรมเนียมปฏิบัติที่นำไปสู่ความสำเร็จ" หรือ "ประเพณีนิยมที่นำไปสู่ความสำเร็จ" จากการที่ "จุดมุ่งหวังในชีวิต" ของสมาชิกสังคมได้รับการจุดประกายให้เกิดความอยากความต้องการในรูปของกิเลสตัณหา

อาทิเช่น กามตัณหาอันได้แก่กิเลสตามประกอบด้วย รูป รส กลิ่น เสียงและสัมผัสภวตัณหาและ
วิภวตัณหา หรือในรูปของความต้องการทางกายภาพ (Physical needs) และความต้องการทาง
จิตใจ (Psychological needs) ตามแนวความคิดของ มาสโลว์ (Maslow)

ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของทุกสังคมที่จัดต้องสร้างสถาบันที่เป็นเครื่องมือนำไปสู่
ความสำเร็จของสมาชิกสังคมที่ได้รับการปลูกฝังจุดมุ่งหมายในชีวิตทั้งทางสังคม เศรษฐกิจและ
การเมือง ฯลฯ อาทิเช่น สถาบันหรือระบบการสื่อสาร การผลิต การบริโภค การจำหน่ายจ่าย
แจก การสืบแทนทางคนและวัฒนธรรม ระบบป้องกันศัตรู ระบบการควบคุมทางสังคม ฯลฯ
หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่ง คือ สังคมต้องสร้างสถาบันทางสังคม (ครอบครัว ศาสนา
การศึกษา ฯลฯ) สถาบันทางเศรษฐกิจ (การผลิต การบริโภค และการจำหน่ายจ่ายแจก ฯลฯ)
สถาบันทางการเมือง (การมีอำนาจมาก อำนาจน้อย หรือไร้อำนาจ ฯลฯ) รวมทั้งสถาบัน
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน ซึ่งอาจแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้ง
สองดังตารางต่อไปนี้

ตารางตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่าง "จุดมุ่งหวังในชีวิต" กับสถาบันหรือวิธีการ
 ขนบธรรมเนียม, ประเพณีที่เป็นเครื่องมือนำไปสู่ความสำเร็จ

หรือมิติต่างๆ ของสังคมทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี บรรทัดฐานสถานภาพและบทบาทการบังคับใช้ทางสังคมด้วยการให้รางวัลเมื่อปฏิบัติตามบรรทัดฐานการลงโทษเมื่อฝ่าฝืนบรรทัดฐาน (deviance)

ผลจากความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองดังกล่าวแล้ว จะก่อให้เกิดรูปแบบ "ลักษณะการปรับตัว" ของสมาชิกสังคม 5 รูปแบบคือ (1) ผู้ยอมปฏิบัติตาม (Conformist) ซึ่งเป็นแบบการปรับตัวเพียงประการเดียวที่จัดเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานสังคม (Conform behavior) ผู้ที่เมอร์ตันให้นิยามว่า คอนฟอร์มมิสต์ (Conformist) จะเป็นผู้ที่ "ยอมรับ" จุดมุ่งหวังในชีวิต เช่น การประสบความสำเร็จในเชิงเศรษฐกิจหรือเป็นผู้มีอันจะกินรวมทั้ง "ยอมรับ" "สถาบันหรือวิธีการที่เป็นเครื่องมือนำไปสู่ความสำเร็จ" หรือ "ธรรมเนียมปฏิบัติ, วิธีการ, ขนบธรรมเนียม, ประเพณีที่นำไปสู่ความสำเร็จ" คือ ปฏิบัติตามครรลองของสังคม บุคคลดังกล่าวจัดเป็น "คอนฟอร์มมิสต์" หรือกรณีบุคคลที่มี "จุดมุ่งหวังในชีวิต" ทางการเมืองอันได้แก่ การเป็นนายกรัฐมนตรีและ "ยอมรับ" จุดมุ่งหวังดังกล่าว รวมทั้ง "ยอมรับ" "สถาบัน

วิธีการ ธรรมเนียม ประเพณี ที่นำไปสู่ความสำเร็จ" นับแต่การตั้งพรรคการเมือง และพยายามให้ได้รับเสียงข้างมากในสภา เพื่อจัดตั้งรัฐบาลและดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พฤติกรรมดังกล่าวจัดเป็น "คอนฟอร์มมิสต์" ตามการลองของการเมืองการปกครองในระบบบอบประชาธิปไตย (2) ผู้ปฏิบัตินอกกรอบ (Innovators) หรือ "แหวกแนว" จัดเป็นผู้ซึ่ง "ยอมรับ" "จุดมุ่งหวังในชีวิต" (อาทิเช่น ความรวยมีภรรยาสวย หรือมีอำนาจ ฯลฯ) แต่ "ไม่ยอมรับ" "สถาบัน, วิธีการ ธรรมเนียม, ประเพณี ที่เป็นเครื่องมือนำไปสู่ความสำเร็จ" ที่สังคมนั้นๆ ถือปฏิบัติหรือมีอยู่เมอร์ดันให้ฉายาว่า "อินโนเวเตอร์" (Innovators) เช่น ค้ายาบ้าเพื่อสร้างความร่ำรวย ซึ่งเป็นวิธีใหม่ในการประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจ แทนสิ่งที่เคยมีอยู่ หรือ การเข้าสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วยการทำการปฏิวัติรัฐประหาร ตัวอย่างต่างๆ ดังกล่าวจัดเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบน หรือ ผิดสังคมประเภทแรก อนึ่งพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจะเกี่ยวข้องกับทฤษฎีอโนมี (ANOMIE THEORY) หรือการไร้บรรทัดฐานสังคมค่อนข้างมาก ตัวอย่าง อาชญากรรมประเภทต่างๆ (3) ผู้ยึดถือลัทธิพิธี (Ritualism) หรือ "เธรตรง" เป็นผู้ที่ "ไม่สนใจ" หรือ "ปล่อยวาง" (ignored) "จุดมุ่งหวังในชีวิต" แต่ "ยอมรับ" (accepted) "สถาบัน วิธีการ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่เป็นเครื่องมือไปสู่ความสำเร็จ" ได้แก่ผู้ที่ไม่สนใจ ความมั่งมีศรีสุข อำนาจวาสนา แต่ปฏิบัติตามกฎกติกา มารยาทของสังคม ค่อนข้างจะเคร่งครัด บุคคลที่มีลักษณะการปรับตัวดังกล่าว เมอร์ดันให้ฉายาว่า "ริชวลลิสต์" (Ritualist) และเข้าข่ายพฤติกรรมเบี่ยงเบนระดับหนึ่ง (4) ผู้ยอมแพ้ (Retratism) หรือหนีโลกเป็นผู้ที่ "ไม่ยอมรับ" ทั้ง "จุดมุ่งหวังในชีวิต" และ "สถาบัน" วิธีการขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่เป็นเครื่องมือนำไปสู่ความสำเร็จ" เป็นพวกที่ "อาศัยอยู่ในสังคม แต่ไม่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม" (WARD กับพวก, 1994 หน้า 26) กล่าวคือมีลักษณะปราศจากความสำนึกทางสังคม" (Social consciousness) เช่นพวกพิษสุราเรื้อรัง พวกติดยาและพวกที่เป็นโรคจิตบางประเภท เมอร์ดันให้ฉายาว่า "รีทริทลิสต์" (Retreatist) (5) ผู้ก่อการกบฏ (Rebellion) ชอบการเปลี่ยนแปลงในรูปของการปฏิวัติหรือทำลายโลก เป็นผู้ที่ไม่ยอมรับ และต้องการสิ่งใหม่มาแทนที่" (rejected and replaced) ทั้ง "จุดมุ่งหวังในชีวิต" และ "สถาบัน วิธีการ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่เป็นเครื่องมือไปสู่ความสำเร็จ" แบบใหม่มาแทนที่สิ่งที่มีอยู่เดิม ซึ่งเมอร์ดันให้ฉายาว่า "รีเบลส์" (Rebels) แบบการปรับตัวตามนัยนี้ ได้แก่ผู้ให้กำเนิดลัทธิต่างๆ ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง รวมถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อาทิเช่น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระเยซูคริสต์ พระมุฮัมหมัด ผู้ให้กำเนิดแนวความคิด เสรีนิยม ทุนนิยม สังคมนิยม ผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำคัญๆ ของโลก เช่น คาร์ล มาร์กซ์ เมาเจอตุง เป็นต้น

6.3 การเบี่ยงเบนตามทฤษฎีการขัดแย้ง (Conflict Theory of Deviance)

จากคำกล่าวที่ว่า "คนรวยยิ่งแสวงหาความรวยยิ่งขึ้น และคนจนต้องเข้าคุก" (The Rich Get Richer and the poor Get Prison: Reiman 1979) (Kammerlyer 1994, หน้า 163) จะเห็นความแตกต่างหรือความไม่เท่าเทียมกันของการได้มาซึ่งทรัพยากรต่าง ๆ และอำนาจที่มีอยู่ในสังคมกระทั่งนำไปสู่การเกิดช่องว่าง (gap) ระหว่าง "ผู้มั่งมี" (haves) และ "ผู้ยากไร้" (have-nots) ซึ่งเป็นที่มาของพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่เกิดจากทฤษฎีการขัดแย้ง (Conflict Theory)

การเบี่ยงเบนพบได้ในสังคมทุกระดับ (ทั้งระดับต่ำกว่าชาติ ระดับชาติ แม้ในระดับโลก) พบได้ในสังคมทุกประเภท ไม่ว่าในสังคมก่อนอุตสาหกรรม สังคมอุตสาหกรรม หรือแม้แต่ในสังคมภายหลังอุตสาหกรรม หรือสังคมอุตสาหกรรมบริการ จะแตกต่างตรงที่ลักษณะและอัตราของการเบี่ยงเบน แม้ในสังคมเดียวกันเมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไป ลักษณะและอัตราของการเบี่ยงเบนย่อมแตกต่างกันไปด้วย อนึ่ง ลักษณะและอัตราของการลงโทษสำหรับผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจะสัมพันธ์กับการจัดลำดับชั้นทางสังคม ซึ่งจำแนกออกเป็นระบบวรรณะ ฐานันดรและชนชั้น ทั้งนี้บุคคลที่มีวรรณะฐานันดรและชนชั้นที่อยู่ในระดับสูงของสังคมมักจะเป็นผู้กำหนดว่า สิ่งใดจัดเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบน สิ่งใดไม่จัดเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบน เพราะชนชั้นระดับสูงของสังคม มีทั้งความมั่งคั่ง มีอำนาจมีอิทธิพลที่จักกำหนดวิถีทางของสังคม ในทางจริยธรรม คุณธรรม และในทางกฎหมาย โดยผ่านช่องทางต่าง ๆ ของสังคม ดังนั้นจริยธรรม คุณธรรมและกฎหมายต่างๆ จึงสะท้อนถึงผลประโยชน์ของผู้ที่มีอำนาจในสังคมจากตัวอย่างของ กฎหมายผูกขาด (monopoly) ในการผลิตสุรา การจำหน่ายฉลากกินแบ่ง ฯลฯ ในสังคมต่างๆ ผู้ได้รับสัมปทานจากรัฐจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมสอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคมสำหรับบุคคลที่นอกเหนือจากนั้น หากไปทำกิจกรรมดังกล่าว จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทันที ดังนั้น โดยทั่วไปพฤติกรรมของชนชั้นต่ำ ชนชั้นที่ไร้อำนาจ จึงมักเกี่ยวกับการเบี่ยงเบน

อย่างไรก็ตาม การเบี่ยงเบนที่น่าพิจารณาอีกอย่างหนึ่งก็คือ การเบี่ยงเบนของผู้ที่อยู่ในระดับสูงของสังคม ซึ่งเรียกว่า การเบี่ยงเบนของชนชั้นผู้นำ เอลิท ดีวีเอนซ์ (ELITE DEVIANCE) ทั้งทางสังคมทางเศรษฐกิจและในทางการเมืองในรูปของอาชญากรเสื้อนอก (White Collars Criminal) เช่น ข้าราชการทำการฉ้อราษฎร์บังหลวง นายธนาคารโกงเงิน ผู้จัดการโกงบริษัท อาชญากรทางเศรษฐกิจประเภทต่างๆ รวมทั้งอาชญากรทางการเมือง

ในรูปของการซื้อเสียงในกระบวนการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย เพื่อเข้าสู่ตำแหน่งต่างๆ ทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติ ซึ่งการเบี่ยงเบนของชนชั้นนำของสังคม กระบวนการลงโทษมักจะเอื้อมเข้าไปไม่ถึง เพราะบุคคลดังกล่าวมีทั้งความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และมีอำนาจทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมพัฒนาน้อยด้อยพัฒนาหรือสังคมที่กำลังพัฒนา เพราะสมาชิกของสังคมดังกล่าวโดยส่วนใหญ่ปราศจากความสำนึกทางสังคม (Social consciousness) ความสำนึกทางเศรษฐกิจ (Economic consciousness) และความสำนึกทางการเมือง (Political consciousness) เป็นต้น

ทฤษฎีการขัดแย้งเน้นหรือย้ำเรื่องของความไม่เท่าเทียมกันของอำนาจและเงินตราในสังคม นักทฤษฎีขัดแย้งมีแนวความคิดตามทฤษฎีของคาร์ล มาร์กซ์ (Marx Theory) ที่ว่าความไม่เท่าเทียมกันเกิดมาจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม โดยเฉพาะทุนนิยมแบบเสรีนิยม (Liberal Capitalism) อย่างไรก็ตามนักทฤษฎีขัดแย้งอื่นๆ ตั้งข้อสังเกตว่า ความไม่เท่าเทียมกันในอำนาจ (Power) และสิทธิอำนาจ หรืออาณาอำนาจ (authority) ก็ยังมีอยู่ในประเทศที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบอื่น ๆ (Kammeyer 1994, หน้า 166 อ้างถึง Dahrendorf, 1959)

6.4 ทฤษฎีตีตรา หรือตราบาป (Labeling Theory)

สำหรับทฤษฎีตีตราจะเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม ส่งผลให้กลุ่มคนที่มีอำนาจ (ทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง) มากกว่าเป็นผู้กำหนดว่าใครเป็นผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และผู้ใดเป็นผู้ไม่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนสำหรับทฤษฎีตีตรา (Labeling Theory) จะสัมพันธ์กับทฤษฎีการกระทำระหว่างกันหรือปฏิสัมพันธ์ด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) เพราะทฤษฎีตีตราเน้นอยู่บนหลักเกณฑ์พฤติกรรมการเบี่ยงเบนของบุคคลอยู่ที่การตีตราด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic labeling) (Kammeyer 1994, หน้า 166)

การตีตราจักพบได้จากสัญลักษณ์ โดยเฉพาะการใช้ภาษา เช่น ชี้เหล้า ชี้คุก ชายสามโบสถ์ หญิงสามผัว นางกาที นางวันทอง ชี้อ้อมย หัวช้อมย เด็กเกเร เด็กเหลื่อขอ โสเภณี นักล่า ผู้หญิง ไฮโรคจิต เฒ่าห้าว เฒ่าสารพัดพิษ บ้ากาม

บุคคลหรือกลุ่มที่เป็นผู้ตีตราเรียกว่า ผู้ตีตรา หรือ เล'เบลเลอร์ (Labeler) สำหรับผู้ซึ่งได้รับการตีตราเรียกว่า ผู้ถูกตีตรา หรือ เล'เบลลี (Lablee) (Kammeyer 1994, หน้า 166) บุคคลหรือกลุ่มที่เป็นผู้ตีตรา ได้แก่ ตัวแทนควบคุมทางสังคม (social control agents) เช่น

บิดา มารดา ครู เจ้านายตำรวจ หรือ นักจิตวิทยาซึ่งการตีตรา เป็นส่วนหนึ่งที่เกิดจากหน้าที่
การทำงานของเขา (Kammerer 1994, หน้า 166)

กระบวนการนำมาซึ่งพฤติกรรมเบี่ยงเบน โดยทั่วไปเริ่มจากการที่บุคคลมีการกระทำที่
ไม่ได้การยอมรับจากสมาชิกสังคม เช่น การข่มขืนกระทำชำเรา การลักขโมยหรือผู้ที่เจ็บป่วย
ทางจิต รูปแบบของการเบี่ยงเบนดังกล่าวอาจเกิดจากปัญหาบุคลิกภาพ วิธีชีวิตภายในบ้าน
เงื่อนไขของชุมชน อิทธิพลของเพื่อนสนิทหรือปัจจัยอื่นๆ

สำหรับปัจจัยที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมดังกล่าว มีมุมมองหลายประการ นักสังคมวิทยา
บางท่านเน้นไปที่สาเหตุที่มาจากปัจเจกบุคคล หรือสิ่งแวดล้อมของปัจเจกบุคคลดังกล่าวและ
หลายๆ ท่านเน้นไปที่ตัวแทนควบคุมทางสังคมทั้งที่เป็นทางการ (หรือเจ้าหน้าที่) และที่ไม่เป็น
ทางการ (หรือไม่ใช่เจ้าหน้าที่) กับการที่ได้ทำสร้างหรือก่อให้เกิด "การตีตรา" และนำการ "ตี
ตรา" ไปใช้ ทั้งนี้ หากตัวแทนควบคุมทางสังคมไม่ได้สร้างหรือตีตราพฤติกรรมเบี่ยงเบน การ
เบี่ยงเบนจะไม่เกิดขึ้น แนวความคิดของนักทฤษฎีตีตราดังกล่าว พฤติกรรมที่จัดเป็นพฤติกรรม
เบี่ยงเบน จะต้องเกิดจากการได้รับการตีตราเช่นนั้นมาก่อนแล้ว (Kammerer 1994, หน้า
167) กล่าวคือ ถ้าไม่มีการ "ตีตรา" คำว่า "โสเภณี" "ขี้คุก" "ขี้ขโมย" พฤติกรรมการขายตัว การ
ติดคุก การลักขโมยจะไม่จัดเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือกรณีสามัญชนในกิจกรรมทาง
เพศ ถ้าไม่มีการตีตรา ว่า พฤติกรรมดังกล่าวเป็นข่มขืนกระทำชำเรา พฤติกรรมดังกล่าวก็ยังไม่
จัดเป็นการเบี่ยงเบน แต่เป็นเรื่องของครอบครัวเท่านั้น

ข้อนำสังเกตคือ บุคคลหรือกลุ่มที่มีอำนาจ (ทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง) มักจะ
ไม่ถูก "ตีตรา" ใดๆ ที่มีพฤติกรรมอย่างเดียวกัน เช่น บางคนดื่มสุรามากเกินไป ถูกตีตราว่า ขี้
เหล้า แต่บางคนมีพฤติกรรมเช่นเดียวกัน แต่ไม่ถูกตีตราว่า ขี้เหล้า ตัวอย่างเจ้านายกับลูกน้อง
ลูกน้องดื่มเหล้าเหมือนกับเจ้านาย แต่เจ้านายไม่มีใครตีตราว่าขี้เหล้า ผู้ที่ยากจน ทำงานชั้นต่ำ
ถูกตีตราว่ามีอาการป่วยทางจิต ส่วนผู้ที่มีลักษณะตรงกันข้ามแสดงพฤติกรรมอย่างเดียวกัน
มักจะไม่ได้รับการตีตราดังกล่าว หรือกรณีคนยากจนทำงานชั้นต่ำมีพฤติกรรมมักมากทาง
กามารมณ์ จักถูกตีตราว่า "บ้ากาม" กรณีอื่นๆ ก็เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการเล่นการพนัน การ
กระทำความคิดทางเพศ ฯลฯ

ข้อนำสังเกตอีกประการหนึ่ง จักพบว่า บุคคล กลุ่ม สังคมจะตีตราตัวเอง เพื่อเรียกร้อง
ผลประโยชน์จากบุคคล กลุ่ม และสังคมอื่น เช่น คำว่า ผู้ซื่อสัตย์ ผู้มีรักเดียว ผู้มีใจเดียว ผู้
ยากไร้ ผู้พิการ นักรัก นักรบ วีระบุรุษ ผู้กล้า ผู้รอบรู้ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทำงานหนัก ผู้อุทิศตน ซึ่ง

การ "ตีตรา" ดังกล่าวเป็นไปในเชิงปฏิฐานหรือเชิงบวกที่เป็นคุณต่อบุคคล กลุ่ม ชุมชน องค์กร
สถาบัน และสังคม นั้นๆ

กระบวนการควบคุมทางสังคม (Social control process) กับการเบี่ยงเบน (deviance)

จากการศึกษามาก่อนหน้านี้เราจักพบว่า การเบี่ยงเบนตามทฤษฎีตีตรา กระบวนการ
ตีตราเกิดจากตัวแทนของการควบคุมทางสังคม ส่วนกระบวนการควบคุมทางสังคม
เป็นกระบวนการที่กลุ่มหรือสังคมใช้บังคับ ให้สมาชิกสังคมมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบรรทัด
ฐานอันเป็นที่คาดหวังของสังคม และตีตราผู้ที่มีพฤติกรรมไม่สอดคล้องเป็นการเบี่ยงเบน
ดังนั้น หลักการของทฤษฎีตีตรา พฤติกรรมเบี่ยงเบนและการควบคุมทางสังคมต่างพึ่งพาซึ่ง
กันและกันจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ กระบวนการดังกล่าวจัดเป็นกระบวนการซึ่งมีผลกระทบซึ่ง
กันและกัน

สำหรับตัวแทนการควบคุมทางสังคม HOWARD S. BECKER (Kammeryer 1994,
หน้า 169 อ้างถึง BECKER, 1963) จำแนกออกเป็น 2 ประเภทได้แก่ (1) ผู้บังคับใช้กฎ (rule
enforcers) และ (2) ผู้สร้างกฎ (rule creators) สำหรับผู้บังคับใช้กฎโดยทั่วไปได้แก่ ตัวแทน
กระบวนการควบคุมทางสังคมแบบทางการได้แก่ ตำรวจ ศาล เรือนจำ บิดามารดา โดยตำรวจ
ทำหน้าที่จับกุม ศาลทำการไต่สวนพิพากษา เรือนจำทำหน้าที่คุมขัง บิดามารดาทำหน้าที่
ลงโทษบุตรธิดา ตัวแทนกระบวนการควบคุมทางสังคมล้วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการตีตรา เช่น
ผู้ที่ถูกตำรวจจับจะถูกตีตราว่า อาชญากร ขโมย หรือโจรกรรม หรือข่มขืน บิดามารดา
ผู้ปกครองตีตราเด็กว่า ซี้เกียจ คือ ร้น นอกคอกและพยายามทำให้เขาเหล่านั้นพยายามทำให้
เขาเหล่านั้นพยายามดำเนินชีวิตตามกรอบที่สังคมกำหนดและหรือคาดหวัง นอกจากนี้ยังใช้วิธี
ควบคุมแบบไม่เป็นทางการรูปแบบต่างๆ ก่อนที่จะใช้การควบคุมแบบทางการ

สำหรับผู้สร้างกฎ เป็นการสร้างกฎ กติกา มารยาทต่างๆ รวมถึงบรรทัดฐานของสังคม
อันประกอบด้วยวิถีประชาจารีตและกฎหมายต่างๆ ถ้าปราศจากผู้สร้างกฎหรือการสร้างกฎใน
สังคมนั้นจักปราศจากการเบี่ยงเบน ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าตัวแทนการควบคุมทางสังคมเป็น
ผู้สร้างการเบี่ยงเบนและเป็นผู้สร้างระบบบรรทัดฐานของสังคม

การเบี่ยงเบนตามทฤษฎี "ตีตรา" ตามแนวความคิดหรือทฤษฎีของ กอฟฟ์แมน
(Goffman's Theory of Stigma) สติคมา (Stigma) หมายถึงตราบาป รอยมลทิน ความอัปยศ

อดสู ซึ่งเมื่อบุคคลได้รับการตีตราในรูปของ คราบาป (Stigma) จะทำให้เขาไม่สามารถไปมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เพราะบุคคลที่จะไปสัมพันธ์ด้วยจะมีอคติต่อผู้นั้น เช่น ผู้มีประวัติถูกจองจำ (จะมีคราบาป ที่เรียกว่า "ซีคุก" หรือ อติค "นักโทษ") ผู้ที่เคยเจ็บป่วยด้วยโรคจิตโรคประสาท (จะมีคราบาปที่เรียกว่า "โรคจิต" หรือ "คนบ้า" คน "คนวิกลจริต" หรือชนกลุ่มน้อย (จะมีคราบาป เช่น "นิโกร" "มาเฟีย" หรือนักแสดงทอปเลส ผู้ที่มีคราบาปบางอย่างพยายามที่จะปกปิดสถานภาพที่แท้จริง เช่น ผู้ที่เป็นโรคเอดส์ จะบอกว่าเป็น ภูมิคุ้มกันบกพร่อง เพราะเอดส์ (AIDS) เป็นคราบาปที่คนส่วนมากไม่อยากจะสัมพันธ์ด้วย หรือ กามวิปริต เป็นคราบาปที่ผู้เป็นไม่ต้องการต้องการให้สังคมรับรู้ เพราะได้รับการตีตราว่า "วิดถาร" รวมถึงคราบาปอื่น เช่น หมอนวด โสภณี ฯลฯ

สำหรับทฤษฎีคราบาปของกอฟฟ์แมน (Goffman's Theory of Stigma) ดังกล่าวจัดได้ว่าเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีตีตรา (Labeling Theory) นอกจากนั้นยังเกี่ยวข้องกับทฤษฎีปฏิสัมพันธ์หรือการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) ทั้งนี้ เพราะงานของ กอฟฟ์แมน นั้นเน้นหรือสนใจการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างบุคคล

6.5 การเบี่ยงเบนเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้

เป็นที่ทราบแล้วว่า ผู้คนได้เรียนรู้ทั้งบรรทัดฐาน (NORMS) และค่านิยม (VALUES) ต่างๆ จากสังคม หรือการอบรมเรียนรู้ทางสังคม (SOCIALIZATION) รวมทั้งพบว่า ผู้คนได้เรียนรู้บรรทัดฐาน และค่านิยมต่างๆ มากมาย ทั้งนี้ บรรทัดฐานและค่านิยมต่างๆ ขึ้นอยู่กับสังคมซึ่งบุคคลหรือกลุ่มเป็นสมาชิกอยู่อาศัยในสังคมนั้น และบุคคลหรือกลุ่มซึ่งเป็นสมาชิกสังคมได้เรียนรู้ค่านิยมและบรรทัดฐานต่างๆ ที่นำไปสู่การมีพฤติกรรมผิดหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant behavior) ดังจะพบได้จาก

(1) ทฤษฎีความสัมพันธ์ที่แตกต่าง (Differential Association Theory) ของซัทเธอร์แลนด์ (Edwin Sutherland, 1947) ท่านผู้นี้เห็นว่าพฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นผลมาจากการเรียนรู้ ทฤษฎีนี้เน้นถึงการที่บุคคลหรือปัจเจกบุคคลต่างๆ ได้รับการสังคมนิยมจากกลุ่มคนที่ยอมรับพฤติกรรมเบี่ยงเบน ของบุคคลที่เขาได้ไปมีความสัมพันธ์ด้วย ดังสุภาษิตไทยที่ว่า "คบคนพาลๆ พาไปพาลผิด" บางกรณีเข้าข่าย "เข้าเมือง ดาหลิวต้องหลิวคาตาม" ซึ่งเป็นการปรับตัวของบุคคลให้เข้ากับกลุ่ม ซึ่งการปรับตัวอาจเป็นได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ เชิงลบในที่นี้ได้แก่พฤติกรรมเบี่ยงเบนนั่นเอง ตัวอย่างของพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่เกิดตามทฤษฎีนี้ เช่น การเรียนรู้ในการใช้ยา การดื่มเครื่องดื่มที่ผสมแอลกอฮอล์ การโจรกรรมรถยนต์ สำหรับการใช้จ่ายเราจักพบว่าบุคคล โดยเฉพาะวัยรุ่นได้เรียนรู้การใช้จ่ายจากเพื่อน ๆ ไม่ว่าจะเป็นการฉ้อ สูด ต้มหรือ

คม สำหรับการดื่มเครื่องดื่มที่ผสมแอลกอฮอล์ ซึ่งอาจนำไปสู่การเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง ก็มีกระบวนการเช่นเดียวกัน โดยเกิดจากการเรียนรู้การดื่ม และอิทธิพลที่มีต่อการดื่มจากเพื่อน ๆ นั้นเอง หรือในปัญหาอื่นๆ อาทิเช่น โสเภณีการฆ่าตัวตาย (อิทธิพลจากสื่อมวลชน) การข่มขืน กระทำซ้ำเวา การฉ้อราษฎร์บังหลวง การค้าของเถื่อน การค้ำมนุษย์ ฯลฯ

(2) ทฤษฎีอนุวัฒนธรรม (Sub-cultural Theory) โดยโคเฮน (Albert Cohen, 1955) หรือ การเบี่ยงเบนตามทฤษฎีอนุวัฒนธรรมของโคเฮน (Subcultural Theory of deviance by Cohen)

หลักการของทฤษฎีนี้เช่นเดียวกับทฤษฎีความสัมพันธ์ที่แตกต่างกล่าวคือ "พฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นผลมาจากการเรียนรู้พฤติกรรมเบี่ยงเบนจากกลุ่มสังคม" (Kammeyer 1994, หน้า 162)

ทฤษฎีอนุวัฒนธรรมจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับปฏิวัฒนธรรมหรือวัฒนธรรมต่อต้าน (Counterculture)

ทั้งนี้ ทฤษฎีอนุวัฒนธรรมเป็นการนำเอาแนวความคิดเบี่ยงเบนมาสร้างอนุวัฒนธรรม ซึ่งจะมีบรรทัดฐานและค่านิยมที่แตกต่างจากสังคมส่วนใหญ่ ดังนั้นอนุวัฒนธรรมดังกล่าวที่มีบรรทัดฐานและค่านิยมของเขาเหล่านั้น (ที่เป็นผู้สร้างขึ้นมา) ซึ่งสิ่งดังกล่าวจะถูกกำหนดหรือตีตราว่าเป็นการเบี่ยงเบน ก็ต่อเมื่อค่านิยมและบรรทัดฐานดังกล่าวไม่เป็นที่ยอมรับของชนกลุ่มใหญ่ ชนกลุ่มใหญ่หรือส่วนใหญ่ของสังคมจึงบ่งชี้ให้อนุวัฒนธรรมตามนัยดังกล่าว เป็น การเบี่ยงเบนอัลเบิร์ต โคเฮน (1955) ถือได้ว่าเป็นผู้ทำการศึกษารุ่นบุกเบิกท่านหนึ่ง (Kammeyer กับพวก, 1994, หน้า 162) ได้ทำการวิเคราะห์แก๊งวัยรุ่น ซึ่งเขาพบว่า แก๊งดังกล่าวได้สร้างค่านิยมใหม่ขึ้นมา ซึ่งเป็นค่านิยมที่ต่อต้านวัฒนธรรม (เดิม) โคเฮนจึงมีความคิดว่า กลุ่มที่เบี่ยงเบนส่วนมากเป็นการสะท้อนเชิงลบหรือเชิงนิเสธของวัฒนธรรมหลักที่คนส่วนใหญ่ยอมรับ (majority culture) ตัวอย่างของอนุวัฒนธรรม เช่น บีทนิค (beatniks) เป็นพวกแต่งกายแบบแปลก, บูพพาชน (hippies) พังก์ (punks) สกินเฮดส์ (skinheads) ยิปปี (yippies) ถ้าเป็นอนุวัฒนธรรมที่ต่อต้านวัฒนธรรมหลักเรียกว่า ปฏิวัฒนธรรม ถ้าเป็นอนุวัฒนธรรมที่นิยมความรุนแรงเรียกว่า ไวโอะเลนซ์ ซับคัลเจอร์ (violent subculture) เช่น ฮันธพาล (Hooligan) เป็นแฟนฟุตบอลส์ฮันธพาลชาวอังกฤษ ที่มีพฤติกรรมแสดงออกด้วยอนุวัฒนธรรมแบบรุนแรงและได้มีการเรียนรู้พฤติกรรมของฮูลิแกนดังกล่าว ทำให้หลายประเทศได้นำเอาพฤติกรรมเบี่ยงเบนประเภทอนุวัฒนธรรมแบบรุนแรงไปใช้ ซึ่งในกรณีฟุตบอลโลก 2002 แฟนฟุตบอลส์ของรัสเซียได้แสดงพฤติกรรมดังกล่าวเมื่อทีมรัสเซียพบกับความพ่ายแพ้ในรอบแรกของการแข่งขัน .

6.6 ทฤษฎีความขัดแย้งของกลุ่ม (Group-Conflict Theories)

เชื่อว่าพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางสังคม เช่น คนพาลเกเร หรือ อาชญากร หรือการกระทำกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ฯลฯ เป็นผลมาจากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคม เช่นกลุ่มทางเชื้อชาติ ศาสนา ชนชั้น วรณะ ฐานันดร และที่สำคัญคือชนกลุ่มน้อยหรือชนต่างวัฒนธรรมหรือกลุ่มใต้ครอบครอง ซึ่งมักได้รับการปฏิบัติที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมหรือเท่าเทียมกับชนกลุ่มใหญ่ รวมทั้งได้รับการกีดกันถูกเหยียดหยาม อันเป็นผลมาจากลัทธิภูมิใจในชนชาติและวัฒนธรรมของตนดีกว่าชนชาติและวัฒนธรรมอื่น ๆ (ETHNOCENTRISM) จึงแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือผิดสังคม (Deviant Behavior) รูปแบบต่างๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้น

การเบี่ยงเบนกับปัญหาสังคมเมือง : การศึกษาเชิงวัตถุวิสัยกับจิตวิสัย

แนววิธีการศึกษาของนักสังคมวิทยา 3 ประการ

- (1) แนวสัจการศึกษาระดับวัตถุวิสัย (Objective approach)
- (2) แนวสัจการศึกษาระดับจิตวิสัย (Subjective approach)
- (3) แนวสัจการศึกษาระดับสถานการณ์ (Situation approach)

เพื่อความเข้าใจทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมในเขตเมือง โดยเฉพาะทฤษฎีเบี่ยงเบน (Theory of Deviance) จึงควรจักต้องทำความเข้าใจแนวสัจการศึกษาดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวที่ (1) และแนวที่ (2)

สำหรับแนวสัจการศึกษาระดับจิตวิสัย พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

OBJECTIVE APPROACH "แนวสัจการศึกษาระดับวัตถุวิสัย ทำที่ต่อสถานการณ์ซึ่งในการประเมินคุณค่าทางวัฒนธรรมหรือกลุ่ม มีการจำกัดหรือควบคุมความสนใจส่วนตัวหรืออคติไว้เพื่อลดผลกระทบลงให้เหลือน้อยที่สุด" (พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2524, หน้า 24)

นักสังคมวิทยาที่ยึดแนวการศึกษาตามนัยนี้ จะเรียกว่านักวัตถุวิสัย (The Objectivist) แนวความคิดของนักวัตถุวิสัยได้ให้ความหมายของการเบี่ยงเบน (deviance) ว่าเป็นการกระทำ (acts) ที่ฝ่าฝืนบรรทัดฐาน ทั้งนี้แนวความคิดกลุ่มนี้จะยึดสิ่งที่มีอยู่ในสังคมอันได้แก่ "บรรทัดฐาน" ที่สังคมสร้างขึ้นและมีอยู่แล้วตัวอย่างนักคิดกลุ่มนี้ได้แก่ เมอร์ตัน (Merton) แคปแลน (Kaplan) และโคเฮน (Cohen) "เมอร์ตัน พฤติกรรมเบี่ยงเบน หมายถึงการประพฤติปฏิบัติของ

บุคคลตามสถานภาพทางสังคมของเขา" ที่ไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม (Ward กับพวก, 1994, หน้า 6 อ้างถึง Merton, 1966: 805)

"แคปลัน พฤติกรรมเบี่ยงเบน ได้แก่ความล้มเหลวของบุคคลในการที่จะมีพฤติกรรม สอดคล้องกับบรรทัดฐานที่กลุ่มสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่กำหนด" (Ward กับพวก, 1994, หน้า 6 อ้างถึง แคปลัน, 1975, 4)

สำหรับโคเฮน "พฤติกรรมเบี่ยงเบนได้แก่พฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับความคาดหวัง ของสถาบันต่าง ๆ อันเป็นพฤติกรรมที่ได้รับการคาดหวังและยอมรับว่าเป็นสิ่งชอบธรรมใน ระบบสังคม" (Ward กับพวก, 1994, หน้า 6 อ้างถึง โคเฮน, 1955, 62)

ดังนั้น จะพบว่านักวัดควิสิยจะยึดสิ่งที่มีอยู่แล้วอันได้แก่ "บรรทัดฐาน" ของสังคมเมื่อ บุคคล (person) มีพฤติกรรมไม่สอดคล้อง (deviant) กับบรรทัดฐาน ก็จัดถือว่าพฤติกรรม ดังกล่าว (acts) เป็นการเบี่ยงเบน (deviance)

สำหรับทฤษฎีเบี่ยงเบนตามแนวคิดของนักวัดควิสิย (Objectivist Theories of deviance) ยังจำแนกออกเป็นระดับมหัพภาค (Macro Objectivist Theories) และระดับจุลภาค (Micro Objectivist Theories) (Ward กับพวก, 1994, หน้า 6-10)

ทั้งนี้ทฤษฎีเบี่ยงเบนของนักวัดควิสิยระดับมหัพภาค วอร์ด กับพวก (Word กับพวก, 1994, หน้า 6-10) จำแนกออกเป็น

(1) ทฤษฎีตึงเครียด (Strain Theories) ซึ่งประกอบด้วย ทฤษฎีอโนมี (Anomie Theories) ทฤษฎีความไม่เท่าเทียมในโอกาส (Illegitimate Opportunity Theories) ทฤษฎี ความขบข้องใจ (ความผิดหวัง) ในสถานภาพ (Status Frustration Theories)

(2) ทฤษฎีมาร์กซิสต์ใหม่ (Neo-Marxist Theories) ประกอบด้วยอาชญากรรมวิทยา แนวใหม่ (The new Criminology) ทฤษฎีเบี่ยงเบนตามแนวคิดมาร์กเซียน (A Marxian Theories of Deviance) ชนชั้น รัฐ และอาชญากรรม (Class, State and Crime)

ส่วนทฤษฎีเบี่ยงเบนของนักวัดควิสิยระดับจุลภาค (วอร์ด กับพวก คาร์เตอร์ และ เพอร์ริน, 1994, หน้า 6-10) จำแนกออกเป็น

(1) ทฤษฎีควบคุม (Control Theories) ซึ่งประกอบด้วยทฤษฎีสัญญาสังคม (Social Bonding Theories) ทฤษฎีความเป็นกลาง (Neutralization Theories) และทฤษฎียับยั้งหรือ มาตรการในการป้องกัน (Deterrence Theories)

(2) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theories) ซึ่งประกอบด้วยทฤษฎี ความสัมพันธ์ที่แตกต่าง (Differential Association Theories) ทฤษฎีความแตกต่างของแรง

เสริม (Differential Reinforcement Theory) และทฤษฎีเอกลักษณ์ที่แตกต่าง (Differential Identification Theory)

จากแนวความคิดของนักวัตถวิสัย (Objectivist) ให้ความหมาย "พฤติกรรมเบี่ยงเบน" โดยพิจารณาจากการกระทำระหว่างกันทางสังคมหรือการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction) จะเป็นผลมาจากตัวแปร 3 ตัว คือ (1) พฤติกรรมหรือการกระทำ (behavior or being) (2) บรรทัดฐาน (norms) (3) ปฏิกริยาทางสังคมหรือการสนองตอบจากสังคม (societal reactions) ("Ward กับพวก, 1994, หน้า 19-20) โดยบรรทัดฐานได้แก่สิ่งที่สังคมคาดหวังให้สมาชิกสังคมประพฤติปฏิบัติ หรือเป็นพฤติกรรมที่สังคมคาดหวังให้สมาชิกในสังคมประพฤติปฏิบัติ ส่วนปฏิกริยาทางสังคมจะเกี่ยวข้องกับสิ่งที่สมาชิกสังคม (รวมถึงกลุ่ม สมาคม องค์กร สถาบัน และสังคมทั้งสังคม) มีการสนองตอบต่อการกระทำที่เชื่อว่าฝ่าฝืนกฎต่าง ๆ ทางสังคม หรือการกระทำที่เชื่อว่าส่งเสริมการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎ ปฏิกริยาทางสังคมมักแสดงออกในรูปของการบังคับใช้ต่าง ๆ (sanctions) การบังคับใช้ต่าง ๆ ประกอบด้วยการให้รางวัล (rewards) และการลงโทษ (punishments) เจตนาหมายเพื่อควบคุมพฤติกรรมผิดหรือเบี่ยงเบนสังคม

อนึ่ง การบังคับใช้สามารถจำแนกออกเป็นแบบทางการ (Formal sanctions) แบบไม่เป็นทางการ (Informal sanctions) การบังคับใช้แบบทางการสร้างโดยผู้มีอำนาจทางกฎหมาย และผู้ใช้อำนาจดังกล่าว สำหรับการบังคับใช้แบบไม่เป็นทางการ เช่น การที่กลุ่มเพื่อนสนิทไม่ยอมรับ แนวความคิดของนักวัตถวิสัย การเบี่ยงเบน deviance หมายถึงการกระทำ (acts) จึงให้ความหมายว่า พฤติกรรมผิดบรรทัดฐาน ดังนั้น การเบี่ยงเบนจึงมีเพียง 2 ตัวแปร คือ พฤติกรรม (behavior) กับบรรทัดฐาน (norms) ส่วนแนวความคิดของนักจิตวิสัยการเบี่ยงเบน (deviants) หมายถึง การแสดงออกพฤติกรรมของบุคคล (Persons) ที่ผิดปกติ

โดยสรุป นักทฤษฎีนักวัตถวิสัยมหัพภาค (Macro Objectivist Theories) พยายามอธิบายความแตกต่างของอัตราการผลิตบรรทัดฐานทางสังคมระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่ในสังคม ตั้งจะเห็นได้จากทฤษฎีตึงเครียด (Strain Theories) สำหรับนักทฤษฎีวัตถวิสัยจุลภาค (Micro Objectivist Theories) เน้นปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเกิดหรือการยับยั้งการฝ่าฝืนบรรทัดฐานสังคมในระดับปัจเจกบุคคล ตั้งจะพบได้จากทฤษฎีการเรียนรู้ (Ward กับ พวก, 1994, หน้า 19-20)

สำหรับแนวทางการศึกษาเชิงจิตวิสัย พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

SUBJECTIVE APPROACH "แนวทางการศึกษาเชิงจิตวิสัย ทำที่ต่อสถานการณ์หนึ่งซึ่งยอมให้อคติ ประโยชน์ หรือความสนใจส่วนตัว เข้ามามีผลกระทบต่อการสังเกตการณ์และ

วินิจฉัย ในการประเมินค่าเรื่องหนึ่ง" (พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2524, หน้า 24)

นักสังคมวิทยาที่ยึดแนวการศึกษา การเบี่ยงเบน (deviance) ตามแนวนี้จะเรียกว่า นักจิตวิสัย (The Subjectivist) แนวความคิดของนักจิตวิสัยได้ให้ความหมายหรือคำจำกัดความของการเบี่ยงเบน ได้แก่ การกระทำ (ที่เป็นจริงหรือคาดการณ์ (สร้างมโนภาพ) ปฏิกริยาทางสังคมเป็นวิธีการพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการปงชี้ การเบี่ยงเบน ปฏิกริยาของคนอื่นๆ จะทำให้เราเข้าใจ (การเกิดขึ้นของ) การเบี่ยงเบน (Ward กับพวก, 1994, หน้า 10)

นักทฤษฎีจิตวิสัยเชื่อว่า ความรู้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของตนเอง และความรู้ นอกเหนือธรรมชาติไม่มีพวกเขาให้ความหมาย "เบี่ยงเบน" ว่าเป็น การกระทำทั้งที่เป็นจริงหรือการสร้างมโนภาพหรือจินตนาการที่ได้รับการ "ตีตรา" จากสมาชิกสังคมว่า "เบี่ยงเบน" ซึ่งหมายความว่า บรรทัดฐานสังคมก่อให้เกิดการเบี่ยงเบน (norms created deviance) ทั้งนี้พิจารณาจากลักษณะการกระทำระหว่างกันทางสังคมที่ประกอบด้วย พฤติกรรม (behavior) บรรทัดฐาน (norms) และปฏิกริยาทางสังคม (Societal reaction)

ตัวอย่างของนักคิดกลุ่มนี้ ได้แก่

Kitsuse, Erikson และ Becker (Ward กับ พวก, 1994, หน้า 10) สำหรับทฤษฎีเบี่ยงเบนตามแนวความคิดของนักจิตวิสัย (Subjectivist Theories of Deviance) ยังจำแนกออกเป็นระดับมหัพภาค (Macro Subjectivist Theories) และระดับจุลภาค (Micro Subjectivist Theories) (Ward กับพวก, 1994, หน้า 10)

ทั้งนี้ ทฤษฎีเบี่ยงเบนของนักจิตวิสัยระดับมหัพภาค วอร์ด คาร์เตอร์และเพอร์ริน (Ward กับพวก, 1994, หน้า 10) จำแนกออกเป็น

(1) ทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์ (Interest Group Theories) ซึ่งประกอบด้วย ทฤษฎีผลประโยชน์ของนายทุนและคำจำกัดความของการเบี่ยงเบน (Capitalist Interests and Deviance Definitions) ทฤษฎีสถานภาพทางการเมือง (The Theory of Status Politics) และการเบี่ยงเบนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานในระบบการผลิต (The Functions of Manufacturing Deviance)

(2) ทฤษฎีการให้คำจำกัดความการเบี่ยงเบนขององค์กร (Organizational Theories Of Deviance Definition) ประกอบด้วย องค์กรทางสังคมที่เกี่ยวกับการจับกุมของตำรวจ (The Social Organizational of Police Arrest) ศีลธรรมของอาชีพที่เกี่ยวข้องกับคนใช้ทางจิต

(The Moral Career Of the Mental Patient) เป็นต้นส่วนทฤษฎีเบี่ยงเบนของนักจิตวิสัยระดับจุลภาค วอร์ด คาร์เตอร์และเพอร์ริน (Ward กับพวก, 1994, หน้า 6-10) จำแนกเป็น

(1) ทฤษฎีการให้คำจำกัดความ (Definitional Theories)

(2) ทฤษฎี "ติดตรา" (Labeling Theories)

โดยสรุปจักพบว่า นักทฤษฎีจิตวิสัยมหัพภาค (Macro subjectivist Theories) การให้คำจำกัดความของการเบี่ยงเบน ได้พยายามชี้ให้เห็นถึงพลังทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่ก่อให้เกิดการเบี่ยงเบนทางสังคม ดังเช่น ทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์ส่วน นักทฤษฎีจิตวิสัยจุลภาค (Micro subjectivist theories) มุ่งเน้นไปยังกระบวนการทางจิตวิทยาที่ส่งผลให้สมาชิกสังคมกำหนดหรือให้ความหมายของการเบี่ยงเบน และนำไปใช้กับการกระทำ (acts) หรือปัจเจกบุคคล (Individuals) ที่ซึ่งถูกสงสัยว่าเป็นผู้ทำลายกฎ ดังเช่น ทฤษฎีติดตรา (Labeling Theories) (Ward กับพวก, 1994, หน้า 20) เป็นต้น

สำหรับแนวทางการศึกษาเชิงสถานการณ์ พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของ "สถานการณ์" ไว้ว่า

SITUATION "สถานการณ์" ปัจจัยทั้งหมดของสิ่งมีชีวิต ทั้งที่เป็นชีวภาพภายในและสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อพฤติกรรมซึ่งต้องการจะศึกษาวิเคราะห์ (พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2524, หน้า 311) และได้ให้ความหมายแนวเชิงสถานการณ์ ว่า

SITUATION APPROACH "แนวเชิงสถานการณ์ วิธีการพิจารณาและวิเคราะห์ปัญหา ทั้งที่เป็นเรื่องของบุคคลและเรื่องของสังคม ที่ไม่เพิ่งถึงเพียงสาเหตุเดียว ๆ หรือลักษณะการเฉพาะ แต่ละส่วน ๆ แยกกัน แต่มองสิ่งต่างๆ ให้เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันเป็นสถานการณ์หรือกระบวนการ คือมองว่า สถานการณ์แต่ละสถานการณ์นั้นเกิดสืบเนื่องมาจากสถานการณ์อื่นๆ ก่อนหน้านั้น และจะทำให้สถานการณ์อื่นตามมาหลังจากนั้น สภาพหรือเหตุการณ์ที่วิธีอื่นพิจารณาว่าเป็นลักษณะการเฉพาะ เช่น ความเป็นผู้นำ ความยากจนหรือไสยศาสตร์ ตามวิธีนี้ จะถือว่าเป็นสถานการณ์ ซึ่งมีเหตุการณ์หรือการกระทำหลายๆ อย่างเกี่ยวกันอยู่ ไม่ใช่ลักษณะหรือสภาพลอยๆ แต่สัมพันธ์" (พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2524, หน้า 331)

ดังนั้น แนวการวิเคราะห์เชิงสถานการณ์ จึงเป็นอีกวิธีหนึ่งในการศึกษาปัญหาสังคม โดยไม่เน้นที่ทฤษฎีแบบใดแบบหนึ่ง แต่เน้นที่สถานการณ์แล้วนำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการต่างๆ ของสถานการณ์นั้น ๆ มาพิจารณาวิเคราะห์ ซึ่งจักทำให้การป้องกันและแก้ไขปัญหามาตามสถานการณ์นั้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

7. ทฤษฎีเงื่อนไขตามธรรมชาติของสังคมมนุษย์กับสังคมเมือง

(The Natural Conditions of Human Society and Urban Society)

ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขตามธรรมชาติของสังคมมนุษย์ ตามแนวความคิดของไบเออร์ส เด็คท์ (Bierstedt, 1974, หน้า 35-94) ได้แก่ ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ (The Geographic Factor) ปัจจัยทางชีววิทยา (The Biological Factor) และปัจจัยทางประชากรศาสตร์ (The Demographic Factor) ทั้งนี้ ไบเออร์สเด็คท์ได้จำแนกปัจจัยทางภูมิศาสตร์ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ (1) การหมุนรอบตัวเอง และรอบดวงอาทิตย์ของโลก (The motions of the earth) (2) พื้นดินและพื้นน้ำ (the distribution of land and water masses) (3) อากาศ (climate) (4) ทรัพยากรธรรมชาติ (natural resources) สำหรับผลกระทบของปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่มนุษย์ได้จำแนกออกเป็นปัจจัยทางภูมิศาสตร์กับ (1) สงคราม (2) อารยธรรมและ (3) อิทธิพลของสังคมที่มีต่อกันและกัน

สำหรับปัจจัยทางชีววิทยา ไบเออร์สเด็คท์ จำแนกออกเป็น (1) สังคมอุปมาเหมือน (ร่างกาย) สิ่งมีชีวิต (Organism and Organismic Analogies) (2) เชื้อชาติ เผ่า พันธุ์ วรรณะ (Race) (3) มนุษยชาติสายสกุล (Mankind-one Species) เพียงหนึ่งเดียว (กัน) (4) ขนาด มันทสมองและสติปัญญา (Brain Size and Intelligence) (5) รูปแบบทางกายภาพและการอาชีพ ทางสังคม (Physical Type and Social Career) (6) สัตว์ แมลงและจุลชีววิทยา (Animals, Insects, and Microbes)

ส่วนปัจจัยทางประชากรที่เป็นเงื่อนไขตามธรรมชาติของสังคมมนุษย์ ไบเออร์สเด็คท์ ได้กล่าวถึงแนวความคิดของประชากรโลก โดยมัลธัส (Thomas Robert Malthus)

ปัจจัยทางภูมิศาสตร์กับสังคมเมือง

การหมุนรอบตัวเองของโลก 1 รอบ ใช้เวลา 24 ชั่วโมง สมมติ ขณะที่การหมุนรอบดวงอาทิตย์โลกต้องใช้เวลา 1 ปี สมมติ การหมุนรอบตัวเองและการหมุนรอบดวงอาทิตย์ดังกล่าว ก่อให้เกิดกลางวันและกลางคืน ก่อให้เกิดฤดูกาลต่าง ๆ รวมทั้งลมมรสุม ลมบกลมทะเล ฯลฯ ผลที่เกิดตามมามีทั้งประโยชน์และโทษสำหรับผลที่เป็นโทษ ทำให้ต้องใช้ทรัพยากรเพื่อทำให้โลกส่วนที่อยู่ตรงกันข้ามกับดวงอาทิตย์ มีแสงสว่างซึ่งแสงสว่างจักช่วยลดปัญหาสังคมเมือง อาทิเช่น อาชญากรรม การกระทำคามผิดของเด็กเยาวชน การข่มขืนกระทำชำเรา ฯลฯ นอกจากนั้นกลางวันยังมีความสัมพันธ์กับปัญหาการเพิ่มขึ้นของประชากร นอกจากนั้นยังส่งผลให้เมืองที่ตั้งอยู่บนส่วนต่างๆ ของโลกแตกต่างกัน ดังพบได้จากการจำแนกประเภทเมือง ดังได้กล่าวมาแล้วในบทก่อนๆ

การที่โลกหมุนรอบตัวเองและรอบดวงอาทิตย์ ทำให้เกิดฤดูกาลต่างๆ ที่แตกต่างกันไป ในแต่ละสังคมมนุษย์ รวมถึง เขตเมือง เช่น เมือง กลางวัน เมืองกลางคืน ฯลฯ โลกบางส่วน แทบไม่ได้รับแสงอาทิตย์ บางส่วนได้รับความร้อนจนกระทั่งทำให้เป็นทะเลทราย ส่งผลให้เป็น ทะเลทราย ส่งผลให้มีสังคมมนุษย์น้อยมาก โดยเฉพาะสังคมแบบเมืองและยังส่งผลต่อการเกิด ปัญหาสังคมต่างๆ ตามมา อาทิเช่น การว่างงานตามฤดูกาล ความยากจน ความอดอยากและ หิวโหย การอพยพย้ายถิ่นรูปแบบต่างๆ ฯลฯ สังคมมนุษย์ที่อยู่ในบางส่วนของโลกที่มีพรัพยา กรอุดมสมบูรณ์อยู่ในที่ๆ มีพื้นน้ำและอากาศที่อำนวยต่อวิถีชีวิต ส่งผลให้สังคมตั้งกล่าวตั้งถิ่น ฐานแน่นอน เกิดชุมชนแบบเมือง และใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมสร้างสังคมให้มีอำนาจเหนือ สังคมอื่น การตั้งกล่าวก่อให้เกิดปัญหาการกดขี่ข่มเหง ระหว่างชนกลุ่มใหญ่และชนกลุ่มน้อย หรือปัญหาชนกลุ่มน้อย กลุ่มใต้ครอบครองหรือชนต่างวัฒนธรรมปัญหาความยากจน การ ว่างงาน ปัญหาโสเภณี ข่มขืนกระทำชำเรา เป็นต้น

ปัจจัยทางชีววิทยากับสังคมเมือง

สังคมมนุษย์อุปมาเหมือนสิ่งมีชีวิตเพราะว่า องค์ประกอบหลักของสังคมมนุษย์ได้แก่ มนุษย์อันเป็นสิ่งมีชีวิตที่มาอยู่รวมกัน (ตั้งแต่กลุ่ม 2 คน 3 คน กลุ่มขนาดเล็ก ขนาดใหญ่และ ระดับชาติประเทศ) เป็นสังคม ดังนั้น ปัญหาของสิ่งมีชีวิตอุปมาเหมือนปัญหาของสังคมหรือ พยาธิวิทยาทางสังคม (Social Pathology) หรือสังคมพิการ สายพันธุ์ของมนุษย์ชาติมีเพียง หนึ่งเดียว แม้ว่าเราจะจำแนกเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ออกเป็น คอเคซอยด์มองโกลอยด์และ นิกรอยด์ ก็ตาม ถึงมนุษย์จะมีความแตกต่างกันในเรื่องขนาดของร่างกาย รูปร่าง หน้าตา สีผิว สีผม แต่ทว่าความแตกต่างดังกล่าวมิได้เป็นอุปสรรคต่อการให้กำเนิดสมาชิกใหม่ ส่งผลทำให้ เกิดมนุษย์ลูกผสมต่างๆ มากมาย ทำให้ผลดีของสายพันธุ์เดียวกันกลับก่อให้เกิดผลร้ายหรือใน รูปของปัญหาสังคม ที่สมาชิกใหม่ต้องเผชิญในรูปของมนุษย์ชายขอบ (Marginal Man) ซึ่งมี ปัญหาในการปรับบุคลิกภาพหรือปัญหาในการปรับตัว

ส่วนปัจจัยทางชีววิทยาที่เกี่ยวข้องกับขนาดรูปร่าง ร่างกาย หน้าตา สีผิว ฯลฯ นำไปสู่ การจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม (ในรูปของวรรณะ ฐานันดรและชนชั้น) เชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ ก่อให้เกิดปัญหาชนกลุ่มน้อย กลุ่มใต้ครอบครองหรือชนต่างวัฒนธรรม ปัญหาอคติต่อเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ปัญหาความไม่เสมอภาค ปัญหาความด้อยโอกาส ที่เชื่อมโยงไปถึงปัญหา การศึกษา การว่างงาน ความยากจน โสเภณี ข่มขืนกระทำชำเรา ปัญหาการสังหารหมู่ ฯลฯ ในสังคมที่ ใช้การจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคมในรูปของวรรณะก่อให้เกิดปัญหา อาทิเช่น "จัณกาล" ตามมา

เป็นต้น ปัจจัยทางชีววิทยาที่เกี่ยวข้องเนื่องกับขนาดมันสมองและสติปัญญาแม้มนุษย์จะเป็นสัตว์สายพันธุ์เดียวกัน ซึ่งมีขนาดมันสมองจำนวนไม่แตกต่างกัน แต่ทว่าระดับสติปัญญาของมนุษย์ไม่เท่ากัน อันเป็นผลมาจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้นำมาซึ่งปัญหาสมองเปลี้ย ปัญญาอ่อน โรคเอ๋อ เป็นต้น ขนาดของร่างกายมนุษย์ที่ต่างกันไปตามกาลเวลาและสถานที่ ในบางกรณีนำไปสู่ปัญหาสังคม (ในทำนองเดียวกันกับการที่คนรูปร่างเตี้ย ตัวเล็ก ไม่ประสบปัญหาการลอดถ้ำ หรือของขนาดเล็ก หรือการที่คนรูปร่างสูงตัวใหญ่ ไม่ประสบปัญหาการเก็บไม้ผลในที่สูง และยังเป็นทีเกรงขามของคนตัวเล็ก ทำให้เป็นผู้นำในการใช้พลังอำนาจ (force) ดังเช่นเบนเจอร์ โทโลแอช เป็นต้น)

สำหรับปัจจัยทางชีววิทยาที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสัตว์ แมลง และจุลชีววิทยากับปัญหาสังคม จากอดีต เราพบว่า สัตว์ แมลงและจุลชีววิทยา ล้วนส่งผลต่อมนุษย์ทั้งในเชิงบวกหรือเชิงลบ จากอดีต เราพบว่า สัตว์ แมลงและจุลชีววิทยา ล้วนส่งผลต่อมนุษย์ทั้งในเชิงบวกหรือเชิงลบในเชิงบวกก่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ในเรื่องของอาหารอันเป็นสิ่งหนึ่งที่สนองตอบความต้องการทางร่างกายของมนุษย์ สำหรับผลในเชิงลบหรือในเชิงที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมจักพบได้จากการระบาดของแมลงในธุรกิจการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกพืชชนิดเดียวจำนวนมากๆ การระบาดของโรค อาทิเช่น กาฬโรค อหิวาตกโรค มาเลเรีย ฝีดาษ โทฟอยด์ ไข้หวัดนก ทำให้ในบางสังคมโดยเฉพาะเมืองต้องหายไปจากบริเวณที่เกิดโรคระบาด เช่นเดียวกับ โรคซาร์ส โรคเอดส์ หากมนุษย์ไม่สามารถเอาชนะได้ โรคซาร์ส โรคเอดส์ อาจเป็นสาเหตุของการสูญสิ้นมนุษยชาติ เหมือนกับในอดีตที่มีบางสิ่งทำให้สิ้นสุดสายพันธุ์ของสัตว์ที่เราเรียกมันว่า "ไดโนเสาร์" ก็เป็นไปได้

อนึ่ง ปัญหาที่มีสาเหตุมาจากปัจจัยทางชีววิทยา โดยเฉพาะจุลชีววิทยา มีผลต่อสังคมต่างๆ ในระดับประเทศโดยเฉพาะประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองที่มีความใกล้ชิดทางกายภาพ ในยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก อาทิเช่น ปัญหาโรคระบาดจัดเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อระดับโลก เพราะการคมนาคมได้เชื่อมโยงให้มนุษย์โลกเป็นหนึ่งเดียว ความพยายามป้องกันโรคระบาดอาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทางสังคม ทางเศรษฐกิจ และหรือทางการเมืองอีกโสดหนึ่งด้วย

ปัจจัยทางประชากรกับสังคมเมือง

ปัจจัยทางประชากรนับได้ว่าเป็นเงื่อนไขตามธรรมชาติของสังคมมนุษย์ ที่เกี่ยวข้องกับสังคมเมืองไม่น้อยกว่าปัจจัยที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "ประชากร" ส่งผลให้เกิด "ปัญหาประชากร" สำหรับปัญหาประชากรในอดีตแตกต่างไปจากในปัจจุบันกล่าวคือ ใน

อดีต "การมีประชาน้อย" เป็นปัญหาทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการทหารสำหรับในปัจจุบัน "การมีประชามาก" เป็นปัญหาทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการทหาร สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้น ปัญหาประชากรจึงกินความหมายกว้างกว่า "มาก" หรือ "น้อย" สิ่งนั้นคือ "การขาดสมดุล" ระหว่าง (1) ประชากร กับ (2) สิ่งต่างๆ ที่จักสนองตอบความต้องการของประชากรที่มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม (ซึ่งอาจพิจารณาได้ทั้งระดับต่ำกว่าชาติ ระดับชาติ และหรือระดับ (ทั้ง) โลก รวมถึงชนบทและเมือง)

การขาดสมดุลดังกล่าวจักพบได้ในกรณีแนวความคิดของ "มัลธัส"(Thomas Robert Malthus, 1766-1834) นักบวชชาวอังกฤษที่ว่า การเพิ่มขึ้นของประชากรจะเป็นการเพิ่มขึ้นแบบอนุกรมเรขาคณิต (Geometric ratio) จาก 1,2,4,8,16,32,64,128,256)

ส่วนการเพิ่มขึ้นของอาหารเป็นแบบอนุกรมเลขคณิต (arithmetic ratio) จาก 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, มัลธัส จึงสรุปว่า ความแตกต่างระหว่างการเพิ่มขึ้นของประชากรกับอาหารจะเป็น 256 ต่อ 9 ภายใน 2 ศตวรรษ หรือภายใน 200 ปี ภายใน 300 ปี จะเป็น 4,096 ต่อ 13 และภายใน 2,000 ปี ความแตกต่างไม่สามารถนับได้ (Bierstedt, 1974, หน้า 102) สำหรับการควบคุมการเพิ่มขึ้นของประชากร ได้แก่ การควบคุมที่เป็นไปโดยธรรมชาติ (Positive checks) ทั้งนี้ หากประชามากกว่าอาหารจะส่งผลให้ผู้ที่เข้มแข็งมีชีวิตรอดและการควบคุมการเพิ่มขึ้นของประชากร โดยใช้การป้องกัน (Preventive checks) เช่น กำหนดอายุในการสมรส การมีบุตร การเว้นการมีเพศสัมพันธ์ เป็นต้น

ถึงแม้ว่า "ประชากร" กับ "อาหาร" จะยังมีได้เป็นไปตามทฤษฎีของมัลธัส และมีผู้โต้แย้งทฤษฎีดังกล่าว แต่ทว่ามนุษย์ชาติได้มีความวิดกกังวลกับปัญหาต่างๆ ที่เป็นตัวชี้มาอันเกิดจากปัญหาความสมดุลของประชากรกับอาหาร ในรูปแบบของการขัดแย้ง แย่งชิงทรัพยากร การสงคราม ฯลฯ การดังกล่าวส่งผลให้ การลดการเพิ่มขึ้นของประชากรโลก จึงเป็นสิ่งที่มนุษยชาติพึงประสงค์ ซึ่งการดังกล่าวจักต้องกระทำทั้งในเขตชนบทและเขตเมืองไปพร้อมๆ กัน และส่วนใหญ่มักใช้เมืองเป็นจุดเริ่มต้นหรือนำร่อง

8. ความสงสัย

จากการพินิจศึกษาปรากฏการณ์ในสังคมภายใต้สภาวะแวดล้อมแบบเมือง จักพบว่าสามารถนำทฤษฎีต่าง ๆ มาอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวทั้งระดับจุลภาค มัชฌิมภาค และมหัพภาค และสามารถอธิบายได้ทั้งแนววัตถุดิบหรือปรนัยภาพและหรือแนวจิตวิสัย ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

จาก (1) ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้วยสัญลักษณ์เกิดจากมนุษย์มีความต้องการจึงเกิดกระบวนการทางสังคมหรือการกระทำระหว่างกันทางสังคม ที่นำไปสู่การติดต่อทางสังคม ด้วยการสื่อสารทั้งวจนภาษาและอวจนภาษา ฯลฯ นำไปสู่การกระตุ้นและตอบสนอง ปรากฏรูปแบบความสัมพันธ์ต่าง ๆ อาทิเช่น การร่วมมือ การแข่งขัน การขัดแย้ง การปรับเข้าหากัน และผสมกลมกลืน สำหรับกระบวนการดังกล่าวสำหรับสังคมเมืองมักเน้นความสัมพันธ์แบบที่เป็นทางการซึ่งจะเกี่ยวข้องกับ การจัดระเบียบบริหารงานแบบราชการหรืออำมาตยระบบ หรือการจัดองค์การ ที่การดังกล่าวแตกต่างไปจากสังคมภายใต้สภาวะแวดล้อมแบบชนบท นอกจากนั้นในชุมชนแบบเมืองส่วนใหญ่จักสร้างสัญลักษณ์ (ที่สำคัญของภาษา) ขึ้นมาและยึดถือเป็นบรรทัดฐาน (norms) หรือมาตรฐาน (Standard) ในการกระทำระหว่างกันทางสังคม ซึ่งเป็นทั้งสิ่งที่เป็นประโยชน์แต่ก็มักมีโทษในเชิงขัดแย้งตามมา

จาก (2) ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคมการกระทำระหว่างกันทางสังคม หรือกระบวนการทางสังคม รูปแบบต่างๆ อาทิ การร่วมมือ การแข่งขันการขัดแย้ง การปรับปรนเข้าหากัน ฯลฯ ตามทฤษฎีนี้จักเกี่ยวข้องกับ "ต้นทุนกับรางวัล Costs and rewards" ซึ่งสามารถนำไปอธิบายพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล กลุ่ม ชุมชนองค์การ สังคม ระดับต่างๆ ทั้งระดับต่ำกว่าชาติ ระดับชาติและระดับโลก ที่เกี่ยวข้องระหว่าง "การกระทำเพื่อหวังผลตอบแทน" ซึ่งแตกต่างไปจากทฤษฎีทางวัฒนธรรมที่การกระทำมิได้เกิดจากผลตอบแทนเพียงอย่างเดียว เช่นพ่อแม่ลงทุนให้ความรักแก่ลูก มิได้หวังเพียงเพื่อให้ลูกรักเป็นการตอบแทน ทั้งนี้การให้พ่อแม่มากกว่า "การลงทุน (Costs)" ตามทฤษฎีแลกเปลี่ยน

จากการกระทำระหว่างกันทางสังคมของชาวเมืองที่มีใช้การกระทำระหว่างกันในสังคมครอบครัวมักเป็นแบบทางการ ผิวดิน เน้นการแข่งขัน และการได้รับประโยชน์ตอบแทน พฤติกรรมจึงขึ้นอยู่กับ "ต้นทุนกับรางวัล" ที่จะได้รับ เมื่อเกิดความรู้สึกที่ไม่คุ้มทุน พฤติกรรมดังกล่าวจะยุติลง ยกเว้นมีเหตุปัจจัยอื่นๆ มาบังคับทั้งทางตรงและหรือทางอ้อม

อนึ่งแม้ในสังคมครอบครัวเอง จากอิทธิพลของสภาวะแวดล้อมแบบเมืองทำให้บางคนก่อสภาพครอบครัวยึดหลักทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคมกล่าวคือ การแต่งงานเกี่ยวข้องกับ "ต้นทุนกับรางวัล" พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจาก "ต้นทุนกับรางวัล" ตามทฤษฎีนี้พบได้ในทุกมิติของสังคมแบบเมือง (ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ อำนาจ การใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์ การกระทำระหว่างกันทางสังคม การจัดระเบียบสังคม ฯลฯ) เมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนแบบชนบท พฤติกรรมของบุคคล กลุ่ม ชุมชน ฯลฯ จักเกี่ยวข้องกับ จารีต ขนบธรรมเนียม ประเพณี (ทั้งที่เกี่ยวกับบุคคลและหรือสังคม) มากกว่าต้นทุนกับรางวัล

จาก (3) ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่หรือเรียกแบบย่อว่า "ทฤษฎีการหน้าที่" หรือ "ลัทธิหน้าที่" ซึ่งเน้น "กิจกรรมทุกรูปแบบในสังคมมีผลต่อสังคม" ทั้งในเชิงที่เป็นประโยชน์หรือเชิงบวกหรือเชิงปฏิฐาน และที่เป็นโทษหรือเชิงลบหรือเชิงนิเสธทั้งนี้ โดยปกติสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้นมีเจตนารมณ์เพื่อสนองตอบความต้องการมนุษย์ที่มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ซึ่งปรากฏในรูปของมิติต่าง ๆ (อาทิเช่น มิติทางสังคม เศรษฐกิจ อำนาจ ฯลฯ และก็มีหรือเกิดสิ่งอุปถัมภ์ในรูปของโทษตามมาเนื่องจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ เช่น วิกฤตกรรม การแพร่กระจาย การรับเข้ามา การเปลี่ยนแปลง การหน้าที่ชัดเจน การหน้าที่แฝงประโยชน์กับส่วนน้อยแต่เป็นโทษกับคนส่วนมาก ฯลฯ ก่อให้เกิดการขัดแย้ง การแข่งขัน การอคติที่นำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกัน ในการให้รางวัลและการลงโทษ การดั่งกล่าวเป็นปรากฏการณ์ที่พบได้มากในสังคมเมืองเพราะมีเหตุปัจจัยเอื้ออำนวยมากทั้งจากการที่มนุษย์ที่แตกต่างกันทางวัฒนธรรมมาอยู่ร่วมกัน รวมถึงนวัตกรรมการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิด "ทริมาตราฐาน" หรือ "ทริบรรทัดฐาน" ฯลฯ โดยเฉพาะในสังคมเมืองช่วงเปลี่ยนผ่านจากเมืองก่อนอุตสาหกรรมไปเป็นเมืองอุตสาหกรรม ที่ปรากฏในสังคมโลกที่ 3 ที่พัฒนาน้อย ด้อยพัฒนาหรือที่กำลังพัฒนาโดยทั่วไป

จาก (4) ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเปลี่ยนเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน ชุมชน สังคมทั้งระดับต่ำกว่าชาติระดับชาติ และระดับโลก เป็นปรากฏการณ์ที่ยอมรับกันทั่วไปทั้งโลกตะวันออกและโลกตะวันตก สังคมเมืองก็เช่นกันมีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นเป็นปกติโดยทั่วไป ในรูปของการเกิด การเจริญเติบโต และการเสื่อมโทรมรวมถึงการล่มสลาย ดังเช่น กรุงเฮเธนส์ กรุงโรม สุโขทัย อโยธยา ฯลฯ

ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงปรากฏหลายรูปแบบดังเช่น ตามทฤษฎีวิวัฒนาการ มีการเกิด การเจริญเติบโต เสื่อมโทรม และเริ่มเจริญเติบโต ดังพบได้จาก "จักรวัตติสูตร" ในพระพุทธศาสนา หรือ "เหนืออายตนะ (Ideational Culture) ได้แก่สังคมยุโรปยุคกลาง อุดมคติ (Idealistic Culture) ได้แก่สังคมยุโรปช่วงศตวรรษที่ 13-14 และ อายตนะ (A sensate culture) ได้แก่สังคมต่างๆ ในยุโรปและดินแดนที่ชาวยุโรปอพยพเข้าไปอยู่ดังเช่นสหรัฐอเมริกา" ตามแนวความคิดของโซโลกิน มนุษย์ชาติล้วนตกอยู่ในวังวนของวัฒนธรรมทั้ง 3 "เจริญเสื่อมและเจริญ" จากการให้คุณค่าของวัตถุนิยมจิตวิญญาณให้ความสำคัญคุณค่าของศาสนาสูงสุดหรือจิตนิยม หรือเหนืออายตนะ เป็นแบบอุดมคติซึ่งเป็นการผสมผสานเข้าด้วยกันระหว่างวัฒนธรรมวัตถุกับวัตถุ และที่สุดเข้าสู่สภาวะอัศว (อายตนะ) ที่เน้นคุณค่าวัตถุนิยมและคุณค่าของความบันเทิงทั้งนี้โซโลกินทำนายว่าสภาวะอายตนะของสังคมยุโรปและดินแดนที่ชาวยุโรป

อพยพเข้าไปอยู่คังเช่นสหรัฐอเมริกาพร้อมที่จะหลีกเลี่ยงให้วัฒนธรรมเหนืออายคนจะเข้ามา แทนที่ เพราะ "การพัฒนามากเกินไปทำให้ คนขาดจริยธรรม คุณธรรม ศีลธรรม การมอง มนุษย์เป็นเสมือนเครื่องจักร มนุษย์เป็นทาสเครื่องจักรหรือเทคโนโลยี การใช้กำลังเพื่อจัด ระเบียบสังคม ครอบครัวแตกแยก ค่าแรงถึงปริมาณมากกว่าคุณธรรม ฯลฯ" การเปลี่ยนแปลง ตามทฤษฎีวิวัฒนาการยังพบได้จากแนวความคิดอื่นๆ อีกเช่น "อภิชนาธิปไตย" ของเพลโต เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีวิวัฒนาการ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงเป็นแบบมุ่งไปใน ทิศทางใดทิศทางหนึ่งทั้งนี้ เลนสกีเรียกกระบวนการดังกล่าวว่า "กระบวนการสะสมการ เปลี่ยนแปลง" เป็นทฤษฎีที่ได้รับอิทธิพลมาจากทฤษฎีวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตโดยนักปราชญ์ ชาวอังกฤษ นามว่า ชาร์ลส์ ดาร์วิน แนวความคิดตามทฤษฎีนี้พบได้จาก ค็องดอร์เซ่ที่ว่า "มนุษยชาติเมื่อพ้นจากครุร้าย ป่าเถื่อน ย่อมเข้าสู่สภาวะอารยธรรม ก้าวหน้าสู่ความสมบูรณ์ พร้อมทางด้านศีลธรรม สติปัญญาและกายภาพ" รวมถึงนักคิดท่านอื่นๆ ที่มีแนวความคิด เป็นไปในทางเดียวกันดังเช่น เทกการ์ท สเปนเซอร์ ค็องท์ เป็นต้น

สำหรับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนแบบเมืองตามแนวความคิดเชิงวิวัฒนาการจัก เป็นไปรูปรูปจากเรียบง่ายเป็นซับซ้อน จากปฐมฐานเป็นสมัยใหม่จาก ก่อนอุตสาหกรรมเป็น อุตสาหกรรมและอุตสาหกรรมบริการจากกำลังพัฒนาเป็นพัฒนาแล้ว และจากสังคมเมืองโลกที่ 3 เป็นโลกที่ 1 เป็นต้น

สำหรับข้อโต้แย้งการเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีวิวัฒนาการ มีทั้งที่เป็นแนวความคิดและ ที่เป็นรูปธรรม เช่น "การขาดบูรณาการในการเปลี่ยนแปลง" ที่เกิดจาก "วัฒนธรรมล่า" หรือ "ความล่าทางวัฒนธรรม" (Cultural Lag) ทำให้การเปลี่ยนแปลงไม่บรรลุถึงความก้าวหน้า สมบูรณ์พร้อมทางด้านศีลธรรม สติปัญญาและกายภาพ ดังผลการศึกษาของอ็อกเบอร์น (William F. Ogburn) เกี่ยวกับวัฒนธรรม ดังเช่น ความเจริญทาง (วัฒนธรรม) วัตถุ เช่น เทคโนโลยีเกี่ยวกับอาวุธ ที่เกิดจากชุมชนแบบเมือง ได้มีมนุษย์ที่จิตใจเสื่อม (วัฒนธรรมทางอ วัตถุ) ทางศีลธรรม จริยธรรม ขาดมนุษยธรรม ใช้กำลัง (force) แทนหลักนิติธรรม (law) ตัดสิน ความขัดแย้งทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม องค์กร ชุมชน รวมถึงสังคมระดับโลก ดังพบได้จากการ ใช้ความรุนแรงของการก่อการร้ายกับผู้วิเศษสงครามโลกครั้งที่ 1 (ค.ศ. 1914-ค.ศ.1918) และ ครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1939 - ค.ศ.1945) ซึ่งมีการใช้ระเบิดปรมาณูเป็นครั้งแรก หากเกิดสงครามโลก ครั้งที่ 3 "การขาดบูรณาการในการเปลี่ยนแปลง" ที่เป็นข้อแย้งของทฤษฎีวิวัฒนาการน่าจะเป็น รูปธรรมที่สุด ซึ่งคงไม่มีบุคคลปกติพึงปรารถนาการดังกล่าว

การเปลี่ยนแปลงของชุมชนแบบเมืองกับทฤษฎีขัดแย้ง จัดเป็นสิ่งปกติ ธรรมดาที่

มนุษย์ชาติยังต้องการเปลี่ยนแปลง ทรานส์นอยมเกิดการขัดแย้งตามมาเพราะการเปลี่ยนแปลง ก่อให้เกิด ความเก่ากับความใหม่ ของเก่ากับของใหม่ สัมพันธ์กับทันสมัย ด้อยพัฒนา กับพัฒนา โลกที่สามกับโลกที่หนึ่ง ฯลฯ การดังก้าวตามปกติจักนำไปสู่ความขัดแย้งในมิติต่างๆ ของ สังคม ทั้งทางสังคม ทางเศรษฐกิจ ทางอำนาจ ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ทางการกระทำระหว่างกันทางสังคม และการจัดระเบียบสังคมเป็นต้น

ปรากฏการณ์ต่างๆ ดังกล่าวเมื่อเปรียบเทียบระหว่างชนบทกับเมือง ปรากฏว่าความ ขัดแย้งในสังคมแบบเมืองมีมากกว่าสังคมชนบทซึ่งมีปัจจัยเกื้อหนุนมากกว่าชนบทเป็นพื้นฐาน

จาก (5) ทฤษฎีการเสียระบบทางสังคม การเสียระบบทางสังคม (Social Disorganization) หมายรวมถึงการเสียระบบในทุกมิติ ที่มนุษย์สรรสร้างขึ้นมาเพื่อสนองตอบ ความต้องการของสังคมมนุษย์ ซึ่งรวมถึงการเสียระบบทางสังคมดังเช่น ครอบครัว ศาสนา การศึกษา นันทนาการ สาธารณสุขและการแพทย์ ฯลฯ การเสียระบบทางเศรษฐกิจ ดังเช่น การผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก และการบริโภค ฯลฯ การเสียระบบทางอำนาจ วิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี ฯลฯ

การเสียระบบต่างๆ ดังกล่าว เป็นการเสื่อมสลายของระบบ (การขาดคอน การขัดกัน ความระส่ำระสาย ที่มีผลกระทบต่อบุคคล กลุ่มสังคม) ที่จักต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไข เพื่อให้สังคมมีเสถียรภาพ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเช่น ทฤษฎีอโนมี (Anomie Theory) ของเดอริโคม (Emile Durkheim) ที่เกี่ยวข้องกับ "ความไร้บรรทัดฐาน ความเสียระบบทางสังคม และบุคคล" โดยเฉพาะปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมแบบเมืองอุตสาหกรรม ที่มีการแบ่งงานกันทำ ยังผลให้เกิดความไม่เท่าเทียม และอคติ นำไปสู่การปฏิบัติที่แตกต่าง และผลที่สุดทำให้เกิด ความเสียระบบสังคม ที่ทำให้นำไปสู่การจัดระเบียบสังคมใหม่ผลงานที่โด่งดังของเดอริโคม ก็ คือ ปัจจัยทางสังคมกับการฆ่าตัวตายหรืออัตวินิบาตกรรม

นอกจากทฤษฎีอโนมี ยังมีทฤษฎีอื่นๆ เช่น ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ มิติต่างๆที่มนุษย์ สร้างขึ้นมารล้นมีหน้าที่ซึ่งเป็นประโยชน์แก่สังคมมนุษย์ และสิ่งที่ซ่อนอยู่กับประโยชน์ก็คือ ความเป็นโทษหรือการเสียระบบ นั่นเองเช่น การจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม เป็น วรรณะ ฐานันดร และชนชั้น การดังก้าวเป็นการจัดระเบียบสังคม เป็นการแบ่งงานกันทำ แต่การ ดังก้าวยังผลให้เกิด ความไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในสังคม แบบเมืองที่มีความซับซ้อนทาง วัฒนธรรม เกิดหน้าที่แฝง การไม่มีคุณค่าหรือเป็นโทษ ให้ประโยชน์คนส่วนน้อยแต่เป็นโทษกับ คนส่วนมาก หรือมีประโยชน์แต่ไม่จำเป็น

จาก (6) ทฤษฎีการเบี่ยงเบนทางสังคม "การเบี่ยงเบน" เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับ บรรทัดฐาน หรือมาตรฐานที่สังคมได้สร้างขึ้นมากำกับสถานภาพต่างๆ หรือ การที่บุคคลแสดงบทบาทไม่เป็นไปตามที่สังคมคาดหวังทั้งๆ ที่การดังกล่าวจักได้รับการบังคับใช้ทางสังคมหรือสถานการณ์ทางสังคมด้วยการได้รับการลงโทษ สาเหตุที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมดังกล่าวจึงจัดว่าเป็นสิ่งสำคัญที่มีอิทธิพลทำให้บุคคล กลุ่ม ชุมชน สังคม ทั้งระดับต่ำกว่าชาติ ระดับชาติ มีหรือแสดงพฤติกรรมดังกล่าวออกมา ทั้งนี้สำหรับสังคมภายใต้สภาวะแวดล้อมแบบเมือง ปรัชญาการณของพฤติกรรมดังกล่าว มีมากกว่าสังคมชนบทและมีรูปแบบแตกต่าง หลากหลายตามเงื่อนไขสถานที่และกาลเวลา

ทั้งนี้ การเบี่ยงเบนทางสังคม พบได้จากสาเหตุต่างๆ ที่ทฤษฎีต่างๆ นำมาอ้าง ดังเช่น ทฤษฎีตั้งเครียด การเบี่ยงเบน เกิดจากการขาดสมดุลระหว่าง จุดมุ่งหวังในชีวิต (Culture Goals) หรือ ค่านิยมทางวัฒนธรรม (Culture Value) กับสถาบันหรือมิติต่างๆ ที่สังคมสร้างขึ้นมาเพื่อสนองตอบความต้องการที่มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นสังคม (Institutionalized means) โดยเฉพาะคนยากจนที่ด้อยโอกาส จึงมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเพื่อได้รับการสนองตอบ จุดมุ่งหวังในชีวิตหรือค่านิยมทางวัฒนธรรม

แต่ในหลายกรณีพบว่า คนรวย อยากรวยมากยิ่งขึ้น คนมีอำนาจอยู่แล้วอยากมีอำนาจมากยิ่งขึ้นด้วยการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เพื่อได้รับการสนองตอบ การดังกล่าวไม่สามารถใช้ ทฤษฎีตั้งเครียดอธิบายได้ เมอร์ตัน (Robert K. Merton) จึงทำการปรับทฤษฎีตั้งเครียด ทั้งนี้ ส่งผลให้พฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ (ทั้งที่เบี่ยงเบนและไม่เบี่ยงเบน) จะเป็นแบบใดขึ้นอยู่กับ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร "จุดมุ่งหวังในชีวิต" หรือ "ค่านิยมทางวัฒนธรรม" กับ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อสนองตอบความต้องการสังคมมนุษย์ที่เรียกว่า "สถาบันหรือวิธีการที่เป็น เครื่องมือนำไปสู่ความสำเร็จ" ทั้งนี้จักพบว่าพฤติกรรมของชาวเมือง มีเหตุปัจจัยทำให้มี พฤติกรรมเบี่ยงเบนมากเมื่อเทียบกับชาวชนบท

นอกจากนั้นการเบี่ยงเบนยังอธิบายได้จากทฤษฎีขัดแย้งซึ่งการขัดแย้งเป็นผลมาจาก (1) ความไม่เท่าเทียมกันตามแนวความคิดของมาร์กซ์ (2) การเปลี่ยนแปลงก่อให้เกิดพวก อนุรักษนิยม และกลุ่มก้าวหน้า เป็นต้น ทั้งนี้ในสังคมเมือง มีมิติต่างๆ ส่วนส่งเสริมหรือ เอื้ออำนวยต่อการขัดแย้ง ซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นอย่างมาก

การเบี่ยงเบนตาม "ทฤษฎีติดตรา" (Labeling Theory) เป็นผลมาจากความไม่เท่าเทียมกัน ระหว่างบุคคล กลุ่ม ชุมชน สังคมทั้งระดับต่ำกว่าชาติ ระดับชาติ และระดับโลก ทั้งนี้ ผู้มี อำนาจมากกว่ามักเป็นผู้ติดตราให้กับผู้ที่มีอำนาจต่ำกว่า การติดตราทำให้ผู้ได้รับการติดตราประสบ

ปัญหาในการอยู่ในสังคม เพราะจัดเป็นผู้มีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่มีอำนาจมากหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนนั่นเอง อย่างไรก็ตามได้มีการตีตราในเชิงบวกซึ่งมักเป็นการตีตราให้กับผู้ที่มีอำนาจมากหรือผู้ที่มีพฤติกรรมตามที่ผู้มีอำนาจ คาดหวัง

สำหรับในสังคมเมืองจักพบ การเบี่ยงเบนตามทฤษฎีตีตรา มากมาย หนึ่ง การตีตราที่รุนแรงเรียกว่า "ตราบาป" (Stigma Theory)

นอกจากนั้นการเบี่ยงเบนยังสัมพันธ์กับทฤษฎีการเรียนรู้ จาก (1) ความสัมพันธ์ที่แตกต่าง (2) ทฤษฎีอนุวัณธรรมของโคเฮน รวมถึง ทฤษฎีความขัดแย้งของกลุ่ม ทั้งนี้ในสังคมเมือง มีติด่างๆ เชื้อต่อการตั้งกล่าวเป็นอย่างมาก

จาก (7) ทฤษฎีเงื่อนไขตามธรรมชาติของสังคมกับสังคมเมือง ดังเช่นปัจจัยทางภูมิศาสตร์ส่งผลให้เกิด เมืองเขตร้อน เมืองเขตหนาว เมืองเขตอบอุ่น เมืองชายฝั่งทะเล เมืองบนภูเขา เมืองที่ต้องเผชิญกับพายุไต้ฝุ่น พายุทะเลทราย แผ่นดินไหว ฝนแล้ง น้ำท่วม คลื่นซินามิ ฯลฯ

ปัจจัยทางชีววิทยา สำหรับเมืองในยุคโลกาภิวัตน์ในเมืองจักมีชาวเมืองที่มีความแปลกแตกต่างที่สืบเนื่องจาก เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ หลากหลาย การตั้งกล่าวมีทั้งส่วนที่เป็นคุณคือ ความหลากหลายและมีสีสันของวัฒนธรรมต่างๆ ส่วนที่เป็นโทษก่อให้เกิดความขัดแย้ง ที่ร้ายแรงอาจถึงขั้น จราจลและการเกิดขึ้นของขบวนการต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เป็นต้น

ปัจจัยทางประชากร ส่วนหนึ่งมีผลต่อการขยายขนาดหรือความเจริญเติบโตของเมือง ทำให้เกิดลักษณะเมือง แบบขนาดเล็กในรูปของทาวน์ (towns) นคร (cities) มหานคร (metropolis) อภิมหานคร (megalopolis) เป็นต้น และหากสังคมเมืองไม่สามารถสนองตอบความต้องการของมนุษย์ที่มาอยู่ร่วมกันในชุมชนแบบเมือง (คนเมือง) ได้จักนำไปสู่การเกิดขึ้นของปัญหาต่างๆ ตามมาตั้งเช่น ปัญหาการว่างงาน ความยากจน โสเภณี อาชญากรรม การศึกษา สาธารณูปโภค ปัญหาจรรยา เป็นต้น

ศัพท์ที่ควรรู้

Symbolic Interactionism, Social Exchange Theory, Structural Functional Theory, Norms Conflict, Statuses and Roles conflict, Cultural goals, Social sanctions, Cyclic Theory, Evolutionary Theory, Conflict Theory, Terrorism, Social Disorganization, Anomie Theory, Strain Theory, Merton's typology, Labeling Theory, Stigma Theory, Group-Conflict Theory, Objective approach, Subjective approach, Situation approach, Objectivist, Subjectivist

ทดสอบความสามารถ

ข้อสอบแบบอัตนัย

1. จงอธิบายปรากฏการณ์ที่ชาวเมืองมาอยู่รวมกันเป็นสังคมเมืองโดยใช้ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้วยสัญลักษณ์
2. จงอธิบายถึงสังคมเมืองตามทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม
3. จงอธิบายถึง "การเกิด การเจริญเติบโต และ การล่มสลาย" ของเมืองตามนัยทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
4. จงอธิบายถึง "การเกิด การเจริญเติบโตและการเสื่อมสลาย" เมืองตามนัยทฤษฎีวิวัฒนาการ ทฤษฎีวิวัฒนาการ และทฤษฎีขัดแย้ง
5. จงอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ชุมชนแบบเมืองกับวัฒนธรรมล่า (Cultural Lag) หรือความล่าทางวัฒนธรรม

ข้อสอบแบบปรนัย

1. ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ด้วยสัญลักษณ์นิยมใช้อธิบายพฤติกรรมของอะไร
 - 1) กลุ่มขนาดเล็ก
 - 2) สถาบัน
 - 3) องค์การ
 - 4) กลุ่มขนาดใหญ่
 - 5) ปัจเจกบุคคล
2. เหตุใดทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้วยสัญลักษณ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตในสังคมเมือง
 - 1) สังคมเมืองมีลักษณะเรียบง่าย
 - 2) สังคมเมืองมีลักษณะเป็นแบบปฐมฐาน
 - 3) สังคมเมืองมีลักษณะซับซ้อน
 - 4) ลักษณะเอกนศร
 - 5) ลักษณะความเมืองมากเกินไป
3. "ต้นทุนกับรางวัล" เป็นตัวแปรสำคัญของทฤษฎีอะไร
 - 1) ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ด้วยสัญลักษณ์
 - 2) ทฤษฎีแลกเปลี่ยนทางสังคม
 - 3) ทฤษฎีขัดแย้ง
 - 4) ทฤษฎีตราบาป
 - 5) ทฤษฎีตีตรา
4. "การเอื้อเพื่อให้แก่เด็กสตรีและคนชรา" ของนายสมชาย ตามทฤษฎีและเปลี่ยนทางสังคมจัดเป็นการกระทำที่เกี่ยวกับสิ่งใด
 - 1) การลงทุน
 - 2) การได้รับรางวัล
 - 3) การเป็นวีรบุรุษ
 - 4) ค่านิยม
 - 5) วิธีประชา

5. ทฤษฎีแตกเปลี่ยน ส่วนใหญ่นำไปใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมในระดับใด
- 1) ระดับบุคคล
 - 2) ระดับกลุ่ม
 - 3) ระดับชุมชน
 - 4) ระดับต่ำกว่าชาติ
 - 5) ระดับชาติ
6. ตาม "ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่" มีดีต่างๆ อะไรที่มีความเหมือนกันทุกประการระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมือง
- 1) มิติต่างสังคม
 - 2) มิติต่างเศรษฐกิจ
 - 3) มิติต่างอำนาจ
 - 4) ข้อ (1) และ (3)
 - 5) มิติตั้งหมด
7. "โครงสร้างที่มีหน้าที่สนองตอบต่อคนบางส่วนของสังคม เช่น ยาเสพติด โสเภณี การพนัน" จัดเป็นโครงสร้างทางสังคมที่มีการหน้าที่แบบใด
- 1) หน้าที่ชัดเจน
 - 2) หน้าที่แฝง
 - 3) หน้าที่ประจำ
 - 4) หน้าที่พิเศษ
 - 5) หน้าที่เฉพาะการ
8. สังคมอะไรที่เกิด "บรรทัดฐานขัดกัน" และ "สถานภาพและบทบาทขัดกัน" มาก
- 1) สังคมดั้งเดิม
 - 2) สังคมปฐมฐาน
 - 3) สังคมก่อนอุตสาหกรรม
 - 4) สังคมเมืองก่อนอุตสาหกรรม
 - 5) สังคมเมืองอุตสาหกรรม
9. "ทวิมาตรฐาน" และ "พหุมาตรฐาน" เป็นปรากฏการณ์ที่พบมากในสังคมอะไร
- 1) สังคมดั้งเดิม
 - 2) สังคมปฐมฐาน
 - 3) สังคมก่อนอุตสาหกรรม
 - 4) สังคมเมืองก่อนอุตสาหกรรม
 - 5) สังคมเมืองอุตสาหกรรม
10. ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงได้แก่ตัวเลือกใด
- 1) ทฤษฎีวิวัจจักร
 - 2) ทฤษฎีวิวัฒนาการ
 - 3) ทฤษฎีขัดแย้ง
 - 4) ข้อ (1) และ (2)
 - 5) ถูกทั้งหมด
11. การเกิดเมืองที่เริ่มจากเมืองโบราณ เป็นเมืองสมัยใหม่ ดังเช่น เมืองในรูปแบบมหานครและอภิมหานคร หรือจากเรียบง่ายเป็นแบบก้าวหน้าสู่ความสมบูรณ์ จัดเป็นลักษณะการเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีอะไร
- 1) ทฤษฎีวิวัจจักร (Cyclic Theory)
 - 2) ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionary Theory)
 - 3) ทฤษฎีขัดแย้ง (Conflict Theory)
 - 4) ทฤษฎีมาร์กซ์ (Marxian Theory)
 - 5) ทฤษฎีติดตรา (Labeling Theory)

12. แนวความคิดของค็องดอร์เซ่ (Condorcet) ที่ว่า "มนุษย์ชาติเมื่อผ่านพ้นจากดุร้าย (savage) ป่าเถื่อน (barbarian) ย่อมเข้าสู่อารยธรรม (Civilization) ก้าวหน้าสู่ความสมบูรณ์พร้อมทางด้านศีลธรรมรวมทั้งสติปัญญาและกายภาพ" จัดเป็นแนวทางคิดที่สอดคล้องกับทฤษฎีอะไร
- 1) ทฤษฎีวิวัฏจักร (Cyclic Theory)
 - 2) ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionary Theory)
 - 3) ทฤษฎีขัดแย้ง (Conflict Theory)
 - 4) ทฤษฎีมาร์กซ์ (Marxian Theory)
 - 5) ทฤษฎีตราบาป (Stigma Theory)
13. จากเมืองเล็กในสังคมศาสตร์ (Slavery) สังคมศักดินา (Feudalism) เมืองในรูปของนคร (City) เช่น ในสังคมทุนนิยม (Capitalism) และสังคมนิยมแบบมาร์กซ์ (Marxist Socialism) จัดเป็นการเปลี่ยนแปลงเมืองตามทฤษฎีอะไรของคาร์ล มาร์กซ์
- 1) ทฤษฎีวิวัฏจักร (Cyclic Theory)
 - 2) ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionary Theory)
 - 3) ทฤษฎีขัดแย้ง (Conflict Theory)
 - 4) ทฤษฎีแลกเปลี่ยน (Exchange Theory)
 - 5) ทฤษฎีตราบาป (Stigma Theory)
14. ตามแนวความคิดของคัมเมเยอร์ (Kammeyer) กับพวก แหล่งสำคัญอันเป็นที่มาของการเปลี่ยนแปลงได้แก่อะไร
- 1) เทคโนโลยี (Technology)
 - 2) อุดมการณ์ (Ideologies)
 - 3) การแข่งขัน (Competition)
 - 4) ข้อ 1) และ 2)
 - 5) ถูกทั้งหมด
15. ในสังคมเมือง คนงานที่ด้อยโอกาสทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองแสวงหาความร่ำรวยด้วยการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนในรูปแบบของการค้ายา เป็นโสเภณี และก่ออาชญากรรมอื่นๆ เป็นจำนวนมาก จัดเป็นการเบี่ยงเบนของคนงานในเขตเมืองตามทฤษฎีอะไร
- 1) ทฤษฎีดึงเครียด (Strain Theory)
 - 2) ทฤษฎีแลกเปลี่ยน (Exchange Theory)
 - 3) ทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory)
 - 4) ทฤษฎีตีตรา (Labeling Theory)
 - 5) ทฤษฎีตราบาป (Stigma Theory)
16. การเปลี่ยนแปลงในสังคมเมืองที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ชาวเมืองต้องอาศัยทฤษฎีอะไรในการทำความเข้าใจและสามารถดำรงชีวิตภายใต้วิถีชีวิตแบบเมือง ได้อย่างปกติสุข
- 1) ทฤษฎีเรียนรู้ (Learning Theory)
 - 2) ทฤษฎีดึงเครียด (Strain Theory)
 - 3) ทฤษฎีแลกเปลี่ยน (Exchange Theory)
 - 4) ทฤษฎีขัดแย้ง (Conflict Theory)
 - 5) ทฤษฎีตราบาป (Stigma Theory)

17. การที่นาย ก. "ให้ความเอื้อเฟื้อแก่เด็ก สตรี และคนชรา" โดยที่เป็นพฤติกรรมที่เน้น "ต้นทุนกับรางวัล" พฤติกรรมดังกล่าว เป็นไปตามแนวความคิดของทฤษฎีอะไร
- 1) ทฤษฎีแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theory)
 - 2) ทฤษฎีติดตรา (Labeling Theory)
 - 3) ทฤษฎีขัดแย้ง (Conflict Theory)
 - 4) ทฤษฎีวิวัฏจักร (Cyclic Theory)
 - 5) ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionary Theory)
18. การขัดแย้งของบรรทัดฐาน (norms conflict) ปรากฏมากในสังคมอะไร
- 1) สังคมปฐมฐาน (Primitive Society)
 - 2) สังคมชนบท (Rural Society)
 - 3) สังคมเมือง (Urban Society)
 - 4) ข้อ 1) และ ข้อ 2) 5) ผิดทั้งหมด
19. สถานภาพและบทบาทขัดกัน (Statuses and roles conflict) ปรากฏมากในสังคมอะไร
- 1) สังคมเมือง (Urban Society)
 - 2) สังคมอุตสาหกรรม (Industrial Society)
 - 3) สังคมก่อนอุตสาหกรรม (Pre-industrial Society)
 - 4) ข้อ 1) และ ข้อ 2) 5) ผิดทั้งหมด
20. จุดมุ่งหวังในชีวิต (Cultural goals) หรือค่านิยมทางวัฒนธรรม (Cultural values) ได้รับการปลูกฝังเป็นอย่างมากและหลากหลายในสังคมอะไร สังคมปฐมฐาน (Primitive Society)
- 1) สังคมปฐมฐาน (Primitive Society)
 - 2) สังคมเรียบง่าย (Simple Society)
 - 3) สังคมเมืองอุตสาหกรรม (Industrial Society)
 - 4) ข้อ 1) และ ข้อ 2) 5) ผิดทั้งหมด
21. สถาบันและวิธีการต่าง ๆ (institutionalized means) ในรูปของมิติต่าง ๆ ที่มนุษย์สรรสร้างขึ้น มา เพื่อสนองตอบความต้องการของสมาชิกสังคม ปรากฏมากในสังคมอะไร
- 1) สังคมเมือง (Urban Society) 2) เมืองอุตสาหกรรม (Industrial city)
 - 3)มหานคร (Metropolis)
 - 4) ข้อ 1) และ ข้อ 2) 5) ถูกทั้งหมด